

Doprinos školskih volonterskih programa osobnim, obrazovnim i profesionalnim biografijama sudionika

Malek, Sandra

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:049674>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

Sandra Malek

DOPRINOS ŠKOLSKIH VOLONTERSKIH PROGRAMA
OSOBNIM, OBRAZOVNIM I PROFESIONALNIM
BIOGRAFIJAMA SUDIONIKA

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2022.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

Sandra Malek

DOPRINOS ŠKOLSKIH VOLONTERSKIH PROGRAMA
OSOBNIM, OBRAZOVNIM I PROFESIONALNIM
BIOGRAFIJAMA SUDIONIKA

DIPLOMSKI RAD

Mentor:

Izv. prof. dr. sc. Bojana Čulum Ilić

Rijeka, 2022.

UNIVERSITY OF RIJEKA
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF EDUCATION

Sandra Malek

THE CONTRIBUTION OF SCHOOL VOLUNTEER PROGRAMS
TO THE PERSONAL, EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL
BIOGRAPHIES OF THE PARTICIPANTS

MASTER THESIS

Mentor:

Associate Professor, PhD, Bojana Čulum Ilić

Rijeka, 2022.

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOG RADA

Ovime potvrđujem da sam osobno napisao/la rad pod naslovom: *Doprinos školskih volonterskih programa osobnim, obrazovnim i profesionalnim biografijama sudionika* te da sam njegov autor/ica.

Svi dijelovi rada, nalazi i ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežnim izvorima, literaturi i drugom) u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime studenta/ice: Sandra Malek

Datum:

Vlastoručni potpis: _____

Sažetak

Tema ovog rada odnosi se na volontiranje u okviru školskih volonterskih programa. Volonterski programi u kontekstu škole predstavljaju volonterske aktivnosti učenika i djelatnika škole, koje se obično provode u okviru školskih volonterskih klubova. Cilj kvalitativnog istraživanja, provedenog 2021. i 2022. godine u Hrvatskoj, opisati je i razumjeti značaj volontiranja u školskim volonterskim programima za volontere, a njegova svrha doprinijeti znanstvenim spoznajama o školskim volonterskim programima i akademskoj raspravi o njihovom značaju. Također, svrha je, kroz izrađene preporuke, potaknuti srednje škole na osnivanje školskih volonterskih programa i uključivanja što većeg broja učenika. U istraživanju je sudjelovalo petero sudionika, s recentnim volonterskim iskustvom stečenim tijekom srednjoškolskog obrazovanja, u školskim volonterskim programima svojih matičnih škola. Podaci su prikupljeni metodom polustrukturiranog intervjua. Svi sudionici istraživanja tvrde da je iskustvo volontiranja u okviru njihovih školskih volonterskih klubova doprinijelo njihovom osobnom razvoju, dok ih je dvoje istaknulo da je to iskustvo ostavilo traga na njihovoj osobnosti. Nadalje, kod dviju sudionica iskustvo volontiranja u školskim volonterskim programima usmjerilo je profesionalni razvoj. Kada se radi o obrazovnim putevima sudionika, dvije sudionice su, potaknute svojim volonterskim iskustvom, razmišljale o upisu fakulteta iz područja društveno-humanističkih znanosti, a jedna je sudionica to i učinila. Svi sudionici su, nakon završetka srednje škole, promišljali o daljnjem volonterskom angažmanu, a dvije sudionice na volontiranje su počele gledati kao na normalan, sastavni dio njihovih života te su stvorile naviku volontiranja.

Ključne riječi: volontiranje, značaj iskustva volontiranja, školski volonterski program

Abstract

This thesis deals with volunteering in the frames of school programs for volunteering, which refers to volunteering activities of students and school employees and are usually conducted within school-based volunteering clubs. The thesis is based on a qualitative research done in 2021 and 2022 in Croatia with the aim of contributing to the scientific knowledge on school programs for volunteering as well as to the academic discussion on their importance. Additionally, the purpose is to, through the recommendations based on this research, encourage high schools to establish volunteering programs that include as many students as possible. Five participants took part in the research., all with recent experience of volunteering in the frames of volunteering programs in different high schools. The material was collected by the method of semi-structured interviews. While all participants claim that the volunteering experience contributed to their personal development, two pointed out that the experience also contributed to formation of their subjectivity. Further, the volunteering experience directed professional development of two participants. When it comes to further education, the volunteering experience made two participants consider university studies in the field of social science and the humanities, which one of them actually embarked on. All participants considered continuing to volunteer upon the end of high school education. Two of them developed the habit of volunteering and see volunteering as a given part of their lives.

Key words: volunteering, importance of volunteering experience, school volunteering program

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. O volontiranju	3
2.1. <i>Određenje pojma volontiranje</i>	3
2.2. <i>Razvoj volonterstva kroz povijest</i>	5
2.3. <i>Civilno društvo, aktivno građanstvo i volonterstvo</i>	6
2.4. <i>Dokumenti kojima je određeno volontiranje na europskoj i globalnoj razini</i>	7
2.5. <i>Dokumenti kojima je određeno volontiranje u nacionalnom kontekstu</i>	10
2.6. <i>Volontiranje u odgojno-obrazovnim ustanovama - definicije i temeljne odrednice</i>	14
3. Pregled dosadašnjih istraživanja o volontiranju	19
4. Metodologija istraživanja.....	34
4.1. <i>Opis predmeta istraživanja</i>	34
4.2. <i>Cilj istraživanja</i>	34
4.3. <i>Temeljno istraživačko pitanje i specifična istraživačka pitanja</i>	34
4.4. <i>Istraživački pristup i metoda prikupljanja podataka</i>	35
4.5. <i>Uzorak istraživanja</i>	39
4.6. <i>Instrument istraživanja</i>	39
4.7. <i>Obrada i analiza podataka</i>	40
4.8. <i>Očekivani znanstveni doprinos</i>	42
4.9. <i>Etičke dileme u istraživanju</i>	42
5. Rezultati istraživanja i rasprava	43
5.1. <i>Volontersko iskustvo</i>	43
5.2. <i>Obilježja školskih volonterskih programa</i>	51
5.3. <i>Volontersko iskustvo u kontekstu osobnog razvoja, obrazovnog puta i profesionalnog razvoja</i>	51
5.4. <i>Stavovi o volontiranju i volonterima</i>	54
5.5. <i>Promocija i unaprjeđenje školskog volontiranja</i>	59
6. Zaključak.....	61
7. Preporuke za srednje škole.....	65
7.1. <i>Preporuke za promociju volonterstva</i>	65
7.2. <i>Preporuke za unaprjeđenje postojeće prakse školskog volontiranja</i>	66
8. Popis tablica i slika	67
9. Literatura.....	68
10. Prilozi.....	73

<i>Prilog 1. Informirani pristanak za sudjelovanje u intervjuu.....</i>	<i>73</i>
<i>Prilog 2. Kodno stablo</i>	<i>75</i>
<i>Prilog 3. Protokol intervjua</i>	<i>77</i>

1. Uvod

Pojam volonterstva određen je različitim definicijama mnogih autora, no važno je istaknuti da ono predstavlja jedan od ključnih mehanizama za socijalne, ekološke i ekonomske promjene, svojom sposobnošću mijenjanja načina razmišljanja, stavova i ponašanja pojedinaca, može osigurati dugoročni utjecaj (UN, 2018). Ne iznenađuje, stoga, što se za razvoj i promociju volonterstva zalažu institucije značajne za obrazovanje i politiku na europskoj, ali i svjetskoj razini, poput Europskog parlamenta i Ujedinjenih naroda.

UN (2018) navodi univerzalne vrijednosti volonterstva – slobodna volja, posvećenost, jednakost, uključenost, solidarnost, suosjećanje, empatija i poštovanje prema drugima. Ljude vidi kao aktere promjene i jednake partnere u postizanju lokalnog, nacionalnog i međunarodnog napretka prema postizanju održivog razvoja i mira na svjetskoj razini. Volontiranje je prilika za sve ljude, uključujući marginalizirane skupine, žene i mlade, da se čuje njihov glas te da njihovo djelovanje bude prepoznato. Ono jača društvenu povezanost i povjerenje te promovira individualno i kolektivno djelovanje (UN, 2018).

Kao jedan od oblika aktivnog građanstva, volonterstvo može potaknuti zanimanje volontera za zbivanja u njihovoj lokalnoj zajednici, kao i društvena pitanja generalno. Osim što volontiranje donosi dobrobiti korisnicima volonterskih aktivnosti, ono također ima prednosti i za same volontere, organizacije te društvo općenito. Na volontiranje se u kontekstu obrazovanja gleda kao na neformalno obrazovanje i oblik iskustvenog učenja¹ te se ono uglavnom odvija izvan škole, međutim, s obzirom na to da zahtijeva strukturiranost i organizaciju, potrebno ga je povezati sa sustavom formalnog obrazovanja (Delta, 2019).

U Republici Hrvatskoj školski volonterski programi uglavnom se nude kao izvannastavna aktivnost ili izborni predmet (Delta, 2019). Nedostatak istraživanja u nacionalnom kontekstu koja bi pridonijela razumijevanju značaja školskih volonterskih programa za daljnji osobni i profesionalni razvoj pojedinaca koji su u njih bili uključeni, razlog je provedbe istraživanja koje će biti prikazano u ovom radu. Tema ovog rada je, stoga, usmjerena volonterskom iskustvu srednjoškolaca i značaju koje je ono imalo za njihove biografije, odnosno, daljnji osobni i

¹ Iskustveno učenje može se objasniti kao process stvaranja znanja kroz transformaciju iskustva (Kolb, 1984; prema Ledić i Čulum, 2010). Osim volontiranja, drugi oblici iskustvenog učenja obuhvaćaju praktičan rad te učenje zalaganjem u zajednici (Ledić i Čulum, 2010).

profesionalni razvoj. Sukladno tome, cilj istraživanja je opisati i razumjeti značaj volontiranja u školskim volonterskim programima za volontere, a svrha istraživanja sastoji se u doprinosu znanstvenim spoznajama o školskim volonterskim programima i akademskoj raspravi o njihovom značaju. Osim toga, svrha je i izrada preporuka za srednje škole s ciljem poticanja škola na osnivanje školskih volonterskih programa i uključivanja što većeg broja učenika.

2. O volontiranju

2.1. Određenje pojma volontiranje

Wilson (2000) definira volontiranje kao aktivnost koja podrazumijeva izdvajanje vremena kako bi se ostvarila dobrobit druge osobe, skupine ljudi ili određeni cilj, čija je karakteristika pomaganje, koje uključuje veću predanost od spontanog pomaganja. Miljković i Jurčec (2013) volontiranje definiraju kao “*dragovoljno ulaganje vremena, znanja i vještina bez očekivanja izravne materijalne koristi*” (str. 116). Penner (2002) volontiranje definira kao “*dugoročno, planirano, prosocijalno ponašanje koje donosi prednosti strancima, a prisutno je u organizacijskom kontekstu*” (Penner, 2002, str. 448). Kotlar, Milanja, Jakšić i Bionda (2016) navode 3 značajke volontiranja: dobrovoljnost, dobrobit druge osobe ili opću dobrobit te besplatno obavljanje usluge, tj. aktivnosti. Begović (2006) kao glavno obilježje volontiranja ističe rad na onome što doprinosi općoj dobrobiti, a volonterske aktivnosti su one koje se obavljaju slobodnom voljom i izborom. Još neka obilježja koja navodi jesu uska povezanost sa čovjekovim sustavom vrijednosti, usredotočenost na zajedničko dobro, unutrašnja, odnosno, intrinzična motivaciju i aktivno sudjelovanje i ulaganje znanja, vještina, vremena i energije. Šehić Relić, Kamenko, Kovačević, Prgić Znika, Pavelić Šprajc i Forčić (2014) volontiranje definiraju kao “*neplaćenu, nekarijerističku, neprofitnu, slobodno izabranu aktivnost. Obavlja se u korist drugih i cijelog društva, a volonteri nemaju od njega nikakvu financijsku korist i ne rade to da bi se uzdržavala...radeći na korist drugih, volonteri istodobno rade na samima sebi, svom vlastitom, osobnom i profesionalnom razvoju kroz izrazito širok spektar mogućnosti koje ono otvara*” (str. 10). Za Ujedinjene narode volontiranje predstavlja “*univerzalno socijalno ponašanje koje se temelji na želji ljudi da učine promjene, umjesto pasivnog doživljavanja razvojnih procesa*” (UN, 2018, str. 4).

Juzbašić i Vukasović Hlupić (2015) ističu razliku između formalnog i neformalnog volontiranja - neformalno volontiranje obuhvaća sve vrste pomoći, koje mogu biti povremene ili svakodnevne, formalno volontiranje se odvija unutar organizacije te ima određenu strukturu, cilj, vrijeme trajanja i vrste. Obilježja formalnog volontiranja navodi i Penner (2002). On razlikuje 4 temeljna obilježja formalnog volontiranja, koja su u skladu s njegovom definicijom volontiranja: *dugotrajnost, planiranost, neobaveznost i odvijanje u organizacijskom kontekstu.*

Osim podjele volonterstva na formalno i neformalno, Prgić Znika, Kordić i Jeđud Borić (2015) navode i podjelu prema kriteriju trajanja, okruženja i konteksta u kojem se volontira te prema tome tko su volonteri (Tablica 1).

Tablica 1: Vrste volontiranja

Kriterij	Vrste volontiranja
Koliko traje volontiranje?	Kratkotrajno/dugotrajno volontiranje
Okruženje i kontekst u kojem se volontira	Lokalno/međunarodno volontiranje Volontiranje u realnom/virtualnom svijetu (online volontiranje) Volontiranje u kriznim situacijama
Tko su volonteri?	Tradicionalno volontiranje Volontiranje maloljetnika – djece (odgoj za volontiranje) i mladih Inkluzivno volontiranje Volontiranje zaposlenika (korporativno volontiranje)

Evers i Essen (2019) problematiziraju razliku između pojmova volontiranje i građanske akcije. Pojam *popular engagement* navode kao krovni zajednički pojam za pojmove volontiranja i građanske akcije/inicijative. Također, postavljaju pitanje zašto se u jednom kontekstu građanske akcije smatraju politički značajnima, a u drugom politički trivijalnim te zbog čega se jedna akcija u jednom slučaju može smatrati volontiranjem, a u drugom je percipirana kao građanska akcija/inicijativa. Zaključuju da je teško pronaći granicu između volontiranja i građanskih akcija/inicijativa, jer se i volontiranje, ovisno o kontekstu, može vezati uz politiku, stoga smatraju da se na ova dva koncepta ne bi trebalo gledati odvojeno.

Iz literature je vidljivo da autori pojam volontiranja definiraju na sličan način, odnosno da mnogobrojne definicije imaju neka zajednička obilježja. Ta su obilježja dobrovoljnost, dobit drugoga te nepotražnja novčane naknade za obavljene aktivnosti.

Rijavec, Jurčec i Pavlović (2019) spominju neke od vještina koje volonteri mogu usvojiti kroz volontiranje. Osim nekih specifičnih vještina, poput sviranja instrumenta, znakovnog jezika, služenja računalnim programom i sl., volonteri često mogu usvojiti i vještine koje će im koristiti u mnogim područjima života. Neke od njih su vještine timskog rada, komunikacijske vještine, vještine rješavanja problema te planiranje i organizacijske vještine, zatim, vještine prezentacije i javnih nastupa, pregovaranja, kreativnosti, upravljanja vremenom te rukovođenja. Vještine i znanja koja će volonteri steći ovise o vrsti programa u koje su uključeni. Slično kao i spomenuti autori, Kozina i Mimica (2016) rade podjelu na tri vrste kompetencija koje se razvijaju volontiranjem: 1) osobne kompetencije - kreativnost, samosvijest, autonomnost u radu, kritičko razmišljanje, mogućnost učenja, odgovornost, fleksibilnost i sposobnost preuzimanja inicijative, 2) socijalne kompetencije - sposobnost motiviranja, sposobnost timskog rada, sposobnost stvaranja mreže kontakata, vještine vođenja, komunikacijske vještine – slušanje i govorništvo, sposobnost primanja povratne informacije i empatija, 3) kompetencije usmjerene na obavljanje zadatka u vidu sposobnosti rješavanja

problema, sposobnosti planiranja i organiziranja, urednosti, točnosti i kvalitetnijeg sudjelovanja na sastancima.

2.2. Razvoj volonterstva kroz povijest

Razvoj i počeci volonterstva vežu se uz kršćanstvo - najviše uz misionarske akcije, ali i udruženja koja nisu vezana uz Crkvu, kao što su bratovštine, zaklade i slično. Osnivanjem prve međunarodne grupe volontera 1920. godine dolazi do institucionalizacije volonterskog rada. Cilj osnivanja ove skupine bio je obnova jednog francuskog sela te uspostavljanje mira i dobrosusjedskih odnosa, čime su se željeli spriječiti sukobi u budućnosti. Do sredine 20. stoljeća volontiranje se uglavnom odnosilo na mirovni rad i počelo se temeljiti na principima otvorenosti za oba spola, izbjegavanja vojne discipline i važnosti vlastitog izbora. U drugoj polovici 20. stoljeća., volonteri su se počeli baviti socijalnim radom. U ovom periodu volonterske organizacije osnovane u Europi, od kojih je jedna UNESCO, šire se i na druge kontinente (Begović, 2006).

Volontiranje u Hrvatskoj obilježeno je najprije osnivanjem dobrotvornih i humanitarnih društava Katoličke Crkve, preko političkih stranaka i organizacije građana, do radnih akcija i dobrovoljnih vatrogasnih društava. Razvoj civilnog društva započinje uspostavom samostalne Republike Hrvatske. U drugoj polovini 90-ih godina prošloga stoljeća intenzivnije počinje osnivanje organizacija civilnog društva te se sve više razvija i međunarodna suradnja (Begović, 2006).

U Engleskoj je, primjerice, povijest razvoja volonterstva također povezan s Crkvom, čije je djelovanje bilo odvojeno od države kada je riječ o brizi o siromašnim građanima, sve do početka 20. stoljeća (Aiken i Taylor, 2019).

Prije nego što se država uplela u područje socijalne skrbi, volonterstvo i aktivno građanstvo bili su međusobno isprepleteni. Aktivno građanstvo je, pritom, sadržavalo političku dimenziju, u smislu davanja prilike različitim skupinama društva da izraze svoja mišljenja te zagovaranjem, primjerice, prava žena. Volonterstvo i građansko djelovanje bili su odvojeni od države do 1960-ih godina (Aiken i Taylor, 2019).

1960-ih nastao je nacionalni volonterski centar, u svrhu promocije volonterstva, kao pomoć državnim službama u rješavanju problema antisocijalnog ponašanja mladih. Unatoč tome što je stavljen naglasak na altruizam, aktivnosti centra u središtu su imale problem

siromaštva, stoga je volontiranje bilo povezano s građanskim akcijama, jer je cilj bio utjecati na politiku kroz pregovaranje ili protest (Aiken i Taylor, 2019).

1970-ih godina došlo je do jasnog određivanja zadataka volontera, češće supervizije te osvrta na njihov rad. Postojala je opasnost da se volontiranje previše profesionalizira, što bi moglo ići na štetu volontera. Dogodilo se to, da je država počela prebacivati odgovornost za brigu o građanima sa svojih ustanova na volontere. Sve se više počelo volontirati zbog toga što je država štedjela i volonteri su bili potrebni kao besplatna radna snaga (Aiken i Taylor, 2019).

U 21. stoljeću na volontiranje se gleda kao na instrument poticanja mladih na aktivno građanstvo kroz služenje zajednici ili kao uvjet za stjecanje dodatnih prava (Aiken i Taylor, 2019).

U razdoblju od svibnja 2008. do svibnja 2018. godine, 72 države svijeta uvele određene dokumente ili barem započele proces rada na dokumentima koji za cilj imaju regulaciju volonterskih aktivnosti (UN, 2018). Danas je u Republici Hrvatskoj volonterstvo uređeno Zakonom o volonterstvu. U volonterske aktivnosti moguće je uključiti se na tri načina (Šehić Relić i sur. (2014, str. 39):

1. Samostalnim pronalaskom volonterske pozicije
2. Putem volonterskog centra
3. Uključivanjem u volonterski klub/program u obrazovnoj ustanovi ili u ustanovi u kojoj se pruža skrb djeci i mladima.

Volonterski centri – regionalni i lokalni, kao i Hrvatski centar za razvoj volonterstva, bave se razvojem i promicanjem volonterstva u zajednici kroz različite aktivnosti. Također, promicanjem volonterstva i naglašavanjem njegove važnosti bave se i određena tijela – Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, Nacionalni odbor za razvoj volonterstva te Nacionalna zaklada za razvoj volonterstva.

2.3. *Civilno društvo, aktivno građanstvo i volonterstvo*

U svrhu boljeg razumijevanja razvoja i važnosti volonterstva, valja objasniti i pojmove civilnog društva i aktivnog građanstva, s kojima je volonterstvo povezano.

Pojam civilnog društva označava “*organizacije i inicijative koje imaju pozitivan pristup društvenim problemima i koje pridonose općem dobru*” (Bežovan i Zrinščak, 2007, str. 40). U organizacije civilnog društva ubrajaju se udruge, zaklade, fundacije, zadruga, private ustanove i neregistrirane inicijative (Bežovan i Zrinščak, 2007).

Aktivno građanstvo označava aktivno sudjelovanje građana u ekonomskom, socijalnom, kulturalnom i političkom aspektu života (Siurala, 2005). Ono podrazumijeva aktivnosti poput glasanja na izborima, doniranja, recikliranja, učenja i poučavanja, zagovaranja i volontiranja. Također, na određen način ono predstavlja osviještenost o zbivanjima u našoj okolini te zahtijeva njezino razumijevanje, kako bismo, primijenivši svoje znanje i vještine, mogli odgovoriti postojećim izazovima (European Economic and Social Committee, 2012).

U kontekstu civilnog društva, aktivno građanstvo je važno, jer građani svojim aktivnim sudjelovanjem u društvenim zbivanjima mogu direktno pridonijeti promjenama. Kako navodi Begić (2006), u današnjem društvenom i ekonomskom uređenju u Republici Hrvatskoj, koje podrazumijeva slobodno tržište, fleksibilnost i prilagodljivost trendovima međunarodnog tržišta, u kojem je, od pojedinaca se zahtijeva proaktivnost i samoinicijativnost, inovativnost te veća uključenost u zajednici. U ovakvom uređenju, u prvom planu je upravo pojedinac, a ne država, što za rezultat ima veću individualnu odgovornost građana. Begić (2006), stoga, ističe da je za uspješno organizirano djelovanje građana potrebno jačati civilno društvo, a volontiranje vidi kao jedan od načina da se to postigne.

Aiken i Taylor (2019) govore o dvama različitim aspektima aktivnog građanstva – građanskoj uključenosti pojedinca s ostalim građanima i donositeljima odluka u politici te pomaganju i činjenju dobrih djela u zajednici. *“Aktivno civilno društvo bitna je sastavnica kohezivnog i dobrog funkcioniranja država. Potičući aktivno građanstvo, država potencijalno može postići više, koristeći manje financijskih sredstava, a ujedno postići veću socijalnu koheziju. Volonterstvo pita: kako mogu učiniti promjenu u svojoj široj obitelji, svojoj zajednici, svojoj zemlji i na globalnoj razini?”* (UN, 2018, str. 16).

U kontekstu rada s djecom i mladima, naglašava se rad na razvoju kompetencija, znanja, motivacije te praktičnog iskustva koje je potrebno za aktivno građanstvo, upravo kroz volonterske aktivnosti (Siurala, 2005). *“Povezivanjem učenja u školi i izvan škole učenici oblikuju cjelovito iskustvo aktivnoga građanstva. Odgajati i obrazovati za građanstvo znači pridavati jednaku važnost znanju, vrijednostima i stavovima kao i sposobnostima djelovanja i sudjelovanja u demokratskome društvu”* (MZO, 2019, str. 6).

2.4. Dokumenti kojima je određeno volontiranje na europskoj i globalnoj razini

Europski parlament u svojoj Rezoluciji iz 2008. godine, koja se odnosi na ulogu volonterstva i njegov doprinos ekonomskoj i socijalnoj koheziji također naglašava njegovu važnost. Osim što potiče solidarnost i doprinosi razvoju civilnog društva i demokracije,

volontiranje, kao jedna od ključnih vrijednosti Europske unije, služi kao razvoju cjelokupne zajednice. Ono razvija socijalni kapital, doprinosi osobnom i socijalnom razvoju volontera te razvoju interpersonalnih odnosa. U tom smislu, Europski parlament naglašava važnost podupiranja dobre prakse kada je riječ o menadžmentu volontera unutar organizacije te važnost poticanja volonterstva u svim zemljama sudionicama, na svakoj razini društva. Posebno je naglašena važnost poticanja volonterstva kroz obrazovanje, kako bi se djeci i mladima omogućila prilika da volontiranje usvoje kao općeprihvaćen doprinos zajednici te kako bi i kasnije, u odrasloj dobi, nastavili promovirati volonterske aktivnosti. Također, Europski parlament (2008) predlaže osnaživanje veza između obrazovnog i volonterskog sektora te ukazuje na važnost prepoznavanja aspekta učenja u volonterstvu, posebice u kontekstu cjeloživotnog učenja te „*poziva Komisiju, sve države članice, regionalne i lokalne autoritete da promiču volontiranje na svim razinama obrazovanja, stvarajući prilike za volontiranje od najnižih razreda kako bi volontiranje predstavljalo normalan doprinos životu zajednice...*“ (str. 13).

Centar za Europsko volontiranje u dokumentu *CEV Policy Statements on Volunteering Issues in Europe* (2019) ističe da bi volontiranje trebalo biti ključno u stvaranju inkluzivnog društva i aktivnog građanstva, jer volontirajući osobe mogu bolje razumjeti druge i njihove potrebe. Međusobno razumijevanje pomaže u većem poštovanju prema drugima te stvaranju društva koje prihvaća različitosti (CEV, 2019).

Važnost volontiranja naglašavaju i Ujedinjeni narodi, u sklopu programa Ujedinjenih naroda za volonterstvo, odnosno, “United Nations Volunteers (UNV) programme”. U svojem izvješću iz 2018. godine o volontiranju govore u kontekstu ciljeva održivog razvoja do 2030. godine. Na volontiranje gledaju kao na alat koji doprinosi postizanju otpornosti zajednice², čime se preveniraju ekonomski i ekološki rizici, a zajednice se lakše prilagođavaju promjenama: “*Gdje javna potpora i sigurnost socijalne mreže izostanu, volontiranje se pojavljuje kao temeljna strategija preživljavanja*” (UN, 2018: 3). 2017. godine UN je proveo istraživanje s ciljem razumijevanja načina na koje volonterstvo doprinosi, odnosno, dugoročno koči razvoj otpornosti neke zajednice te kako svi sudionici, poput vlada država, agencija UN-a, civilnog društva te privatnog sektora mogu iskoristiti volonterstvo kao resurs za postizanje nacionalnih i internacionalnih ciljeva razvoja. U istraživanju je sudjelovalo 1200 sudionika,

² Otpornost zajednice u dokumentu UN-a definirana je kao unutarnji zaštitni odgovor na ljudsku ranjivost u situaciji krhkosti.

među kojima su bili članovi mjesne zajednice, volonteri, državni i civilni pripadnici, i drugi. Provedeno je 110 fokus grupa i 174 intervjua. Rezultati istraživanja pokazuju da lokalno, uglavnom neformalno dobrovoljno djelovanje, može povećati ili umanjiti kapacitet zajednice koja se našla u stresnoj situaciji. Rezultati istraživanja također pokazuju da 109 milijuna ljudi volontira puno radno vrijeme, od čega samo 30% kroz formalne aktivnosti, a 70% kroz informalne aktivnosti. Dok se formalnim aktivnostima bave podjednako muškarci i žene, u informalno volontiranje uključeno je više žena nego muškaraca - njih 60% (UN, 2018). U navedenom istraživanju, sudionici su istaknuli dva važna obilježja volonterstva, a to su novonastali socijalni odnosi i prilika za samoorganizaciju unutar neke zajednice. Kada je riječ o stvaranju socijalnih odnosa kroz dobrovoljno djelovanje, sudionici su istaknuli da takvi odnosi doprinose razvijanju solidarnosti i međusobnog povjerenja, proširuju mrežu potpore te pomažu ljudima u prilagodbi na neočekivane stresne situacije. Također su istaknuli da volontiranje omogućava povezivanje članova neke zajednice sa ostalim, vanjskim dionicima, što im omogućuje proširivanje mreže potpore. Jednako je važna i sposobnost samoorganizacije, koja, kao i socijalni odnosi, pomaže u suočavanju sa šokovima i stresom (UN, 2018). UN napominje da je samoorganizacija volontera bila od ključne važnosti u kriznim situacijama te ističe neformalno volontiranje kao oblik volontiranja koji se u takvim situacijama pokazao korisnim: *“Lokalne volonterske akcije obično se očituju kao dobrovoljna suradnja između ljudi, bez oslanjanja na centralizirane vlasti ili izričito vanjsko zapovjedništvo. Ono je ovisno o slobodi i sposobnosti okupljanja, organiziranja i određivanja prioriteta te mobilizacije drugih na temelju zajedničkih vrijednosti”* (UN, 2018, str. 25). Samoorganizacija volontera je posebno naglašena i dobrodošla u manjim zajednicama, koje nemaju novčanih resursa. Njegova glavna prednost za vrijeme kriznih situacija leži u mogućnosti brzog spontanog uključivanja velikog broja ljudi. Ipak, bez obzira na prednosti samoorganizacije volontera, ponekad u kriznim situacijama loša organizacija volontera može dovesti do toga da pomoć ranjivim skupinama bude nejednako raspodijeljena te time staviti neke od pojedinaca kojima treba pomoć u nepravedan položaj. Također, s obzirom na to da je samoorganizirano lokalno volontiranje ograničeno financijskim resursima, često se važnost pridaje hitnim potrebama, a ne preventivnim mjerama, što rezultira time da se ne radi na implementaciji dugoročnih rješenja za probleme koji se ponavljaju. Zbog navedenih razloga UN napominje da je lokalnim zajednicama u kojima su se volonteri samoorganizirali teško održati dobru otpornost bez dodatne podrške vanjskih dionika (UN, 2018).

U spomenutom dokumentu, istaknut je i jedan od novih oblika volontiranja - volontiranje u online okruženju. Ono predstavlja prednost za određene skupine ljudi, prije svega osobe s invaliditetom, ali s druge strane, prepreka je marginaliziranim i ranjivim skupinama. UN (2018) ističe da je u mnogim državama online volontiranje raširenije među muškarcima, stanovnicima gradova te mladim ljudima, nego među ženama, stanovnicima ruralnih krajeva te starijim ljudima. Iz tog razloga, organizacije čije područje djelovanja obuhvaća volonterstvo, trebale bi biti osviještene o problemu nejednakih mogućnosti kada je riječ o pristupu tehnologijama, istovremeno prilagođavajući njihovu upotrebu lokalnim potrebama, kulturalnom kontekstu i tehnološkoj infrastrukturi (UN, 2018).

Uzevši u obzir navedene dokumente, moguće je zaključiti da institucije značajne na europskoj i globalnoj razini volontiranje vide kao važno sredstvo za razvoj pojedinca i zajednice, a volontiranje djece i mladih kao dobru priliku za njihovo usmjeravanje ka aktivnom građanstvu.

2.5. Dokumenti kojima je određeno volontiranje u nacionalnom kontekstu

Važni dokumenti koji se odnose na volonterstvo u Republici Hrvatskoj jesu Zakon o volonterstvu i Etički kodeks volontera, u kojima je također definiran pojam volontiranja i naglašene njegove dobrobiti. *”Volontiranjem se, u smislu ovoga Zakona, smatra dobrovoljno ulaganje osobnog vremena, truda, znanja i vještina kojima se obavljaju usluge ili aktivnosti za dobrobit druge osobe ili zajednice, a obavljaju ih osobe na način predviđen ovim Zakonom, bez postojanja uvjeta isplate novčane nagrade ili potraživanja druge imovinske koristi za obavljeno volontiranje, ako ovim Zakonom nije drukčije određeno”* (Zakon o volonterstvu, NN 58/07, 22/13).

Uz definiciju volonterstva, u Zakonu o volonterstvu definirani su i volonteri: *“Volonter je, sukladno odredbama ovoga Zakona, fizička osoba koja volontira u Republici Hrvatskoj ili u inozemstvu, sukladno važećim nacionalnim i međunarodnim propisima, ako drugačije nije uređeno ovim Zakonom”* (Zakon o volonterstvu, NN 22/13, 84/21). U istom članku, definirani su, također, maloljetni volonteri: *“Maloljetni volonter je osoba mlađa od 18 godina koja volontira u Republici Hrvatskoj ili u inozemstvu, sukladno odredbama ovog Zakona”* (Zakon o volonterstvu, NN 22/13, 84/21).

Osim što volontiranje može doprinijeti društvenom razvoju, građanskom sudjelovanju, odnosno, stjecanju kompetencija potrebnih za aktivno sudjelovanje u društvu, socijalnoj koheziji te socijalnom uključivanju, prema Zakonu o volonterstvu pojedinac kroz iskustvo volontiranja gradi svoj osobni razvoj i dobrobit. U konačnici, volontiranje može rezultirati razvojem humanijeg i ravnopravnijeg društva (Zakon o volonterstvu, NN 58/07, 22/13).

U Zakonu o volonterstvu (NN 84/21) istaknuta su i temeljna načela volontiranja:

- Načelo zabrane diskriminacije volontera i korisnika volontiranja
- Načelo zaštite korisnika volontiranja
- Načelo zabrane iskorištavanja volontera
- Načelo zaštite maloljetnih volontera
- Odgoj za volontiranje
- Načelo inkluzivnog volontiranja
- Načelo besplatnosti volontiranja
- Načelo dobrovoljnosti i solidarnosti volontiranja
- Načelo transnacionalnosti volontiranja.

Načelo *Odgoj za volontiranje*³, posebno važnog u kontekstu ovog rada, odnosi se na volontiranje djece do 15. godine života, odnosno, njihovo sudjelovanje u odgojno-obrazovnim volonterskim aktivnostima. Pritom, volonterske aktivnosti moraju biti “*usmjerene zajedničkom dobru i odgoju za volontiranje samo u svrhu odgoja i obrazovanja*” te moraju pridonositi razvoju i socijalizaciji djeteta, a organizator volontiranja mora biti “*odgojno-obrazovna ustanova, ustanova socijalne skrbi ili druga pravna osoba koja organizira volontiranje u odgojno-obrazovne svrhe uz suglasnost nadležnih tijela državne uprave, odgojno-obrazovnih ustanova ili ustanova socijalne skrbi ili koja za provođenje aktivnosti odgoja za volontiranje ima sklopljen sporazum s nadležnim tijelom iz područja obrazovanja*” (Zakon o volonterstvu, NN 22/13, 84/21).

Važnost volonterstva za djecu i mlade, ali i društvo općenito, naglašena je u sljedećem citatu iz Zakona: “*Djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu Republike Hrvatske te u neformalnim oblicima učenja potrebno je upoznati s vrijednostima, ulogom i značajem volontiranja, omogućiti im stjecanje iskustva volontiranja, te kroz građanski odgoj i*

³ Više o odgoju za volontiranje bit će riječi u okviru podnaslova 2.4. *Volontiranje u odgojno-obrazovnim ustanovama - definicije i temeljne odrednice*

obrazovanje razviti cjelovitu osposobljenost za volontiranje, društvenu solidarnost i aktivno građanstvo” (Zakon o volonterstvu NN 58/07, 22/13).

Osim već navedenog, Zakonom su još definirani organizator volontiranja, korisnik volontiranja i program volonterskog centra te su objašnjene njihove funkcije. Zatim, navedena su obilježja i funkcije tijela nadležnog za provedbu Zakona te Nacionalnog odbora za razvoj volonterstva. Nadalje, objašnjen je postupak donošenja Etičkog kodeksa volontiranja i ukratko naveden njegov sadržaj, spomenuta je državna nagrada za volontiranje i način njezinog dodjeljivanja, definiran je ugovor o volontiranju i istaknuta su njegova obilježja, navedena su prava i obveze volontera i organizatora volontiranja. Na kraju Zakona objašnjen je nadzor nad njegovom primjenom te su navedene prekršajne odredbe za organizatore volontiranja (Zakon o volonterstvu, NN 22/13, 84/21).

Etički kodeks volontera odnosi se na skup vrijednosti, načela i standarda kojima se usmjerava proces organiziranog uključivanja volontera u aktivnosti za opću dobrobit. Cilj ovog dokumenta jest promicanje pozitivne prakse volontiranja i primjene načela i standarda volonterstva među organizatorima volontiranja, volonterima i korisnicima njihovih usluga. Volonterstvo je prema Etičkom kodeksu određeno kao element koji doprinosi razvoju suvremenog društva te oblikuje demokratske promjene. Definirano je na sličan način kao i u Zakonu o volonterstvu (NN 58/07, 22/13). Ono podrazumijeva *dobrovoljno ulaganje osobnog vremena, truda, znanja i vještina u aktivnosti za dobrobit druge osobe ili opću dobrobit. Volontiranje osnažuje pojedince, izgrađuje osjećaj solidarnosti, potiče na sudjelovanje, štiti ranjive skupine od ekonomske, društvene i političke marginalizacije i ima potencijal kohezivnog elementa u društvu* (Etički kodeks volontera, NN, 55/08).

U Etičkom kodeksu volontera (NN, 55/08) temeljna načela obuhvaćaju:

- načelo sudjelovanja u društvenim procesima
- načelo dobrovoljnosti i slobode izbora
- načelo zabrane diskriminacije
- načelo solidarnosti, promocije i zaštite ljudskih prava
- načelo razvoja osobnih potencijala
- načelo interkulturalnog učenja i razmjene
- načelo zaštite okoliša i brige za održivi razvoj.

Osim navedenih načela, Etički kodeks volontera sadržava i etičke standarde za organizatore volontiranja, volontere i korisnike volontiranja (Etički kodeks volontera, NN, 55/08).

Kada se radi o strateškim okvirima za razvoj volonterstva u Republici Hrvatskoj, dva glavna strateška okvira čine Nacionalni program za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine⁴, Ministarstva socijalne politike i mladih, koji je usmjeren izvaninstitucionalnom volontiranju te Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva od 2017. do 2021. godine, Vlade Republike Hrvatske (Delta, 2019).

Nacionalni program za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine (SDUDM, 2014) za cilj ima stvoriti poticajno okruženje za razvoj potencijala mladih, kako bi se podigla njihova kvaliteta života te kako bi se optimalno integrirali u društvo. U ovom dokumentu naglašeno je nekoliko područja koja treba razvijati, a jedno od njih se odnosi na aktivno sudjelovanje mladih u društvu, odnosno, poticanje mladih na aktivno građanstvo. U okviru ovog područja, jedan od ciljeva je povećanje broja, kvalitete i dostupnosti volonterskih programa za mlade, kroz mjeru “Podržavanje projekata udruga koji uključuju mlade volontere te udruga mladih i za mlade koje potiču samoorganizaciju mladih kroz volontiranje” (SDUDM, 2014, str. 63). U ovom dokumentu, naglašene su dvije funkcije volonterstva, a to su razvoj mlade osobe, u vidu razvoja znanja, vještina i stavova za aktivnu ulogu u društvu i pripremu za tržište rada te prepoznavanje svojih potreba i mogućnosti, kao i potreba zajednice, u svrhu davanja vlastitog doprinosa njezinom razvitku (SDUDM, 2014).

Ostali dokumenti, važni za nacionalni kontekst, u kojima se spominje i naglašava važnost volontiranja, jesu Nacionalni okvirni kurikulum, Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije te Kurikulum Građanskog odgoja i obrazovanja.

U Nacionalnom okvirnom kurikulumu iz 2011. godine, u dijelu “Očekivana učenička postignuća po obrazovnim ciklusima – drugi ciklus”, u okviru “Socijalnih vještine i metode izučavanja pojava u društveno-humanističkomu području”, treća tema – “Aktivno i odgovorno sudjelovanje u životu obitelji, škole, uže zajednice i društva” navedeno je da bi učenici trebali moći “prepoznati važnost volontiranja te zauzeto sudjelovati u društvenim, humanitarnim i kulturnim događanjima u školi i užoj zajednici” (NOK, 2011, str. 186). U trećem ciklusu, također u okviru “Socijalnih vještine i metode izučavanja pojava u društveno-humanističkomu

⁴ Novog Nacionalnog programa za mlade, koji bi obuhvatio 2022. godinu još nema, ali Vlada Republike Hrvatske je 2021. godine, donijela Odluku o pokretanju postupka izrade Nacionalnog programa za mlade za razdoblje od 2022. do 2024. godine.

području”, tema tri - “Zauzeto i odgovorno sudjelovanje u životu obitelji, škole, uže zajednice i društva”, navedeno je sljedeće: “učenici će obrazložiti važnost volontiranja i zauzeto sudjelovati u društvenim, humanitarnim i kulturnim događanjima u školi i užoj zajednici” (NOK, 2011, str. 191).

Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije (MZOS, 2014) u dijelu koji se odnosi na obrazovanje odraslih kao jedan od dva glavna cilja naglašava važnost stjecanja transverzalnih kompetencija pojedinaca, od kojih je jedna društvenu uključenost, a koja, pak, podrazumijeva volonterski aktivizam.

Kurikulum međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje (MZO, 2019) također naglašava važnost volontiranja. U okviru drugog, trećeg, četvrtog i petog obrazovnog ciklusa, konkretno unutar domene “Društvena zajednica”, kao preporuka za ostvarivanje odgojno-obrazovnih očekivanja navedeno je volontiranje. *“Unutar domene Društvena zajednica razvijaju se znanja, vještine i stavovi koji pripremaju i osposobljavaju učenike za zajednički rad i uključenost u promjene u užoj i široj zajednici. Razvijaju se komunikacijske i socijalne vještine važne za razvoj školske kulture kao odražavanje vrijednosti, vjerovanja, normi, običaja i rituala koji se izgrađuju tijekom vremena u školskoj zajednici. Volontiranje i solidarno djelovanje učenika postaju dio njihova obrasca ponašanja za opće dobro”* (MZO, 2019, str. 10).

Ovim spomenutim dokumentima zajedničko je to što volontiranje određuju kao važno sredstvo, kojim učenici mogu postati aktivni članovi svoje zajednice kroz davanje svojeg doprinosa, dok ujedno dobivaju priliku za osobni razvoj.

Na temelju svih navedenih definicija, smatram da je volontiranje moguće definirati kao **dobrovoljno, organizirano pomaganje drugima, za koje pojedinac ne dobiva novčanu naknadu.**

2.6. Volontiranje u odgojno-obrazovnim ustanovama - definicije i temeljne odrednice

Dva su temeljna koncepta na kojima se volontiranje u školama temelji, a to su školsko volontiranje i odgoj za volontiranje.

Šimunković i sur. (2011) **školsko volontiranje** definiraju kao *“koncept u kojem škole, kao obrazovne institucije, mogu promicati, poticati i organizirati volonterski rad”*

(Šimunković i sur., 2011, str.16). Volonterske aktivnosti učenika i djelatnika škole nazivaju se volonterskim programima te se obično provode u okviru školskih volonterskih klubova (VCZ, 2021). U volonterske aktivnosti, osim učenika, mogu biti uključeni i njihovi roditelji te drugi volonteri iz lokalne zajednice. Neki od primjera volonterskih aktivnosti jesu promocija ekologije i zaštite okoliša, uređenje prostora škole, pružanje pomoći u učenju, organiziranje školske priredbe radi prikupljanja sredstava u određenu svrhu, volontiranje u azilu za pse, volontiranje u domu za starije i nemoćne i mnoge druge aktivnosti. One mogu biti organizirane kao kratkotrajne akcije ili projekti koji traju duže vremena, a mogu biti usmjerene određenoj skupini korisnika ili, pak, pojedincima (Kamenko Mayer i sur., 2019).

Volonterski centar Zagreb u svojoj publikaciji „Vodič za razvoj školske volonterske zajednice,“ definira pojam volonterskog programa kao „*uključivanje i djelovanje volontera unutar organizacije...“*, odnosno, „*...zajednički naziv za sve volonterske aktivnosti i projekte koji se provode u okviru organizacije – od neposrednog rada s korisnicima do volontiranja u upravljačkim tijelima organizacije. Provodi ga organizator volontiranja, odnosno neprofitna organizacija koja uključuje volontere u svoj rad. Cilj upravljanja volonterskim programom maksimalna je upotreba raspoloživih resursa pri stvaranju nove vrijednosti za organizaciju i korisnike uključivanjem volontera u rad organizacije“* (VCZ, 2021, str. 48).

U Preporukama za unaprjeđenje školskog kurikulumu odgojno-obrazovnih ustanova u području građanskog odgoja i obrazovanja (Udruga Delta, 2019), nastalih u okviru projekta Vollumen - širenje mreže školskog volontiranja, volonterski program odgojno-obrazovne ustanove definiran je kao „*oblik povezivanja učenika i školskog osoblja unutar škole i druge odgojno-obrazovne ustanove, a karakterizira ga strukturirano i kontinuirano, dugoročno uključivanje učenika u volonterske aktivnosti unutar i izvan odgojno-obrazovne ustanove. Školski volonterski program najčešće poprima oblik volonterskog kluba učenika volontera koje koordinira koordinator volontera (nastavnik, pedagog, psiholog, knjižničar ili drugi odgojno-obrazovni djelatnici)* (str. 6)”. Općenito rečeno, posao koordinatora⁵ volontera obuhvaća brigu o svim ljudima i procesima u okviru volonterskog programa (Prgić Znika i sur., 2015).

Drugi temeljni koncept na kojem se temelji volontiranje u školama jest **odgoj za volontiranje**, koji je određen Zakonom o volonterstvu. Međutim, treba istaknuti da odgoj za

⁵ O detaljnijem opisu posla školskog/e koordinator/ice volontera moguće je pročitati na stranicama 46 i 47 u: Prgić Znika, J., Kordić, I., Jeđud Boric, I. (2015). Menadžment volontera: priručnik za vođenje volontera i volonterskih programa. Volonterski centar Zagreb, Zagreb.

volontiranje ne predstavlja samo uključivanje djece do 15 godine života u volonterske aktivnosti, nego predstavlja i prijenos znanja, vještina i vrijednosti volontiranja općenito, stoga se može reći da zapravo obuhvaća sve učenike i djelatnike odgojno-obrazovne ustanove. Osim znanja i vještina, odgoj za volontiranje prilika je za razvoj vršnjačkih i međugeneracijskih odnosa kroz zajedničko sudjelovanje nastavnika i učenika u volonterskim aktivnostima, pri čemu uče jedni od drugih (VCZ, 2021).

Glavno obilježje i prednost volonterskih programa i klubova u odgojno-obrazovnim ustanovama jest strukturirani pristup, čime volontiranje postaje „integralni element cjelovite kvalitete školskog programa“, s ciljem razvijanja školske volonterske zajednice, unutar koje učenici i djelatnici uče o volontiranju te se njime ujedno aktivno bave. Ovo omogućuje školama da postanu „svojevrni centri za razvoj volontiranja (VCZ, 2021, str. 36 i 37).

Šimunković i sur. (2011, str. 13 i 14.) ističu prednosti volontiranja i uvođenja volonterskih programa u odgojno-obrazovne ustanove za djecu i mlade, odgojno-obrazovne ustanove i društvo općenito (Tablica 2).

Tablica 2: Prednosti volontiranja za djecu i mlade, odgojno-obrazovne ustanove i društvo

Što društvo dobiva volontiranjem mladih	Što mladi dobivaju volontiranjem	Što škola dobiva uvođenjem volonterskog programa
<ul style="list-style-type: none"> • Stvaranje novih vrijednosti <ul style="list-style-type: none"> • Veću građansku odgovornost i aktivizam mladih • Razvoj društvene solidarnosti i senzibilitet mladih ljudi za potrebe društva • Bolju socijalnu inkluziju mladih u društvo • Razvijanje kreativnosti i tolerancije • Bolju kvalitetu življenja <ul style="list-style-type: none"> • Humanije društvo • Prevenciju poremećaja u ponašanju <ul style="list-style-type: none"> • Bolju konkurentnost mladih na tržištu rada • Učinkovitije odgovaranje na potrebe u društvu • Povećanje socijalnog kapitala i društvene kohezije 	<ul style="list-style-type: none"> • Samopoštovanje • Razvijanje razumijevanja za društvene probleme i suosjećanja s drugima • Učenje socijalnih vještina i razvijanje moralnog i etičnog koncepta • Mogućnost utjecanja na društvene promjene <ul style="list-style-type: none"> • Nova znanja i vještine • Nova poznanstva s različitim društvenim skupinama <ul style="list-style-type: none"> • Zadovoljstvo koje proizlazi iz pomaganja drugima • Osjećaj korisnosti i pripadnosti • Prva profesionalna iskustva <ul style="list-style-type: none"> • Korisno provođenje slobodnog vremena • Vježbanje odgovornosti i emocionalno sazrijevanje, obogaćen razvoj svijesti o vrijednostima demokratskog društva 	<ul style="list-style-type: none"> • Školski kurikulum obogaćen novim vrijednostima i vještinama i povećanu kvalitetu rada • Povećan interes za učenje <ul style="list-style-type: none"> • Povećanu povezanost, solidarnost i društvenu odgovornost i samostalno donošenje odluka među učenicima • Povećanu kvalitetu odnosa između nastavnika i učenika <ul style="list-style-type: none"> • Nove aktivnosti podrške učenicima u potrebi unutar samih škola • Korisnu mrežu suradničkih organizacija u zajednici <ul style="list-style-type: none"> • Veći ugled u zajednici • Angažirane učenike za pitanja u okviru škole i zajednice u kojoj škola djeluje • Bolju povezanost s lokalnom zajednicom

Učenci uključivanjem u volonterske aktivnosti imaju, dakle, priliku dati doprinos potrebama svoje zajednice. Na taj način imaju priliku postati njezini produktivni i aktivni članovi, a osiguravanjem primjerenih aktivnosti, s obzirom na njihovu dob, razvoj i vještine, može se osigurati da volonterske aktivnosti u koje su uključeni ne predstavljaju rizik za njihovo zdravlje, razvoj i uspjeh u izvršavanju školskih obveza (Šimunković i sur., 2011).

Pavlović, Munivrana, Roth, i Perak (2017) ističu školske volonterske klubove kao izvrsne prilike da mladi vježbaju preuzimanje vođenja projektnih aktivnosti, jer oni omogućuju mladima postepeno preuzimanje odgovornosti - od sudjelovanja u akcijama, do samostalnog vođenja klubova. Šimunković i sur. (2011, str. 12) smatraju da *“škola kao ključni nositelj odgoja i obrazovanja može imati važnu ulogu u promicanju vrijednosti koje se volontiranjem afirmiraju”*. S njima se slažu i Kamenko i sur. (2019), koji ističu da se odgojni karakter volontiranja u odgojno-obrazovnim ustanovama temelji na prijenosu vrijednosti, a ujedno omogućava učenicima da steknu vještine i kompetencije koje ne mogu usvojiti kroz formalno obrazovanje.

Kamenko Mayer i sur. (2019, str. 40) navode korake za pokretanje i razvoj školskog volonterskog programa:

1. Planiranje volonterskog programa
2. Motivacija učenika na volontiranje
3. Odabir i priprema za volontiranje
4. Uključivanje volontera u program školskog volontiranja
5. Praćenje i podrška volonterskih aktivnosti
6. Vrednovanje i nagrađivanje volontera
7. Evaluacija volonterskog programa i angažmana volontera.

Isti autori zalažu se za uključivanje učenika u volonterske akcije te ističu prednosti istih:

- doprinose rješavanju konkretnih problema u zajednici u vrlo kratkom roku
- daju mogućnost ostvarivanja vrlo raznolikih ciljeva i podrške raznim ciljanim skupinama
- nude mogućnost uključivanja velikog broja volontera raznih profila i drugih aktera u zajednici
- snažan su mehanizam povezivanja i umrežavanja građana, lokalne uprave, udruga, ustanova i dr.
- postižu veliku vidljivost rezultata

- vrlo su učinkovit način promocije volonterstva - konkretan primjer i rezultati potiču druge aktere na uključivanje“ (Kamenko Mayer i sur., 2019, str. 56).

No, bez obzira na mnogobrojne dobrobiti volontiranja, kao što su samopoštovanje, nova znanja i vještine i nova poznanstva, profesionalna iskustva i sl., Rijavec, Jurčec i Pavlović (2019) ističu nedovoljnu prepoznatost volontiranja u hrvatskom društvu, a sukladno s tome i u odgojno-obrazovnim ustanovama. S njima se slažu i Šimunković i sur. (2011), koji zaključuju da bi volonterske programe aktivnosti trebalo više promovirati te da je prisutna visoka motiviranost i potreba za istima.

Uzevši u obzir navedena obilježja školskih volonterskih programa, u ovom radu koristit ću određenje **školskih volonterskih programa kao strukturirane, organizirane volonterske aktivnosti za učenike koje su u formi izbornih izvannastavnih aktivnosti ili projekata, integrirane u školski kurikulum, s ciljem senzibilizacije učenika za važnost angažmana u zajednici, a koordinira ih netko od djelatnika škole.**

3. Pregled dosadašnjih istraživanja o volontiranju

U ovom poglavlju prikazana su neka od istraživanja o volontiranju općenito, a manji broj istaknutih istraživanja usmjeren je i školskom volontiranju u nacionalnom kontekstu.

Walsh i Black (2015) u svojem izvještaju o volontiranju i društvenom angažmanu djece i mladih u Australiji spominju brojna istraživanja koja se odnose na volontiranje dobne skupine od 12 do 25 godina.

Kada je riječ o povezanosti spola i volontiranja, Walsh i Black (2015) navode istraživanja Marzana i sur. (2012) i Van Goethem i sur. (2012) koja pokazuju da djevojke volontiraju češće od mladića. Također, rezultati istraživanja koje su proveli Brown i sur. (2003; prema Walsh i Black, 2015) pokazuju da djevojke volontiraju češće od mladića tijekom srednje škole, a ujedno i povećaju uloženo vrijeme u volontiranje nakon srednje škole. Hill i sur. (2009; prema Walsh i Black, 2015) ističu da su djevojke češće od mladića vođene intrinzičnom motivacijom i altruizmom kao razlozima volontiranja i njihova odluka o volontiranju nije povezana s razvojem karijere, za razliku od mladića, koji su skloniji volontiranju onda kada nisu zadovoljni svojim poslom. Također, kada je riječ o spolu i vrstama volonterskih aktivnosti, rezultati pokazuju da se mladići više uključuju u sportske organizacije, a djevojke su sklonije volonterskim aktivnostima koje se odnose na socijalne usluge.

Kada govorimo o motivaciji za volontiranje, Hill i sur. (2009; prema Walsh i Black, 2015) u svojem su istraživanju provedenom u Ujedinjenom Kraljevstvu, sa sudionicima od 12-24 godine, došli do rezultata da njih 56% volontira jer želi pomoći drugima, što je ujedno i glavni razlog zašto se odlučuju na volontiranje. Kao drugi razlog njih 47% navelo je učenje novih vještina. U rezultatima drugih istraživanja kao razlozi navedeni su i druženje s prijateljima i povezivanje s drugima (Moffatt, 2011a; prema Walsh i Black, 2015).

Kada se radi o povezanosti volonterskog iskustva i profesionalnog razvoja, rezultati nekoliko istraživanja (Austen i Sax, 1998; Jones, 2011; Left Right Think-Tank, 2011) koja navode Walsh i Black (2015) ukazuju na to da volontiranjem mladi stječu vještine koje im mogu pomoći povećati svoju zapošljivost, poput razvoja socijalnog kapitala, boljeg snalaženja u internacionalnog okruženju i otvorenosti prema novome.

Volontiranje može doprinijeti i senzibilizaciji na različitosti. Tako jedno od starijih, ali velikih istraživanja, provedenog na uzorku od čak 5 597 sudionika, u dobi od 12 do 18 godina u Rusiji, Bugarskoj, Češkoj, Mađarskoj, Australiji, Švedskoj i Sjedinjenim Američkim Državama

ukazuje na to da volontiranje omogućuje mladima da se povežu, odnosno, upoznaju s ljudima koji nisu poput njih, a koje vjerojatno inače ne bi imali prilike upoznati (Flanagan i sur., 1998; prema Walsh i Black, 2015).

Osim navedenog, u određenim istraživanjima prikazana je i povezanost volonterskog iskustva s aktivnim građanstvom. Hill (2009; prema Walsh i Black, 2015) u svojem istraživanju ističe da mladi koji volontiraju pokazuju veću uključenost u politiku od mladih koji ne volontiraju. Istraživanje provedeno u Italiji, na uzorku od 392 sudionika, u dobi od 14 do 20 godina ukazuje na to da kroz volontersko iskustvo djeca i mladi mogu razviti osjećaj za društvenu odgovornost te da ih ono može potaknuti na aktivno građanstvo, ali i da su ujedno volontiranju skloniji oni mladi koji već imaju određene vještine, samopouzdanje i koji su otprije aktivni u zajednici (Crocetti i sur., 2012; prema Walsh i Black, 2015).

Neka istraživanja koja se odnose na daljnji volonterski angažman potaknut volontiranjem pokazuju da iskustvo volontiranja u ranoj dobi može kod pojedinaca potaknuti naviku volontiranja kroz cijeli život (Brown i sur., 2003; Left Right Think-Tank, 2011; prema Walsh i Black, 2015).

Određeni broj istraživanja (Auld, 2004; Hill i sur., 2009; Gage i Thapa, 2012; Left Right Think-Tank, 2013) koje navode Walsh i Black (2015) odnosi se na prepreke koje mladi imaju, a zbog kojih ne volontiraju. Radi se primarno o nedostatku vremena, novca ili otežanom pristupu javnom prijevozu. Od ostalih prepreka navode još nedovoljno posvećivanje pažnje onome što je bitno volonterima i njihovim željama, od strane organizacija u kojima volontiraju (Moffatt, 2011; prema Walsh i Black, 2015) te stav mladih da nisu dovoljno kompetentni za određene volonterske zadatke, ali i da se njihov trud neće dovoljno cijeliti (Hill i sur., 2009; prema Walsh i Black, 2015). No, jedna od prepreka odnosi se i na nedostatak volonterskih prilika za mlade. Geale i sur., 2010 (prema Walsh i Black, 2015) ističu da mladi koji su direktno pozvani uključiti se u volonterske aktivnosti imaju četiri puta veće šanse započeti s volonterskim angažmanom od onih koji sami moraju naći volonterske prilike u koje bi se mogli uključiti. Walsh i Black (2015), stoga, kažu da zato postoji potreba za boljom promocijom volonterstva, što smatraju zadatkom organizacija i tijela koja se bave volonterstvom. Pritom napominju da bi vlada i organizacije koje žele ohrabriti mlade da počnu volontirati trebali prvo riješiti prepreke i osigurati da mladima iskustvo volontiranja bude pozitivno.

O ulozi škole u osiguravanju pozitivnog stava prema volontiranju govore istraživanja, u kojima se pokazalo da će mladi biti skloniji početi volontirati ukoliko ono bude promovirano u školi, čime mu se daje na važnosti (Verba i sur., 1995; Astin i Sax, 1998; Flanagan i sur., 1998; Torres, 2003; Hart i sur., 2007; Haski-Leventhal i sur., 2008; Hill i den Dulk, 2013; prema Walsh i Black, 2015). Brown i sur. (2003; prema Walsh i Black, 2015) ističu da su se mladi Australci, sudionici njihovog istraživanja, rijetko upuštali u volonterski angažman nakon završene škole, ako tijekom svojeg obrazovanja posebno srednjoškolskog, nisu imali volonterskog iskustva. Walsh i Black (2015) smatraju da se kroz poticanje volontiranja u školama ono može normalizirati, odnosno, da može postati normalan dio života mlade osobe.

Pozitivnom doživljaju volonterskog iskustva može pridonijeti i druženje mladih koji predstavljaju potencijalne volontere, što može smanjiti njihovu zabrinutost ukoliko postoji te ih potaknuti da ne odustanu od volontiranja (Haski-Leventhal i sur., 2007; prema Walsh i Black, 2015).

U literaturi je istaknuta i važnost osjećaja pripadništva i prihvaćanja, koji bi volonteri trebali imati tijekom svojeg volonterskog angažmana, posebno kada se radi o specifičnim skupinama, u ovom slučaju australskim starosjediocima. Da bi se volonteri tako osjećali, nužno je da volonterske aktivnosti budu važne mladima koji ih provode te da potaknu njihov osobni razvoj i učenje. Također, trebalo bi im omogućiti da budu slobodni podijeliti svoje brige i probleme na kreativan način, odnosno, onako kako im najviše odgovara te osigurati okolinu u kojoj će imati emocionalnu potporu (Black i sur., 2011; Kimberly, 2010; prema Walsh i Black, 2015).

Kada je riječ o unaprjeđenju volonterskih programa, Walsh i Black (2015) temeljem pregleda određenih istraživanja daje objedinjeni prikaz nekoliko obilježja dobre organizacije volonterskih aktivnosti, usmjerenih organizacijama, kao što su, upravo, škole: prilagodba mladima, tj. fleksibilnost u smislu organizacije volonterskih aktivnosti – trajanje aktivnosti treba biti prilagođeno mogućnostima volontera, ukoliko je potrebno (Moffatt, 2011; prema Walsh i Black, 2015); omogućavanje volonterima da sudjeluju u onim aktivnostima za koje su najviše motivirani, što podrazumijeva prethodno ispitivanje njihovih potreba (Geale i sur., 2010; prema Walsh i Black, 2015); kontinuirana komunikacija s volonterima putem njihovih preferiranih komunikacijskih kanala (Moffatt, 2011; prema Walsh i Black, 2015); oglašavanje volonterskih prilika na internetu kako bi se privuklo nove volontere (Moffatt, 2011a; prema Walsh i Black, 2015); dijeljenje volonterskih iskustava već uključenih volontera, u vidu ambasadora volontiranja, također kako bi se na taj način privuklo nove volontere (Walsh i

Black, 2015); trebalo bi olakšati proces uključivanja volontera, jer bi previše zahtjevan i kompliciran proces mogao odbiti potencijalne volontere (Moffatt, 2011a; prema Walsh i Black, 2015); trening i mentoriranje volontera kako bi imali podršku tijekom svojeg sudjelovanja u volonterskim aktivnostima (Moffatt, 2011b; prema Walsh i Black, 2015); davanje poticaja mladima za volontiranje – npr., u obliku smanjenja školarina i/ili nagrada, odnosno, formalnog priznavanja volonterskog angažmana u školi, ali i zajednici (Hill i sur., 2011a; prema Walsh i Black, 2015); nužno je prilagoditi pristup volonterima, ovisno o tome iz koje sredine dolaze i težiti inkluzivnom pristupu volonterima nižeg socioekonomskog statusa (Moffatt, 2011a; prema Walsh i Black, 2015); Volonterske organizacije trebaju kroz volonterske aktivnosti ponuditi volonterima prilike za osobni i profesionalni razvoj (Moffatt, 2011a; prema Walsh i Black, 2015).

U Ujedinjenom Kraljevstvu 2011. godine provedeno je istraživanje o iskustvu mladih, a posebno mladih u nepovoljnom položaju, koji su uključeni u volonterske programe (The Office for Standards in Education, Children's Services and Skills, 2011). Podaci su prikupljeni anketom tijekom posjeta šest srednjih škola, sedam fakulteta i šest organizacija koje rade s mladima. Osim posjeta navedenim ustanovama, podaci su prikupljeni i putem *online* panela, u kojima je sudjelovalo 328 djece i mladih, u dobi od 11 do 25 godina. Istraživanjem se željelo istražiti kako se odvija proces učenja u školskim volonterskim programima te u kojoj mjeri prilike za volontiranje utječu na postignuća učenika, koliko uspješno se upravlja volontiranjem kako bi ono moglo osigurati najbolje ishode učenja za volontere i koliko su uspješno skupine volontera u nepovoljnom položaju uključene u volonterske aktivnosti. Kada je riječ o tome kako sudionici definiraju volontiranje, za njih 84% volontiranje predstavlja aktivnost u zajednici u kojoj su svojevremeno odlučili sudjelovati. Za 67% sudionika volontiranje služi pomaganju drugima, a 42% ih je reklo da volontiranje služi kako bismo nešto mogli unaprijediti. Nadalje, 92% sudionika u online anketi je reklo da je volontiranje za njih vrijedno iskustvo. Na pitanje što su najvažnije volontiranjem dobili, njih 40% je istaknulo pozitivan osjećaj i znanje o tome da su nekome pomogli, 14% ih je reklo da je to iskustvo, njih 11% nove vještine, a 10% su kao najvažnije naveli to što mogu volontersko iskustvo dodati u svoj životopis. Sudionici su naveli i vještine koje su stekli volontiranjem: 8% sudionika navelo je samopouzdanje, 7% osjećaj uspjeha, a njih 6% poboljšane odnose s ljudima. Ono što je sudionicima bilo najmanje važno jest dobivanje nagrade ili potvrde za volonterski angažman. U sklopu istraživanja provedene su i tri fokus grupe, u kojima su sudionici, odnosno, djeca i mladi navodili da im je volontiranje pomoglo u razvoju važnih vještina, poput zagovaranja i

timskog rada te u razvijanju osjećaja za odgovornost i brigu o drugima, ali i u povećanju izgleda za zapošljavanje te razvijanju političke svijesti i građanskog aktivizma. Također, volonterske aktivnosti pomogle su im s podizanjem njihove moralne, socijalne i kulturalne svijesti. Kod nekih se povećalo razumijevanje različitosti, jer su bili u kontaktu s ljudima s kojima inače ne bi ostvarili interakciju. Kada se radi o profesionalnom razvoju, većina mladih na volontiranje gleda kao na sredstvo koje im može pomoći povećati izgleda za zapošljavanje. Učenici šestih razreda smatraju da je važno imati volontersko iskustvo u životopisu kada dolaze na intervju u sklopu prijemnog ispita na fakultetu. Drugi učenici rekli su da im je volontersko iskustvo pomoglo pri odabiru fakulteta ili da su dobili uvid u svijet rada. Jednoj učenici volontiranje je pomoglo bolje razumjeti koje vještine i kvalifikacije su potrebne za rad sa starijim osobama i u ostalim sličnim poslovima. Drugi sudionik koji je volontirao u vojsci, rekao je da je sada shvatio što se očekuje od vojnika. Mnogi učenici također su spomenuli da ih je volontersko iskustvo u školi potaknulo na daljnji volonterski angažman u zajednici; neki od njih priključili su se, primjerice, volonterskim aktivnostima u crkvi, izviđačkim skupinama, sportskim aktivnostima i dr. (The Office for Standards in Education, Children's Services and Skills, 2011).

Rezultati istraživanja provedenog 2007. godine u Kanadi pokazali su da je te godine gotovo 12.5 milijuna Kanađana volontiralo u dobrotvornim i neprofitnim organizacijama. Sudionici istraživanja najviše su volontirali u četiri tipa organizacija: sportskim organizacijama, organizacijama koje nude socijalne usluge, obrazovnim i istraživačkim organizacijama te religioznim. Istraživanjem su obuhvaćene sljedeće dobne skupine: 15-24 godišnjaci, 25-34 godišnjaci, 35-44 godišnjaci, 45-54 godišnjaci, 55-64 godišnjaci te 65-godišnjaci i stariji.

Kada je riječ o povezanosti volontiranja i ranog volonterskog iskustva, pokazalo da se vjerojatnost volontiranja u odrasloj dobi povećava što je volontersko iskustvo u osnovnoškolskoj i srednjoškolskoj dobi veće. Neki od primjera takvih volonterskih iskustava odnose se na sudjelovanje u učeničkim vijećima, tj. organizacijama, u religijskim organizacijama, zatim, skupinama mladih, poput izviđača, zborova, sportskih organizacija ili, primjerice, sudjelovanje u prikupljanju sredstava u dobrotvorne svrhe.

Kao najčešće razloge za volontiranje sudionici su izdvojili sljedeće: želja za davanjem doprinosa zajednici, želja za iskorištavanjem osobnih vještina i dosadašnjih iskustava, podržavanje ciljeva koje promiče konkretna organizacija, istraživanje vlastitih snaga, želja za

proširivanjem socijalnih kontakata, volontiranje zbog toga što netko od njima poznatih ljudi već volontira, želja za poboljšavanjem mogućnosti zapošljavanja te vjerski razlozi.

Kada se radi o dobrobitima volontiranja, 66% sudionika je kao dobrobit istaknulo priliku za usvajanje novih vještina, prije svega, razumijevanje i motiviranje drugih te suočavanje s izazovnim situacijama, njih 45% je istaknulo komunikacijske vještine, 39% smatra da je poboljšalo svoje organizacijske i upravljačke vještine, 34% sudionika je usvojilo nova znanja o konkretnim temama, kao što je zdravlje ili briga za okoliš, oko 32% smatra da je poboljšalo vještine koje se odnose na prikupljanje sredstava, a 25% sudionika smatra da je njihovo volontersko iskustvo pridonijelo njihovim tehničkim vještinama ili vještinama koje se odnose na rad u uredu, poput informatički vještina, mentoriranja i sl.

Kada su trebali procijeniti prepreke koje im onemogućavaju da počnu volontirati ili da volontiraju veći broj sati od broja sati kojeg su do sada ostvarili, oko 75% sudionika je izjavilo da im je najveća prepreka to što nemaju dovoljno vremena. Njih 52% izjavilo je da nisu u mogućnosti posvetiti se volontiranju na duži vremenski period. 41% smatra da je do sada već dovoljno vremena posvetilo volontiranju, a njih 30% je reklo da se nisu uključili u volonterske aktivnosti jer ih nitko nije pitao jesu li zainteresirani. 31% sudionika je izjavilo da radije pomažu u obliku novčane donacije, nego što to čine volontirajući. 20% je reklo da nisu zainteresirani za volontiranje, a 16% je istaknulo da ih u volontiranju sprječavaju zdravstveni problemi. 15% nije znalo kako da se uključi i volonterske akcije, a 11% je kao izazov istaknulo financijske troškove koje imaju zbog volonterskih angažmana. Njih 9% je napomenulo da ih u uključivanju u daljnje volonterske aktivnosti koči loše prethodno volontersko iskustvo (Hall, Lasby, Ayer i Gibbons, 2009).

Profiroiu i Pacesila (2017) proveli su istraživanje na uzorku od 197 studenata Fakulteta za administraciju i državnu upravu, Sveučilišta u Bukureštu, od kojih je bilo 84,8% studentica i 15,2% studenata. 47,2% sudionika izdvaja 15-20 sati godišnje za volonterske aktivnosti, 32% izdvaja 20-40 sati godišnje, a 20,8% izdvaja više od 40 sati godišnje za volonterske aktivnosti. Cilj istraživanja bio je utvrditi povezanost volontiranja i profesionalnog razvoja, kroz analizu mišljenja studenata o utjecaju volonterskog iskustva na njihov osobni razvoj, vještine, kvalifikacije, radno iskustvo te razmišljanja o budućoj karijeri. Podaci su prikupljeni anketnim upitnikom, a rezultati pokazuju da postoji snažna povezanost između volonterskog iskustva i profesionalnog razvoja studenata. Studenti su kroz volontiranje stekli radno iskustvo, vježbali komunikacijske vještine, vježbali prilagodbu na novo radno okruženje te nadograđivali svoje životopise, što će im pomoći u razvoju njihove buduće karijere. Osim toga, prema rezultatima

istraživanja, 70% sudionika koncept volontiranja povezuje s pomaganjem i prikupljanjem praktičnog iskustva. Kada je riječ o razlozima uključivanja u volonterske aktivnosti, 72,1% sudionika se uključuje jer se žele bolje informirati o problemima u svojoj zajednici i riješiti ih. Nadalje, 84,8% sudionika smatra da je volontiranje korisno za njihovu buduću karijeru u velikoj ili jako velikoj mjeri. Kada se radi o stjecanju vještina kroz volonterske aktivnosti, više od 50% sudionika smatra da se volontiranjem u jako velikoj mjeri razvijaju komunikacijske vještine, socijalizacijske vještine te vještina timskog rada. Rezultati pokazuju da ne postoji statistički značajna razlika između studenata prema njihovoj dobi, spolu, stupnju obrazovanja, studijskom smjeru te broju volonterskih sati godišnje kada je riječ o važnosti volonterskog iskustva za njihov profesionalni razvoj, odnosno, svi studenti, bez obzira na navedene varijable smatraju da im je volontersko iskustvo pomoglo u stjecanju znanja važnog za njihov profesionalni razvoj.

Profiroiu i Pacesila (2017) također smatraju da se nedostatak prilika za učenje kroz praktične aktivnosti u sustavu formalnog obrazovanja može donekle nadoknaditi volonterskim aktivnostima. S druge strane, ograničenost ovog istraživanja sastoji se u tome što su njime obuhvaćeni samo studenti Sveučilišta u Bukureštu, stoga nije moguće generalizirati dobivene rezultate na nacionalnoj razini. Autori napominju da je nužno napraviti još istraživanja u ovom području.

Nakon pregleda nekih od stranih istraživanja o volontiranju, slijedi pregled istraživanja provedenih u domaćem akademskom prostoru, koja su sličnih nalaza.

Rijavec i sur. (2019) proveli su istraživanje 2019. godine u Republici Hrvatskoj. Istraživanje se sastojalo od dvaju dijelova. Cilj prvog, kvantitativnog dijela, bio je ispitati ima li višemjesečno školsko volontiranje pozitivan utjecaj na psihološki i socijalni razvoj učenika. Uzorak je činilo 338 učenika osnovne škole i 239 učenika srednje škole. U drugom, kvalitativnom dijelu, cilj je bio dobiti uvid u motive učenika za uključivanje u volonterske projekte, pozitivne i negativne dojmove o volontiranju, promjene koje je volontiranje kod njih izazvalo, zadovoljstvo volontiranjem te njihove procjene o tome koliko će im sudjelovanje u projektu biti korisno u budućnosti. U ovom dijelu istraživanja sudjelovao je 31 osnovnoškolac i 31 srednjoškolac. Rezultati istraživanja ukazuju na to da se promjene koje su učenici, kao rezultat volontiranja, odnose na njihov odnos prema drugima te drugačiju perspektivu gledanja na život, ljude i situacije. Osnovnoškolci ističu da su usvojili neka nova znanja i stekli vještine te razvili vrline poput skromnosti i zahvalnosti. Srednjoškolci smatraju da ih je iskustvo volontiranja promijenilo na bolje, da su postali bolji ljudi te da su razvili vještine učenja. I

osnovnoškolci, i srednjoškolci su izjavili da će im ovo iskustvo volontiranja najviše koristiti u budućim odnosima s ljudima. Također, planiraju nastaviti volontirati formalno i neformalno kroz pomaganje drugima. I jedni, i drugi vjeruju da će im ovo iskustvo pomoći za daljnje školovanje i/ili zaposlenje, a osnovnoškolci smatraju da će im stečena znanja i vještine pomoći i u budućem životu (Rijavec i sur., 2019).

Ćavar, Pavić i Racz (2018) proveli su, putem anketnog upitnika, istraživanje na uzorku od 100 učenika srednjih škola na području Vinkovaca, o njihovim uvjerenjima i stavovima, uključenosti u volontiranje te zadovoljstvu volontiranjem. Dobiveni rezultati, između ostalog, pokazuju da 21% ispitanika smatra da se volonterstvo u Republici Hrvatskoj nedovoljno cijeni, a 25% ispitanika smatra da se u školama ne pridaje dovoljno pažnje volontiranju pa djeca nemaju gdje o tome naučiti. Kako bi se volonterstvo unaprijedilo, 35% ispitanika tvrdi da je potrebno informirati javnost o tome što je volontiranje, a njih 33% tvrdi da je potrebno u škole uvesti sadržaj o volontiranju. Čak 61% ispitanika misli da je, baveći se volonterstvom, moguće upoznati zanimljive ljude.

Skočić Mihić, Lončarić i Rudelić (2011) proveli su istraživanje s ciljem dobivanja uvida u mišljenje studenata Učiteljskog fakulteta u Rijeci te u njihova iskustva tijekom volontiranja u ustanovama odgoja i obrazovanja i udrugama na području grada Rijeke koje se bave djecom i mladima s posebnim potrebama te istražiti razloge volontiranja, kao i potencijalne prepreke volontiranju. Istraživanje je provedeno u akademskoj godini 2010./2011., a uzorak je činilo 64 studentice. Podaci su prikupljeni anketnim upitnikom, u kojem su sudionici na skalama procjenjivali zadovoljstvo volontiranjem radi osobne dobrobiti te radi organizacije. Rezultati istraživanja pokazuju visoko zadovoljstvo studenata na obje skale. Na Skali zadovoljstva radi osobne dobiti pokazuju nešto veći rezultat. Također, rezultati pokazuju visoku povezanost između obje skale, što bi se moglo objasniti time da dobra organizacija volonterskih aktivnosti može doprinijeti osobnom zadovoljstvu volontera. Najčešće razloge volontiranja koje navode sudionici jesu stjecanje iskustva i znanja te želja za pomaganjem, a kao prepreku primarno izdvajaju nedostatak vremena.

Pološki Vokić, Marić i Horvat (2013) provele su istraživanje s ciljem istraživanja razloga volontiranja studenata završnih godina studija te povezanosti spola, ličnosti i područja studiranja s motivom za volontiranje. Uzorak istraživanja činilo je 255 studenata diplomskih studija sa 7 sastavnica Sveučilišta u Zagrebu. Sudionici istraživanja studenti su jednog od 5 obuhvaćenih područja: društvene znanosti, prirodne znanosti, ekonomija, humanističke znanosti i tehničke znanosti. Rezultati ukazuju na to da se volontiranje kod većine studenata

temelji na poistovjećivanju sa samom idejom volontiranja, odnosno da su vođeni motivom “vrijednosti”. Drugim riječima, oni volontiraju jer misle da je dobro pomagati drugima, tj. iz altruističnih razloga (33% sudionika). Rezultati također pokazuju da motivacija za volontiranje ovisi o tome u kojem području sudionici istraživanja studiraju ili rade te, u manjoj mjeri, o spolu i obilježjima ličnosti. Studentice češće od studenta volontiraju kako bi razumjeli svijet oko sebe te zbog psihološkog rasta i razvoja. Autorice ističu da su “društveni odnosi” kao razlog za volontiranje naveli isključivo studenti (njih 6%), jer smatraju da će tako proširiti svoj krug ljudi. Kada je riječ o razlikama u tipovima ličnosti, jedini razlog za volontiranje koji je prisutniji kod nekih tipova ličnosti u odnosu na druge jest “osobni razvoj”. Autorice navode da bi trebalo istražiti povezanost motivacije za volontiranje s drugim unutarnjim i vanjskim čimbenicima, poput obrazovne razine, imovinskog stanja, geografskog područja, prisutnosti promicanja volontiranja i slično. Također, smatraju da bi bilo važno istražiti promicanje volontiranja među mladima i u društvu općenito.

Istraživanje provedeno u sklopu projekta „Pokreni promjenu - prihvaćanje različitosti kroz interkulturalno obrazovanje i volontiranje“ predstavlja međunarodnu ekspanziju projekta „Pokreni promjenu! Volontiranje mladih za izgradnju kulture mira”, provedenog 2013. – 2015. godine u Hrvatskoj (Pavlović, Munivrana, Roth i Perak, 2017). U fokusu istraživanja bili su stavovi mladih o njihovim interesima, potrebama, problemima i rješenjima. Provedene su fokus grupe s mladima iz Slovenije, Velike Britanije, Italije i Hrvatske. Istraživanje je bilo podijeljeno u 4 područja, od kojih se 4. područje odnosilo na to razumiju li učenici koncept volontiranja te na njihovu identifikaciju mogućnosti za volontiranje u školi i lokalnoj zajednici. Rezultati onog dijela istraživanja provedenog s hrvatskim učenicima pokazuju da za hrvatske učenike volontiranje predstavlja dobrovoljnu prosocijalnu aktivnost, odnosno pomaganje drugima, za što pojedinac nije plaćen. Istraživači ukazuju na nesrazmjer između školske ponude volonterskih aktivnosti i učeničkih percepcija volontiranja, jer škola određene aktivnosti promiče kao volontiranje, iako one to zapravo nisu (npr. skupljanje financijskih sredstava u humanitarne svrhe). Rezultati pokazuju da učenici volontiraju u školskom volonterskom klubu, Crvenom križu ili dobrovoljnom vatrogasnom društvu. Učenici, međutim, navode da od škole ne dobivaju dovoljnu podršku u volontiranju te da ponekad nisu u mogućnosti uključiti se u volontiranje jer škola ili lokalna zajednica nemaju dovoljno kapaciteta ili uslijed logističkih problema, poput prostorne udaljenosti, loše prometne povezanosti ili previše školskih ili sportskih obaveza. Kao glavne razloge zbog kojih se

odlučuju na volontiranje navode osobnu ispunjenost i zadovoljstvo, druženje s drugima i to što im rad s ljudima omogućava da vide neposredne posljedice svojeg rada.

Cilj istraživanja kojeg su proveli Kotlar, Milanja, Jakšić i Bionda (2016) bio je utvrditi iskustvo, osnovne oblike, razloge i mogućnosti uključivanja studenata u volonterske aktivnosti na Sveučilištu u Zadru te utvrditi spremnost nastavnika za organiziranje studentskih volonterskih aktivnosti i uvođenje oblika društveno korisnog učenja (eng. *academic service learning*) u nastavu. Sudionike istraživanja činilo je 340 studenata preddiplomskih i diplomskih studija Sveučilišta u Zadru te 136 nastavnika. Podaci su prikupljeni pomoću 2 on-line upitnika. Rezultati pokazuju da studentice volontiraju češće od studenata. Na diplomskim studijima ima više studenata volontera, nego ne-volontera, a samo 3-5% studenata navodi “uglavnom negativna” i “u potpunosti negativna” iskustva volontiranja. 34% studenata navodi da znaju gdje mogu naći informacije o volontiranju na Sveučilištu, a 52% ih zna naći informacije o volontiranju u zajednici. 25% zna gdje može naći informacije o međunarodnim volonterskim treninzima za mlade, dok je njih 27 (8%) sudjelovalo na treninzima te vrste. Do kraja studiranja 85% studenata planira se uključiti u neki vid volonterskih aktivnosti. Kao glavni razlog nevolontiranja navode nedostatak vremena uzrokovan radom (jer moraju raditi uz studij), obiteljskim obavezama (imaju djecu) ili opterećenošću učenjem koje im ne ostavlja slobodnog vremena. Obje skupine prepoznaju osobni i društveni značaj volontiranja, kako za sveučilišnu, tako i za širu zajednicu te su spremni volonterske aktivnosti integrirati u nastavu. Za poticanje i organiziranje volonterskog rada obje skupine vide odgovornima nastavnike, na drugome mjestu smatraju da bi trebala biti zasebna služba koja bi za to trebala biti zadužena, a na trećem mjestu vide Studentski zbor. I jedna, i druga skupina sudionika smatra da bi volonterski rad trebalo nagrađivati, prije svega u obliku potvrda i zahvalnica. Također, studenti uglavnom teže uključivanju u kratkoročne aktivnosti te prije svega u aktivnosti humanitarnog karaktera, a potom aktivnosti koje uključuju rad s djecom. Podjednako je izražen interes i za aktivnosti u zajednici, a zatim i u inozemstvu.

Kozina i Mimica (2016) proveli su istraživanje s ciljem istraživanja stavova o volontiranju učenika škole za medicinske sestre, doprinosa škole u informiranju o volontiranju te spremnosti učenika na uključivanje u volonterske aktivnosti u školi. Dobiveni rezultati pokazuju da učenici imaju pozitivan stav o volontiranju. 97,5% učenika zna što je volonterski rad, njih ih 90,6% misli da je volonterski rad koristan za zajednicu, 71,9% učenika bi se uključilo u volonterske akcije, a njih 97,5% ima dobar osjećaj koji se javlja kada pomognu nekome. Rezultati također pokazuju da prve informacije o volontiranju u osnovnoj i srednjoj

školi dobiva 78,1% učenika. Kada je riječ o stavovima učenika o volontiranju u domu za starije i nemoćne, rezultati pokazuju da su učenici prvih razreda spremniji volontirati u radu sa starijim i nemoćnim osobama, nego učenici četvrtog razreda. 6,3% učenika je reklo da ne želi volontirati, a razlozi koje navode su nedostatak slobodnog vremena, izostanak novčane naknade te nedostatak potrebe i volje za volontiranjem.

Udruga Delta (2019) provela je istraživanje 2017. godine, u kojem je analizirala kurikulume osnovnih i srednjih škola i godišnje planove i programe učeničkih domova, školske godine 2016./2017. Istraživanjem je obuhvaćeno 60 osnovnoškolskih ustanova i 36 srednjoškolskih ustanova, što uključuje i učeničke domove⁶, na području Primorsko-goranske županije. Cilj istraživanja bio je dobiti uvid u informacije o postojećim volonterskim aktivnostima, školskim volonterskim klubovima te programima i projektima koje školske ustanove provode surađujući s drugim akterima u zajednici. Svrha istraživanja bila je poticanje i promoviranje volontiranja među djecom i mladima. Utvrđeno je da samo manji broj ustanova - 4 škole i 3 učenička doma - u spomenutim dokumentima ima naveden i uspostavljen "volonterski klub" ili "volontersku grupu", i to najčešće kao izvannastavnu aktivnost kada je riječ o školama, odnosno dio posebnog programa kada se radi o učeničkim domovima. U kurikulumima škola postoje informacije o tome tko provodi aktivnosti, zatim, ciljevi aktivnosti, namjena, ishodi, resursi potrebni za provedbu aktivnosti, načini na koje će se aktivnosti realizirati, eventualne prepreke te troškovnik. U godišnjim planovima i programima učeničkih domova volonterski klubovi čine jedan od programa doma te su navedeni njihovi ciljevi, ishodi i aktivnosti. U kurikulumu jedne srednje škole spominje se pojam "volonterska grupa", koja djeluje slično kao i volonterski klubovi u drugim školama i za koju su opisani ciljevi, karakteristike i ishodi. U dokumentima 22 ustanove uopće se ne spominju pojmovi "volontiranje", "volonterski klub" ili "volonterski program/projekt", ali ipak sadržavaju planove za provedbu aktivnosti koje se odnose na volontiranje ili su usko povezane s volontiranjem, kao i ostali dokumenti, u kojima su navedeni pojmovi istaknuti, iako nisu detaljno navedeni provoditelji aktivnosti, ciljevi, ishodi, resursi, troškovnik i ostalo. Kada je riječ o suradnji ustanova s organizacijama iz zajednice, ustanove uglavnom surađuju s Crvenim križem i Socijalnom samoposlugom, a što se vanjskih volontera tiče, u samo 4 osnovne škole vanjski volonteri pružaju pomoć u učenju (Delta, 2019). Moguće je zaključiti da se

⁶ Učenički domovi izrađuju godišnje planove i programe, na kojima temelje svoj rad, a ne školske kurikulume, stoga su u istraživanju analizirani upravo planovi i programi (Delta, 2019).

volonterstvo promiče i potiče u školama i učeničkim domovima Primorsko-goranske županije, međutim, “prostora za daljnji razvoj i strukturiraniji pristup u okviru navedenih dokumenata dakako ima” (Delta, 2019, str. 10). Preporuke za sljedeće korake jesu utvrditi teškoće i izazove kod realizacije planiranih aktivnosti te vrstu podrške koja će pridonijeti daljnjem razvoju i unaprjeđenju kvalitete volonterskih aktivnosti (Delta, 2019).

Ćulum Ilić (2019) provela je procjenu stanja razvijenosti odgoja za volontiranje/školskog volontiranja na području Primorsko-goranske županije na početku i na kraju provedbe projekta Vollumen⁵. Cilj evaluacijskog istraživanja bio je pružiti podršku odgojno-obrazovnim ustanovama u razvijanju volonterskih programa. Istraživanje se sastojalo od dva ciklusa te kvantitativnog i kvalitativnog istraživačkog pristupa. Prvi ciklus istraživanja obuhvatio je 33 odgojno-obrazovne ustanove iz Primorsko-goranske županije, a drugim ciklusom bile su uključene one ustanove koje su sudjelovale u projektu Vollumen. U kvantitativnom dijelu istraživanja sudjelovalo je 18 ustanova, a u kvalitativnom dijelu sudjelovalo je 14 koordinatora volontera te 17 učenika, od kojih 11 osnovnoškolske, a 6 srednjoškolske dobi.

Rezultati pokazuju da se za vrijeme provedbe projekta Vollumen povećao broj ustanova koje su u svoje kurikulume odlučile uključiti školski volonterski program/klub sa 7 na 16 ustanova. Sve ustanove osim jedne integrirale su volonterske aktivnosti/programe u svoje kurikulume, tj. godišnje planove i programe. Također, nakon provedenog projekta došlo je do porasta broja učenika koji su uključeni u školske volonterske aktivnosti. U drugom ciklusu istraživanja pokazalo se da nema niti jedne ustanove koja nije uključila svoje učenike. Sudionici istraživanja jednoglasno su se složili da bi volonterske aktivnosti učenika trebalo uvrstiti u obliku izvannastavne aktivnosti ili izbornog predmeta. Prepreke koje ističu su nedostatak kvalitetnog kadra i vremena.

Provedbom fokus grupa s učenicima cilj je bio dobiti uvid u njihova iskustva, razmišljanja, doživljaje i emocije koje povezuju sa svojim volonterskim angažmanom. Prema rezultatima istraživanja, svi učenici su volontirajući prikupili pozitivne doživljaje te svi iskazuju brigu i želju za pomaganjem te veselje i osjećaj svrhe dok pomažu nekome. Sudjelujući u volonterskim aktivnostima, učili su o sebi i drugima te se bavili osobnim rastom i razvojem. Osjećali su i razvijali skromnost, zahvalnost i empatiju, a teške životne priče ljudi s kojima su bili u kontaktu potaknuli su ih da osmisle nove volonterske akcije. Poboľjšali su stara te stekli nova znanja i vještine, poput planiranja i organizacije događaja, izrade ukrasa, fotografiranja, upoznavanja

povijesti svojeg grada i mnoge druge. Kada je riječ o mjestu održavanja aktivnosti, učenici jednako vole i uče iz volonterskih aktivnosti koje se održavaju izvan školske zgrade, u drugim institucijama i organizacijama, kao i onih koje se održavaju u školi. Kada se, pak, radi o nagrađivanju, učenici ne iskazuju želju za dobivanjem konkretne nagrade, nego ističu da bi željeli da nastavnici uoče njihov trud i pohvale ih. Srednjoškolci ističu mnogo školskih i izvanškolskih obaveza te s tim povezan nedostatak vremena kao prepreku za uključivanje u volonterske aktivnosti. Učenici osnovne škole, međutim, ovu prepreku ne spominju. Kao jednu od prednosti sudjelovanja u školskom volonterskom programu, tj. aktivnostima, učenici navode stvaranje novih prijateljstava (Ćulum Ilić, 2019).

Također, pokazalo se da volontersko iskustvo učenika u osnovnoj i srednjoj školi može služiti kao profesionalna orijentacija, u smislu određivanja daljnjih obrazovnih i karijernih puteva učenika, posebno kod učenika koji su na prelasku iz osnovne u srednju školu te iz srednje škole na fakultet. Stoga Ćulum Ilić (2019) predlaže da se volontiranje učenika u školama provodi u sklopu profesionalne orijentacije.

Na temelju navedenih rezultata konkretnog istraživanja te analize dokumenata koju je provela Udruga Delta, kao i postojeće volonterske prakse i prakse u području građanskog odgoja i obrazovanja, napravljene su *Preporuke za unaprjeđenje školskog kurikulumu odgojno-obrazovnih ustanova u području GOO-a*, koje predstavljaju smjernice za daljnji razvoj školskog kurikulumu i sustavno uključivanje volontiranja djece i mladih kao doprinosa građanskom odgoju i obrazovanju. U Preporukama je moguće pronaći konkretne praktične smjernice koje bi trebale doprinijeti promjenama u praktičnom radu ustanova (Delta, 2019). Usmjerene su odgojno-obrazovnim ustanovama, organizacijama s kojima surađuju i donositeljima odluka na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini. Kada je riječ o preporukama odgojno-obrazovnim ustanovama, predlaže se sljedeće:

- **Integriranje volonterskog programa/kluba/aktivnosti u školski kurikulum i godišnji plan i program rada odgojno-obrazovne ustanove**, čime bi se promoviralo i potaknulo volontiranje učenika, snažnije povezalobolontiranje s ishodima građanskog odgoja i obrazovanja te osigurala uključenost školskog kolektiva te podrška ravnatelja, što bi pridonijelo kvalitetnom planiranju volonterskog programa. Napomenuto je da rad učenika koji sudjeluju u volonterskom programu ne bi trebalo vrednovati na klasičan način, tj. ocjenama, zbog toga što se volontiranje smatra dobrovoljnom aktivnošću.

- **Planiranje i provedba volonterskog programa/kluba/aktivnosti zahtijevaju ulaganje ljudskih, prostornih i financijskih resursa**, poput osposobljavanja djelatnika koji imaju ulogu koordinatora, osiguravanje prostora u kojem će se djelovati volonterski program te novčana sredstva za materijale, putne troškove, nagrade za učenike i ostalo.
- **Koordinator volontera ima ključnu ulogu u volonterskom programu /klubu/aktivnostima** - njegov posao uključuje planiranje volonterskog programa te direktan rad s učenicima volonterima ili vanjskim volonterima. Zbog preopterećenosti djelatnika koji preuzima ulogu koordinatora, preporuka je da koordinatora bude više, odnosno, barem dvoje, kako odgovornosti i obveze ne bi spale samo na jednu osobu.
- **Volonterski program odgojno-obrazovne ustanove zahtjeva adekvatno vrednovanje i nagrađivanje**, što je važno zbog jačanja motivacije učenika, ali i koordinatora te “kako bi svi akteri, a i samo volontiranje bili prepoznati kao dio vrijednosti i postignuća određene ustanove, kao što se to čini s uspjesima u različitim obrazovnim područjima” (Delta, 2019, str. 20). Nagrade za učenike, poput zahvalnica, pohvala ili posebnih priznanja na kraju školske godine, zatim izleta ili zajedničkih druženja mogu jačati učenikovu motivaciju, pripadnost volonterskom programu i razvijati ponos za svoja postignuća. Osim što vrednovanje volonterskog angažmana učenika može pomoći u praćenju učenikova napretka, ono može pridonijeti i učenikovo želji za daljnjim volonterskim angažmanom. Kada je riječ o koordinatorima volontera, unatoč tome što vrednovanje njihovog angažmana također može pozitivno utjecati na njihovu motivaciju, postoje i mnogi drugi faktori koji su od velike važnosti za motiviranost kvalitetu njihovog rada, primjerice, imaju li podršku, novčana sredstva i vremenske uvjete za izvršavanje svojih odgovornosti.
- **Uspješna suradnja s organizacijama iz zajednice kao preduvjet kvalitetnog i kontinuiranog volonterskog programa/kluba/aktivnosti**, u obliku provedbe zajedničkih aktivnosti ili predstavljanja programa i volonterskih potreba u ustanovi, što omogućuje da se djeca i mladi povezuju s civilnim sektorom te upoznavanje s potrebama različitih skupina građana (Delta, 2019).

Unatoč tome što postoji nekoliko istraživanja u nacionalnim okvirima koja se odnose na iskustva volontiranja u školskim volonterskim programima, iz literature je vidljivo da postoji potreba za provedbom novih istraživanja. Šimunković i sur. (2011) ukazuju na slab

istraživački okvir i nepostojanje usporednih istraživanja u vremenskoj perspektivi vezanim za područje volonterstva u Hrvatskoj.

Uzevši u obzir da istraživanja u nacionalnom kontekstu ukazuju na nedovoljnu istraženost ovog fenomena u nacionalnom istraživačkom prostoru, istraživanje koje će biti provedeno u okviru ovog diplomskog rada u svojem središtu ima upravo školske volonterske programe, u čemu se sastoji njegov doprinos.

4. Metodologija istraživanja

Nakon određivanja pojma volonterstva, kao i ostalih važnih pojmova vezanih za volontiranje unutar odgojno-obrazovnog sustava te pregleda dokumenata i istraživanja značajnih za ovo područje, u nastavku slijedi metodološki okvir, unutar kojeg je obrazložen način i postupak provođenja istraživanja iskustava volontiranja sudionika u školskim volonterskim programima, odnosno, klubovima.

4.1. Opis predmeta istraživanja

Volontiranje predstavlja priliku za razvoj pojedinca i zajednice, a učenicima daje mogućnost da usvoje znanja, vještine i stavove koji im mogu koristiti u školskom okruženju i/ili svakodnevnom životu i poslu, a koje možda nemaju priliku usvojiti učeći školsko gradivo. Ne postoji mnogo domaćih istraživanja koja se odnose na iskustvo sudjelovanja u srednjoškolskim volonterskim programima, stoga je upravo ovo predmet mojeg istraživanja. Uzevši u obzir navedene prednosti volontiranja za volontere, a posebno djecu i mlade, ovim istraživanjem željela bih ukazati na potencijalne dobrobiti volonterstva, kao i moguće prilike za unaprjeđenje školskih volonterskih programa. Također, željela bih potaknuti škole koje još nemaju školske volonterske programe da ih uvedu, a one škole škole u kojima postoje potaknuti na uključivanje što većeg broja učenika u volonterske aktivnosti.

4.2. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je utvrditi je li i na koji način iskustvo sudjelovanja u školskim volonterskim programima imalo značaj za volontere, posebice za njihov osobni, obrazovni i profesionalni razvoj.

4.3. Temeljno istraživačko pitanje i specifična istraživačka pitanja

- Temeljno istraživačko pitanje:

Kako je iskustvo volontiranja u okviru školskih volonterskih programa usmjerilo osobne, obrazovne i profesionalne biografije sudionika te kakav mu značaj pridaju?

- Specifična istraživačka pitanja:

- 1) Koji su bili razlozi uključivanja sudionika u školske volonterske programe?
- 2) Kako je iskustvo sudjelovanja u školskim volonterskim programima usmjerilo osobni razvoj sudionika?
- 3) Kako je iskustvo sudjelovanja u školskim volonterskim programima usmjerilo profesionalni razvoj sudionika?
- 4) Kako je iskustvo sudjelovanja u školskim volonterskim programima oblikovalo daljnje obrazovne puteve sudionika?
- 5) Je li i kako iskustvo sudjelovanja u školskim volonterskim programima oblikovalo stavove sudionika prema volontiranju te je li i kako oblikovalo njihove daljnje odluke o volonterskom angažmanu?

4.4. Istraživački pristup i metoda prikupljanja podataka

U ovom istraživanju primijenjen je **kvalitativni istraživački pristup**, koji je u skladu s postavljenim istraživačkim ciljem. S obzirom na to da je svrha ovog pristupa dobiti uvid u značenje nekog fenomena za sudionike istraživanja (Milas, 2009), u ovom slučaju značaj kojeg sudionici pridaju svojem iskustvu volontiranja u školskim volonterskim programima, ovaj se pristup smatra pogodnim.

Creswell (2007, str. 37) kvalitativno istraživanje definira na sljedeći način: *“Kvalitativno istraživanje počinje s pretpostavkama, svjetonazorom, mogućom upotrebom teorijskog okvira i proučavanjem istraživačkih problema, otkrivajući značenje koje pojedinci ili skupine ljudi pripisuju određenom problemu. Kako bi mogli proučavati problem, kvalitativni istraživači istražuju kvalitativni pristup u nastajanju, prikupljanje podataka u prirodnom okruženju te induktivnu analizu podataka koja uključuje određivanje obrazaca ili tema. Konačno pisano izvješće ili prezentacija uključuje perspektivu sudionika istraživanja, refleksiju istraživača i složen opis i interpretaciju problema, koji proširuju spoznaje iz literature ili ističu potrebu za daljnjim istraživanjima.”*

Isti autor navodi značajke kvalitativnog istraživanja (Creswell, 2007, str. 38 i 39):

- Prirodno okruženje - istraživanje se ne provodi u laboratoriju, već u prirodnom okruženju; podaci se prikupljaju kroz razgovor sa sudionicima, što istraživačima omogućuje promatranje ponašanja i reakcija sudionika.
- Istraživač kao glavni instrument – u kvalitativnim istraživanjima istraživači sami prikupljaju podatke analizirajući dokumente, promatrajući ponašanja sudionika te

intervjuirajući sudionike; koriste protokol kao instrument za prikupljanje podataka, ali sam istraživač je taj koji prikuplja podatke.

- Višestruki izvori podataka – kvalitativni istraživači obično koriste više izvora podataka na temelju kojih rade analizu, organizirajući ih u kategorije i teme koje su zajedničke u svim izvorima.
- Induktivna analiza podataka – pri analizi podataka, istraživači pronalaze uzorke, zajedničke kategorije i teme prema induktivnoj metodi, odnosno “odozdo prema gore”, u sve apstraktnije jedinice informacija.
- Značenja koja sudionici pridaju određenom problemu – tijekom procesa provođenja kvalitativnog istraživanja važno je da istraživači obrate pažnju i stave naglasak na značenja koja sudionici istraživanja pridaju određenom fenomenu, a ne na značenja koja fenomen ima za istraživača ili druge istraživače iz literature.
- Izranjajući dizajn – prvotni plan istraživanja podložan je promjenama u bilo kojoj istraživačkoj fazi; na primjer, mogu se promijeniti istraživačka pitanja, metoda prikupljanja podataka, mjesta na kojima se provodi istraživanje ili sudionici; glavna ideja kvalitativnog istraživanja je naučiti o određenom problemu od sudionika istraživanja.
- Teorijska perspektiva – kvalitativni istraživači često koriste perspektivu kroz koju promatraju svoje istraživanje, kao što je, primjerice, koncept kulture ili klasne razlike, a ponekad istraživanje može biti usmjereno identificiranju socijalnog, političkog ili povijesnog konteksta problema kojeg se istražuje.
- Holistički pristup – kvalitativni istraživači nastoje prikazati širu sliku problema istraživanja, što uključuje prikaz višestrukih perspektiva te identificiranje raznih čimbenika koji pridonose situaciji; kvalitativni istraživači, dakle, nisu usredotočeni na uske uzročno-posljedične veze, već na prepoznavanje složenih interakcija čimbenika u bilo kojoj situaciji.
- Interpretativna spoznaja – kvalitativni istraživači interpretiraju ono što vide, čuju i razumiju, pri čemu ne mogu odvojiti svoju interpretaciju od prethodnih vlastitih iskustava, povijesti i konteksta; čitatelji rezultata također pridonose svojom interpretacijom istraživanja, a sudionici, pak, daju svoju perspektivu.

U kvalitativnim istraživanjima važna je, dakle, subjektivnost, jer ona stavljaju naglasak na “subjektivne doživljaje pojava koja iznose pojedinci”, stoga se subjektivnost “ne nastoji ukloniti, niti umanjiti, već naglasiti” (Milas, 2009, str. 581).

Kada je riječ o razlozima provođenja kvalitativnog istraživanja, Creswell (2007) navodi da se kvalitativno istraživanje provodi kada je potrebno istražiti određeni problem ili ga detaljno razumjeti te ukoliko želimo osnažiti pojedince da podijele svoje priče i smanjiti odnose moći koji često postoje između istraživača i sudionika istraživanja. To se može učiniti tako što istraživač može sudionicima dati istraživačka pitanja na pregled ili surađivati sa sudionicima tijekom faze analize podataka i interpretacije.

Analiza podataka u kvalitativnim se istraživanjima sastoji od triju faza:

- 1) redukcije podataka – podrazumijeva postupak kodiranja, nalaženja teme, pisanja priče ili klasteriranje, a odnosi se na isticanje bitnog u odnosu na nebitno, pojednostavljivanje podataka, usmjeravanje i druge tehnike;
- 2) prikazivanja podataka – prikaz sažetih nalaza tako da na temelju istih bude moguće zaključivati, pri čemu prikaz može biti u obliku verbalnih opisa, ali i dijagrama, sažetaka i skica;
- 3) izvođenja zaključaka – objašnjavanje dobivenih podataka kroz uspoređivanje, traženje zajedničkih obrazaca ili tema (Milas, 2009).

Milas (2009) kao ciljeve analize navodi “*opis i tumačenje opaženih obrazaca i pravilnosti uočenih u podacima*” (Milas, 2009, str. 603).

Neke od važnijih razlika između kvalitativnih i kvantitativnih istraživanja odnose se na prikazivanje podataka. Za razliku od kvantitativnih istraživanja, u kojima su podaci prikazani u obliku brojeva, u kvalitativnim istraživanjima podaci se prikazuju u obliku teksta. Također, u kvalitativnim istraživanjima su u središtu analize slučajevi, dok su u kvantitativnom istraživanju varijable. Nadalje, u kvalitativnoj analizi moguće je govoriti o uzročnosti na temelju vremenskog praćenja, što omogućuje uvid u pojave koje mogu biti razlog nekog događaja ili ponašanja, ukoliko su im prethodile, pri čemu istraživača zanima što se dogodilo, ali i kako, i zašto se dogodilo. Međutim, za razliku od kvantitativnih istraživanja, nije moguće uopćavati “izvan uskog kruga sličnih slučajeva” (Milas, 2009, str. 606)⁷.

Jedna od tehnika prikupljanja podataka u okviru kvalitativnih istraživanja je **intervju**, koji će se koristiti za prikupljanje podataka u ovom istraživanju. Bingham i Moore (1924; prema Milas, 2009, str. 585) intevju definiraju kao “razgovor sa svrhom”, dok Cannell i Kahn, 1968; prema Milas, 2009, str. 586) intervju vide kao “razgovor dviju osoba koji je potakao

⁷ Više o sličnostima i razlikama kvalitativnih i kvantitativnih metoda moguće je pronaći na str. 573, 574 i 575, u: Milas, G. (2009). Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Jastrebarsko: Naklada Slap.

intervjuer s ciljem prikupljanja informacija važnih za istraživački problem”, a Milas (2009) dodaje kako ciljevi intervjua opisivanje, predviđanje i objašnjavanje istraživanih pojava.

U okviru kvalitativnog pristupa, korišten je **narativni pristup**, koji kroz narativnu priču omogućava dobivanje uvida u iskustvo i događaje koji su se dogodili u nekom vremenskom razdoblju i određenom kontekstu (Ledić i Brajdić Vuković, 2017). Sam pojam narativ može označavati bilo koji tekst ili može označavati tekst koji se koristi u kontekstu načina istraživanja u kvalitativnim istraživanjima (Chase, 1995; prema Creswell, 2007), s naglaskom na priče pojedinaca (Polkinghorne, 1995; Creswell, 2007). Narativ može biti ujedno metoda i fenomen istraživanja. Ukoliko je metoda, kao polaznu točku koristi iskustva izrečena u proživljenim i ispričanim pričama pojedinaca. Obilježje narativnih intervjua je slobodno pripovijedanje sudionika o svojem životu (Halmi, 1996). Ponekad je kroz narative moguće i zaključivati o uzročno posljedičnim vezama (Alleyne, 2014).

Kada je riječ o tipovima narativnih istraživanja, Polkinghorne (1995; prema Creswell, 2007) razlikuje “analizu narativa”, prilikom koje istraživači na temelju priče stvaraju teme koje se pojavljuju u njima, od “narativne analize”, u kojoj istraživači prikupljaju opise događaja te ih zatim oblikuju u priču, stvarajući zaplet. U okviru narativnih istraživanja postoji nekoliko oblika: biografsko istraživanje - istraživač bilježi iskustva iz tuđeg života, autobiografija – autor istraživanja bilježi iskustva iz vlastitog života, životna povijest – prikazan je cijeli život pojedinca kroz proučavanje njegovog iskustva te “oral history” - prikupljanje osobnih osvrta na događaje i njihovu svrhu i posljedice, od jednog ili nekoliko pojedinaca.

Narativna istraživanja mogu imati određeni kontekstualni fokus, poput nastavnika ili razreda (Ollerenshaw i Creswell, 2002; prema Creswell, 2007). Međutim, mogu biti vođeni teorijskim okvirom ili perspektivom, kao što je, primjerice, feminizam.

U ovom radu iskustvo sudjelovanja u školskim volonterskim programima promatrati kao **liminalno iskustvo** sudionika istraživanja. Yang (2000; prema Ćulum i Doolan, 2015) liminalnost opisuje kao fenomen koji pojedince odvaja od prethodnih, već postojećih struktura te im daje mogućnost za preobrazbu samih sebe, ali i društva. Liminalno iskustvo je ono koje ima potencijal transformirati identitet pojedinca. Određeno iskustvo postaje prekretnica u osobnoj povijesti, koje pojedincima donosi dugoročne posljedice. (Yang, 2000; prema Ćulum i Doolan, 2015). Ćulum i Doolan (2015) iskustvo sudjelovanja u studentskom prosvjedu u svojem radu opisuju kao liminalno iskustvo, koje je ostavilo duboki trag na biografiju studenata. Sudjelovanje u školskim volonterskim programima se također može promatrati kao

liminalno iskustvo, u smislu načina na koji je ono oblikovalo njihove biografije, odnosno, osobne i profesionalne puteve.

Također, iskustvo sudionika ovog istraživanja promatrat će se u odnosu na **koncept habitusa** i s njime povezanog koncepta *radical habitus*. Pojam habitusa Bourdieu (1989, str. 19; prema Ćulum i Doolan, 2015) definira kao “mentalne strukture kroz koje pojedinci shvaćaju društveni svijet”. Habitus predstavljaju ustanovljeni, nesvjesni obrasci ponašanja na temelju kojih pojedinac funkcionira i djeluje, a koji odražavaju društvenu klasu kojoj taj pojedinac pripada. U kontekstu ovog rada, promjene u stavovima i navikama sudionika istraživanja, a koje su potaknute iskustvom sudjelovanja u školskim volonterskim programima, bit će promatrane kroz ovaj koncept. *Radical habitus* označava onakvu promjenu habitusa, koja pojedince, u kontekstu ovog istraživanja, navodi na daljnji volonterski angažman (Ćulum i Doolan, 2015).

4.5. Uzorak istraživanja

U provedbi ovog istraživanja odabran je namjerni uzorak bogat informacijama - pojedinci s recentnim volonterskim iskustvom stečenim tijekom srednjoškolskog obrazovanja, u školskim volonterskim programima svojih matičnih škola. Ova vrsta uzorka odabrana je zbog toga što je nužno da sudionici poznaju koncept volonterstva i imaju volontersko iskustvo u školskim volonterskim programima svojih škola, kako bi što uspješnije mogli odgovoriti na postavljena istraživačka pitanja. U istraživanju je sudjelovalo petero sudionika – četiri ženskog, a jedan muškog spola. Sudionici imaju između 20 i 24 godine, a prosječna dob im je 21,2 godine. Svoje srednjoškolsko obrazovanje sudionici su završili unazad 1-5 godina. Troje sudionika pohađalo je Prvu gimnaziju Zagreb, a dvije sudionice pohađale su Srednju školu Ivan Švear Ivanić Grad. Troje sudionika volontiralo je u školskom volonterskom klubu sve četiri godine srednje škole, dok je dvoje sudionika volontiralo 2 godine. Sudionici su odabrani po kriteriju dostupnosti te iskustva sudjelovanja u školskim volonterskom programu.

4.6. Instrument istraživanja

U svrhu provođenja istraživanja, izrađen je protokol polustrukturiranog intervjua za sudionike koji su imali iskustvo volontiranja u školskim volonterskim programima tijekom srednje škole (Prilog 3). Protokol se sastoji od ukupno 20 pitanja. Uvodna pitanja odnosila su se na određivanje prethodnog volonterskog iskustva te motivacije sudionika za volontiranje,

odnosno, uključivanje u školske volonterske programe te uloge drugih članova njihove zajednice u odluci o početku volontiranja. Sljedećih nekoliko pitanja odnosilo se na opis aktivnosti i zadatke koje su sudionici imali tijekom svojeg volonterskog angažmana te njihov doživljaj istih, kao i doživljaj sudjelovanja u školskom volonterskom programu općenito. Naredna pitanja odnosila su se na odnos volonterskog iskustva sudionika i njihovog osobnog i profesionalnog razvoja te obrazovnih puteva. Također, od sudionika se tražilo da opišu svoj daljnji volonterski angažman, koji je potencijalno uslijedio nakon volonterskog angažmana u srednjoj školi. Posljednjih nekoliko pitanja odnosilo se na stavove sudionika prema volontiranju, njihovo mišljenje o značaju i svrsi volontiranja i uvođenju školskih volonterskih programa u škole u kojima ne postoje, zatim, procjenu o položaju volonterstva i volontera u društvu te na njihove prijedloge promocije volonterstva i motivacije budućih volontera za uključivanje u školske volonterske programe. Na kraju je sudionicima ostavljena mogućnost da spomenu nešto što misle da je bitno, a još nisu rekli.

4.7. Obrada i analiza podataka

Nakon provedenih intervjua, svaki intervju je transkribiran, kako bi se, na temelju transkripata, pristupilo obradi dobivenih podataka. Za obradu podataka odabrana je kvalitativna metoda. Nakon čitanja izrađenih transkripata intervjua, što je omogućilo prvo upoznavanje s podacima, pristupilo se individualnoj analizi svakog intervjua, pri čemu su se odijelili važni i nevažni dijelovi, koji su se bilježili u komentarima transkripata. Zatim je uslijedila opća analiza, koja je za cilj imala pronalaženje sličnosti i razlika između iskaza sudionika. Sličnosti i razlike su se, zatim, proučile, kako bi se mogle odrediti generalne tendencije, odnosno, temeljni kodovi, koji su u naknadnim koracima grupirani u šire, zajedničke kategorije. Na kraju je uslijedila interpretacija iskaza sudionika, uz citate njihovih izjava.

Analiza podataka sastojala se od tri razine kodiranja: deskriptivne, tematske i analitičke. Prva razina kodiranja podataka pripremljena je manualno, a kodovi su potom preneseni u *Dedoose* softver za obradu kvalitativnih podataka, koji je korišten za narednu fazu kodiranja svih transkripata intervjua⁸. Kao rezultat obrade podataka, izrađeno je kodno stablo (Prilog 2).

Prilog 2. Kodno stablo

⁸ Transkripti intervjua zbog zaštite identiteta sudionika nisu stavljeni kao prilog u radu, no dostupni su na upit članova povjerenstva.

Volontersko iskustvo	Prethodno volontersko iskustvo	<ul style="list-style-type: none"> • Prethodno iskustvo • Bez prethodnog iskustva
	Razlozi ukljućivanja u školske volonterske programe	<ul style="list-style-type: none"> • Pozitivna iskustva drugih ućenika volontera • Dovoljno slobodnog vremena za izvannastavne aktivnosti • Źelja za pomaganjem drugima • Znatiželja • Źelja za stjecanjem konkretnog iskustva rada s djecom
	Znaćajni drugi	<ul style="list-style-type: none"> • Obitelj • Prijatelji • Nastavnik/ca koji/a vodi klub • Crkvena zajednica
	Pozitivni aspekti	<ul style="list-style-type: none"> • Pomaganje drugima • Razvoj vještina i stavova • Upoznavanje novih ljudi • Stjecanje novih iskustava • Proširivanje vidika • Dobivanje spoznaje o budućem zanimanju/profesiji • Stjecanje radnog iskustva • Osvajanje nagrade • Dobitak posla • Razvoj sklonosti za pomaganje drugima • Senzibilizacija na osobe s teškoćama • Zrelost • Dobivanje šire perspektive • Pobjoljšana komunikacija s drugim ljudima, u smislu smanjene treme • Poznanstva s drugim ućenicima iz škole, koje inaće ne bi upoznala • Razvijanje odgovornosti • Dobra reputacija u oćima profesora • Prepoznavanje svojih sklonosti prema odrećenom zanimanju • Prepoznavanje svojih potencijala/jaćih strana • Prilika za direktnu interakciju s marginaliziranim skupinama
	Negativni aspekti	<ul style="list-style-type: none"> • Koordinacija ćlanova kluba • Usklaćivanje sa školskim obavezama • Negativan stav drugih ućenika prema ućenicima koji volontiraju
	Posebno dojmljive aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Emocionalno ispunjavajuća aktivnost • Emocionalno zahtjevna aktivnost • Odlućujuća aktivnost za daljnji obrazovni put
	Školski volonterski klubovi - obilježja	Aktivnosti
Zadaci		<ul style="list-style-type: none"> • Voćenje edukativno-zabavnih aktivnosti • Organizacija • Logistika • Druženje/zabava

	Atmosfera	<ul style="list-style-type: none"> • Poticajna • Ugodna • Opuštena
Volontersko iskustvo u kontekstu osobnog razvoja, obrazovnog puta i profesionalnog razvoja	Volontersko iskustvo i osobni razvoj	<ul style="list-style-type: none"> • Doprinijelo • Nije doprinijelo
	Volontersko iskustvo i obrazovni put	<ul style="list-style-type: none"> • Usmjerilo • Nije usmjerilo
	Volontersko iskustvo i profesionalni razvoj	<ul style="list-style-type: none"> • Doprinijelo • Nije doprinijelo
Stavovi o volontiranju i volonterima	Stavovi o volontiranju	<ul style="list-style-type: none"> • Pozitivan stav • Negativan stav
	Značaj i svrha volontiranja	<ul style="list-style-type: none"> • Promjena vlastitih stavova • Promjena društva/Izgradnja bolje zajednice • Pomaganje drugima
	Daljnji volonterski angažman	<ul style="list-style-type: none"> • Da • Ne
	Važnost volonterskog iskustva za životopis	<ul style="list-style-type: none"> • Važno je • Nije važno
	Procjena stava društva o volontiranju i volonterima u RH	<ul style="list-style-type: none"> • Pozitivan • Negativan
Promocija i unaprjeđenje (školskog) volontiranja	Osnivanje novih školskih volonterskih klubova	<ul style="list-style-type: none"> • Trebalo bi ih osnovati • Ne bi ih trebalo osnovati
	Motivacija novih volontera za volontiranje	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivnosti u školi • Aktivnosti u zajednici

4.8. Očekivani znanstveni doprinos

Očekivani znanstveni doprinos ovog istraživanja sastoji se u proširivanju znanstvenih spoznaja o školskim volonterskim programima i akademskoj raspravi o njihovom značaju te izradi preporuka za srednje škole s ciljem poticanja škola na osnivanje školskih volonterskih programa i uključivanja što većeg broja učenika.

4.9. Etičke dileme u istraživanju

Sudionici istraživanja u istraživanju su sudjelovali su dobrovoljno. Prije početka provedbe istraživanja, zamoljeni su da potpišu informirani pristanak, u svrhu zaštite njihovih osobnih podataka (Prilog 1.). Obavješteni su da će se rezultati dobiveni istraživanjem koristiti isključivo za potrebe ovog rada. S ciljem zaštite identiteta sudionika, u interpretaciji rezultata ne navode se podaci koji mogu narušiti njihovu anonimnost. Također, nigdje se ne navode imena sudionika; umjesto toga svakom sudioniku dodijeljena je njegova šifra – S1, S2, S3, S4 i S5. Objašnjeno im je i to, da u bilo kojem trenutku imaju pravo odustati od sudjelovanja u istraživanju ili ne odgovoriti na neko od postavljenih pitanja, ukoliko to ne žele.

5. Rezultati istraživanja i rasprava

5.1. *Volontersko iskustvo*

Prethodno volontersko iskustvo

Kada je riječ o prethodnom volonterskom iskustvu, četiri sudionika nije imalo nikakvog volonterskog iskustva prije nego što su se uključili u školski volonterski klub. Samo je sudionica S3 imala prethodno volontersko iskustvo, stečeno kroz volontiranje u Crkvi, tijekom osnovne škole.

Razlozi uključivanja u školske volonterske programe

Razlozi sudionika za uključivanje u školske volonterske programe, odnosno, započinjanje s volontiranjem obuhvaćaju želju za pomaganjem, što su navele tri sudionice (S2), (S3) i (S4), zatim, pozitivna iskustva drugih učenika volontera i dovoljno slobodnog vremena za sudjelovanje u izvannastavnim aktivnostima, kako navodi jedan sudionik S1, nadalje, želju za stjecanjem konkretnog iskustva rada s djecom, koju navodi jedna sudionica (S5) te znatiželju, koju je spomenula jedna sudionica (S2). U istraživanju Hill i sur. (2009; prema Walsh i Black, 2015), također se pokazalo da najviše djece i mladih obuhvaćenih istraživanjem (56%) volontira jer želi pomoći drugima. Drugi razlog, kojeg je navelo njih 47% odnosi se na učenje novih vještina. U drugim se istraživanjima još spominju druženje s prijateljima i povezivanje s drugima (Moffatt, 2011a; prema Walsh i Black, 2015). Rezultati istraživanja o volonterskim navikama mladih Kanađana pokazuju da su njihovi razlozi volontiranja želja za davanjem doprinosa zajednici, želja za iskorištavanjem osobnih vještina i dosadašnjih iskustava, podržavanje ciljeva koje promiče konkretna organizacija, istraživanje vlastitih snaga, želja za proširivanjem socijalnih kontakata, volontiranje zbog toga što netko od njima poznatih ljudi već volontira, želja za poboljšavanjem mogućnosti zapošljavanja te vjerski razlozi (Hall, Lasby, Ayer i Gibbons, 2009).

Značajni drugi

Sudionici su istaknuli određene osobe kao one, koje su za njihovo volontersko iskustvo bile posebno značajne. Te osobe odnose se na koordinatorice njihovih volonterskih klubova – u ovom slučaju radi se o članovima stručne službe, zatim članove obitelji, prijatelje te crkvenu zajednicu.

Svi sudionici kao značajnu drugu osobu istaknuli su članove stručne službe, odnosno, školsku psihologinju i socijalnu pedagoginju, koje su koordinirale volonterske klubove. Kao

razloge navode vrste podrške koju su doživjeli od njih: motivacijsku, logističku, savjetodavnu, organizacijsku i emocionalnu. Tako sudionik S1 ističe da je nastavnica motivirala učenike na sudjelovanje u volonterskim aktivnostima kluba kroz svoj entuzijazam i pozitivan stav oko aktivnosti te upućivanjem lijepih riječi učenicima: *“Ona je baš, ono, osoba puna, ono, duha i nekak te unutarne dobrote, reko bih, ovoga, skroz, baš je, ono, super, tak da mogu reć – ona je baš ono, entuzijastična bila oko tog kluba i oko svega, i onda kad imaš tak nekog ko te vodi, s takvim stavom, onda je sve nekak lakše i stvarno, ono, uvijek je bilo sve uz osmijeh, uz lijepu riječ i nikad niš nije bilo teško.”* (S1). Sudionica S2 rekla je da je školska psihologinja, koordinatorica kluba, imala ulogu posrednika između škole i ostalih ustanova u koje se odlazilo volontirati, a u vidu savjetodavne podrške nastavnica je davala savjete učenicima u vezi provedbe volonterskih akcija. Sudionica S3 ističe organizacijsku, motivacijsku, savjetodavnu i logističku podršku: *“**Ona nam je bila jako, jako velika podrška, što se toga tiče i svaku akciju koju smo mi zamislili, onda je bila ta koja nas je uputila kako možemo, recimo, i šta god da smo mi zamislili, prvo smo išli kod nje s idejom i uvijek smo dobili odobrenje. Zapravo, bila je velika podrška u svemu tome i uvijek nas je znala usmjerit. Mislim, bez nje, sumnjam da bi to mi sami mogli uspjjet, jer, kažem ti – nas tri je bilo tad (u klubu) i oni su svi otišli i onda u drugom srednje, ostali smo na nas tri.**”* (S3). Sudionica S4 navodi da je socijalna pedagoginja njezinoj motivaciji na volontiranje pridonijela tako što je prije odluke sudionice o uključivanju u školski volonterski klub *“na jako lijep način”* prezentirala kako bi izgledao njezin angažman u klubu. Također, sudionica S4 ističe emocionalnu podršku nastavnice koja im je uvijek bila na raspolaganju te im pomagala s rješavanjem problema i nedoumica: *“Naša socijalna pedagoginja, koju smo od milja zvali “socka”, bila je jako pristupačna, uvijek nasmijana i vesela. Nažalost, ona više nije djelatnica škole, pa sada volonterski klub vodi naša nova socijalna pedagoginja. Ali sjećam se da **nije bilo učenika koji nije volio našu “socku”.** Vrata njezinog ureda su **uvijek bila otvorena za sve, za naše probleme, šale i zezancije, pitanja i sve sto nas je mučilo il smo samo htjeli podijeliti s nekime.** Često je organizirala sastanke, održavala predavanja na satovima razrednika i najviše mi se sviđjelo što je sve to uvijek održavala na zanimljiv način. A sada je u istom tonu nastavila i nova socijalna pedagoginja.”* (S4). Sudionica S5 ističe da se upravo na prijedlog socijalne pedagoginje, koordinatorice školskog volonterskog kluba, odlučila uključiti, a spominje i njezinu savjetodavnu podršku, u obliku njezinog pomaganja učenicima oko razrade ideja za volonterske aktivnosti: *“Pa, ona nam je, definitivno, **puno pomogla.** Stvarno se trudila, usmjeravala nas, pomagala, razgovarala s nama, pokušala zajedno s nama, na neki način doć do ideje što bi nas zanimalo,*

da dođemo, nekako, sami do te ideje i stvarno, ono, **odigrala je tu veliku ulogu**, stvarno se trudila oko toga.” (S5). U literaturi je također naglašena važnost stvaranje okoline u kojoj će volonterima biti pružena emocionalna potpora, što će pridonijeti osjećaju pripadništva i prihvaćenosti kod volontera, a posebno kada se radi o volonterima koji pripadaju marginaliziranim skupinama (Walsh i Black, 2015).

Osim koordinatorica školskih volonterskih klubova, jedna sudionica (S4) kao značajne osobe za svoje volontersko iskustvo navodi i člana obitelji, odnosno, sestričnu koja je otprije imala volonterskog iskustva i na čiji prijedlog je sudionica odlučila početi volontirati. Jedan sudionik (S1) spominje da su ga članovi obitelji podržali u odluci da počne volontirati, iako sami ne volontiraju. Ostali sudionici rekli su da članovi njihovih obitelji nisu bili značajni u kontekstu njihovog volonterskog iskustva.

Kada je riječ o ulozi crkvene zajednice u odluci sudionika o volontiranju, jedna sudionica (S3) istaknula je da je volontiranje u okviru crkvene zajednice prije nego što je krenula u srednju školu bio njezin prvi susret s volonterskim aktivnostima, dok ostali sudionici nisu crkvenu zajednicu naveli kao značajnu za njihovo volontersko iskustvo.

Jedna sudionica (S5) ulogu prijatelja u svojem volonterskom iskustvu vidi kao poticajnu, jer je njihovo prethodno volontersko iskustvo u školskom volonterskom klubu doprinijelo njezinoj odluci o uključivanju.

Iz iskaza sudionika moguće je zaključiti da su osobe u njihovoj okolini, koje su im važne, imale ulogu u njihovim odlukama o uključivanju u školske volonterske klubove ili u tome kakav će biti njihov doživljaj volonterskog iskustva.

Pozitivni aspekti

Kao pozitivne aspekte volontiranja u školskom volonterskom klubu, sudionici navode sljedeće: pomaganje drugima, odnosno zajednici, razvoj vještina i stavova, upoznavanje novih ljudi, stjecanje novih iskustava, proširivanje vidika, dobivanje spoznaje o budućem zanimanju/profesiji, stjecanje radnog iskustva, osvajanje nagrade, dobitak posla, razvoj sklonosti za pomaganje drugima, senzibilizacija na osobe s teškoćama, zrelost, dobivanje šire perspektive, poboljšana komunikacija s drugim ljudima, u smislu smanjene treme, poznanstva s drugim učenicima iz škole, koje inače ne bi upoznali, razvijanje odgovornosti, dobra reputacija u očima profesora, prepoznavanje svojih sklonosti prema određenom zanimanju, prepoznavanje svojih potencijala/jačih strana te prilika za direktnu interakciju s marginaliziranim skupinama.

Sudionik S1, koji je izdvojio priliku za pomaganje zajednici, rekao je sljedeće: “Kroz volontiranje sam se baš onak **osjećao ko da stvarno, ajmo reć, radim nekakvu, ajmo reć, dobrobit za zajednicu, da imam nekakvu dobru, kao svrhu, jel i ono, pomažem ljudima, i nekak se onda, ajmo reć, spustiš na neki drugi nivo, ono, naučiš možda cijenit neke stvari koje ne bi inače. Ono, neki ljudi nemaju ono što ti imaš, trebaju tvoju pomoć, tak da. A ono, emotivno, jako, jako lijepo iskustvo, šta god da smo radili, jer ono, nikad nije bilo teško, jer je uvijek bila ta, ajmo reć, **intrinzična motivacija za bilo šta...**” (S1). Iz citata se vidi da je volontiranje sudioniku donijelo osjećaj svrhe i potaknulo ga na zahvalnost. Također, moguće je zaključiti da je volontersko iskustvo za njega bilo pozitivno te je, kako navodi, tijekom volontiranja bio vođen intrinzičnom motivacijom. Osjećaj svrhe koji imaju dok pomažu nekome istaknuli su i svi osnovnoškolci i srednjoškolci koji su sudjelovali u fokus grupama u okviru istraživanja o iskustvima, razmišljanjima, doživljajima i emocijama koje povezuju sa svojim volonterskim angažmanom, a kojeg je provela Ćulum Ilić (2019).**

Sudionica S3 rekla je da je pozitivno “**najviše iskustvo koje smo svi dobili prilikom toga, jer se susrećeš sa razno raznim situacijama, za koje možda nisi svjestan da postoje oko tebe i u tvom okruženju. Ono, okej, znaš da ima, recimo, beskućnika, ali nikad prije nisam došla u situaciju takvu da ja sad sjedim u pučkoj kuhinji i gulim krumpire za nekog, kužiš.**” S3. Iz ovog citata se vidi da je, zahvaljujući volontiranju u školskom volonterskom klubu, sudionica imala priliku biti u interakciji sa ljudima koji pripadaju marginaliziranoj skupini, a s kojom do tada nije bila u kontaktu, na temelju čega je stekla uvid u njihovu svakodnevicu. U literaturi se također govori o tome da volontiranje može doprinijeti senzibilizaciji na različitosti. U međunarodnom istraživanju s mladima 12-18 godina pokazalo se da volontiranje omogućuje mladima upoznavanje i povezivanje s ljudima različitim od njih, s kojima se ne bi inače imali prilike susresti (Flanagan i sur., 1998; prema Walsh i i Black, 2015). Također, isto kao i sudionici ovog istraživanja, učenici u istraživanju koje su proveli Rijavec i sur. (2019) smatraju da su zbog volonterskog iskustva razvili drugačiju perspektivu gledanja na život, ljude i situacije, a osnovnoškolci ističu da je volontiranje u njima potaknulo vrline poput skromnosti i zahvalnosti, baš kako spominju i sudionici ovog istraživanja.

Sudionica S3 još je kao pozitivno navela i pomaganje drugima: “**I da si ti na taj način pomogo puno njima, jer u tom trenutku nema ko drugi, recimo. I onda vidiš koliko su ti ljudi zahvalni, koliko tvoje nešto malo jako puno njima zapravo znači. I onda, i ti koncerti koje smo imali, ono, starčেকে koji su cijelo vrijeme sami tamo, neki, nikad ih ne posjećuju, onda ti dođemo mi mladi, i oni plešu. Napravio si zapravo tako malu stvar, a tako veliku.**” (S3). Iz ovog citata je

vidljivo da je sudionica osvijestila svoj doprinos kroz volontiranje. Ista sudionica također je spomenula da je zahvaljujući svojem volonterskom angažmanu dobila dvije nagrade – nagradu *Volonterski oskar* i nagradu *Luka Ritz*. U literaturi se nagrađivanje učenika, između ostalog, spominje u *Preporukama za unaprjeđenje školskog kurikuluma odgojno-obrazovnih ustanova u području GOO-a*, koje je izradila Udruga Delta (2019). Nagrađivanje učenika istaknuto je kao važno u kontekstu jačanja njihove motivacije za volontiranje te pripadnosti volonterskom programu, kao pridavanja važnosti vrijednostima volonterstva općenito, a može biti u obliku zahvalnica, pohvala, posebnih priznanja, izleta, druženja (Delta, 2019). Međutim, zanimljivo je da se u istraživanju koje je provela Ćulum Ilić (2019), pokazalo kako učenicima volonterima više znači pohvala nastavnika zbog njihovog truda, nego dobivanje konkretne nagrade. Sudionica S3 zahvaljujući volontiranju u školskom volonterskom klubu dobila je i posao u Volonterskom centru Zagreb nakon srednje škole.

Sudionica S4 govori kao pozitivne aspekte svojeg volonterskog iskustva naglašava osobni razvoj, u smislu promjene perspektive gledanja na svoje probleme, što ju je potaknulo na zahvalnost i zbog čega smatra da je postala zrelija: *“Mislim da sam jako puno naučila iz toga. Mislim da sam sama po sebi postala bolja osoba i osoba koja nekako gleda više na dobra djela nakon volontiranja, da sam počela više gledati na druge ljude, koji možda...koje ne bi možda primijetila u našem društvu, tipa – djecu s invaliditetom, posebnim potrebama i slično. Mislim da me u tom kontekstu promijenilo i da sam nekako zrelija u glavi nakon svega toga, jer, zapravo, suočili smo se, baš - u toj udruzi u kojoj smo volontirali – sa svojim vršnjacima i onda stvarno razmišljaš “ajme, moja najveća muka je škola”. Stvarno, nemamo većeg problema od toga, nemamo veće muke i onda ono, koliko god ti je nekada dosta i škole, i tog mučenja, shvatiš onda stvarno - možeš bit zahvalna što sve možeš obavljat sam. I što nisi ovisan o nekom trećem. I, ne treba ti pomoć, na primjer, asistenta na nastavi, nego si sam sposoban si zapisat što želiš, reć što želiš, napisat u ispitu na koji način želiš i slično. Ovaj, nekako mislim da je najznačajniji utjecaj bio to što me promijenilo kao osobu.”* (S4). Sudionica S5 istaknula je pozitivne aspekte volonterskog iskustva u kontekstu profesionalnog razvoja: *“Nema tu nešto loše, steknu se iskustva; nekako osoba sama vidi jel je za to ili nije, recimo, ja pri radu s djecom – odmah sam vidjela jel mi to leži ili ne. Steknu se neka nova iskustva, poznanstva, vidiš, možda, da se snalaziš u nečemu s čime nisi prije toga imao nekakvog iskustva, ne znam. Po meni su sve pozitivna.”* (S5). Iz citata ove sudionice vidi se da joj je iskustvo volontiranja u školskom volonterskom programu pomoglo u osvješćivanju profesionalnih afiniteta i sposobnosti za rad s djecom. Za usporedbu onoga što su kao pozitivno

naveli sudionici ovog istraživanja s drugim istraživanjem - u kanadskom istraživanju iz 2007. 66% sudionika je kao dobrobit istaknulo priliku za usvajanje novih vještina, razumijevanje i motiviranje drugih te suočavanje s izazovnim situacijama. 45% sudionika je navelo komunikacijske vještine, 39% smatra da je poboljšalo svoje organizacijske i upravljačke vještine, dok je 34% sudionika je usvojilo nova znanja o konkretnim temama, poput zdravlja ili brige za okoliš, a 25% sudionika smatra da je njihovo volontersko iskustvo pridonijelo njihovim vještinama koje se odnose na rad u uredu, poput informatičkih vještina i sl. (Hall, Lasby, Ayer i Gibbons, 2009). U drugom istraživanju iz literature najviše sudionika navodi pozitivan osjećaj i znanje o tome da su nekome pomogli kao (njih 40%), zatim, iskustvo kao drugi po redu pozitivan aspekt (14%), a ostali se odnose na usvajanje novih vještina, od kojih navode samopouzdanje, osjećaj uspjeha i poboljšane odnose s ljudima te to što mogu volontersko iskustvo dodati u svoj životopis (The Office for Standards in Education, Children's Services and Skills, 2011).

Iz iskaza sudionice S4, koja govori da ju je iskustvo volontiranja u školskom volonterskom program promijenilo kao osobu, drugim riječima – transformiralo njezin identitet te sudionice S5, kojoj je ovo iskustvo pomoglo da osvijesti svoje profesionalne afinitete može se zaključiti da se u njihovim slučajevima radi o liminalnom iskustvu.

Negativni aspekti

Od negativnih aspekata volonterskog iskustva, u vidu prepreka s kojima su se susretali tijekom volontiranja u školskom volonterskom klubu, sudionici su izdvojili sljedeće: koordinacija članova kluba, usklađivanje sa školskim obavezama te negativan stav drugih učenika prema učenicima koji volontiraju.

Sudionik S1 rekao je da nije bilo negativnih aspekata. Sudionica S2 izdvojila je koordinaciju članova kluba, u smislu dogovora tko će sudjelovati u kojoj aktivnosti i kada. Isto je rekla i sudionica S3, koja je istaknula i problem vremenskog usklađivanja volonterskih aktivnosti sa školskim obavezama. Sudionica S5 također je rekla da je ponekad bilo teško uskladiti školski raspored s volontiranjem, ali da su toj prepreci doskočili na način da su se, onda kada je bilo potrebno, učenici međusobno mijenjali za raspored volonterskih aktivnosti, tako da je, primjerice, učenik koji nije mogao doći u ponedjeljak došao neki drugi dan, a umjesto njega bi u ponedjeljak volontersku aktivnost odradio drugi učenik. Sudionica S4 kao negativno je istaknula stav nekih drugih učenika u školi prema učenicima volonterima, jer su

smatrali da se učenici volonteri “ulizuju socijalnoj pedagoginji” (S4), što je kod učenika volontera ponekad izazvalo sram.

U literaturi se također spominju neke od prepreka koje su naveli sudionici ovog istraživanja. Uglavnom se radi o nedostatku vremena, novca ili otežanom pristupu javnom prijevozu (Auld, 2004; Hill i sur., 2009; Gage i Thapa, 2012; Left Right Think-Tank, 2013; prema Walsh i Black, 2015) ili o tome da organizacije nedovoljno posvećuju pažnju željama volontera (Moffatt, 2011; prema Walsh i Black, 2015) te stavu mladih da nisu dovoljno kompetentni za određene volonterske zadatke ili da se njihov trud neće dovoljno cijeniti (Hill i sur., 2009; prema Walsh i Black, 2015). Također, u istraživanju Hall, Lasby, Ayer i Gibbons (2009) oko 75% sudionika je kao najveću prepreku istaknulo nedostatak vremena, a 52% izjavilo je da nisu u mogućnosti posvetiti se volontiranju na duži vremenski period. Ostale prepreke odnose se na nezainteresiranost za volontiranje, neznanje o tome gdje i kako se uključiti, zdravstvene probleme, financijske troškove te loše prethodno volontersko iskustvo.

Posebno dojmljive aktivnosti

Sudionici su posebno izdvojili one aktivnosti koje su na njih ostavile snažan dojam. Te aktivnosti mogu se podijeliti na one koje su za njih bile emocionalno ispunjavajuće, aktivnosti koje su bile emocionalno zahtjevne te aktivnosti odlučujuće za njihov daljnji obrazovni put.

Kao emocionalno ispunjavajuće sudionik S1 istaknuo je organizaciju humanitarne akcije za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi: “*Mogu reć, ovoga, kad smo skupljali u školi, to je bilo negdje oko Sv. Nikole jedne godine, za nezbrinutu djecu poklone, jel, i onda smo baš probali, onako, u školi, ajmo reć, izmarketirat tu akciju, ono, baš dat ljudima do znanja da bi bilo lijepo da se pomogne, da ovo, da ono, baš smo se svi u klubu nekak, kao, dogovorili ajmo to stisnut sad, jer fakat je hitno da djeca dobe svoje poklone, jer nije da imaju previše sreće inače, ajmo malo, onak, to dignut, ovoga, i onda smo se baš svi, nekak, ono, složili, i općenito, kroz taj neki volonterski rad, što se tiče i suradnje sa ljudima, složnosti u tim akcijama, to mi je, ono, bilo stvarno super, al ta akcija konkretno – mi smo se baš, onako, organizirali odlično. Znam da smo prikupili, ono, triput više stvari što smo mislili da ćemo prikupit, tak da, to mi je baš, ono, bilo lijepo vidjet, ajmo reć, cijelu školu da se, ono, ujedinila oko nečeg, mi smo ko jedan bili, stvarno smo, ono, svaki drugi je, valjda, nešto dao, od nas, ono, petsto, tak da, baš je bilo super.*” (S1). Iz citata se može zaključiti da je na sudionika ova aktivnost ostavila pozitivan dojam i da se osjećao sretno i zadovoljno jer mu se uloženi trud

isplatio. Također, iz opisa ove humanitarne akcije moguće je uvidjeti važnost dobre organizacije, kojom se, u ovom slučaju, postiglo i više od očekivanog.

Sudionica S4 sudjelovanje u radionicama s osobama s teškoćama kao emocionalno ispunjavajuću aktivnost: *“Općenito, kad sam vidjela te vršnjake, djecu, čak i starije ljude – cure, dečke - od sebe, sa posebnim potrebama ili slično, koji su – kada ja dolazim, oni se meni vesele kao djeca, jer znaju da smo mi došli tu se zabavljat s njima, zezat, zafrkavat i slično, i onda – to mi je baš uvijek bilo nekako ono...mami suze na oči, jer, stvarno vidiš koliko si ti došo tu sjedit par sati i ono, črčkarije nekakve radit, ajmo reć - za nas gluposti, a njima je to velika stvar, ogromna, i oni se zapravo vesele više tome što si ti tamo s njima, što ih ne odbacuješ, nego se zezáš s njima, pričaš, onda oni imaju svoje priče nekakve, i ti samo što ih slušaš, što se nasmiješ tu i tamo, njima je to puno.”* (S4). Iz ovog iskaza sudionice moguće je primijetiti da je uvidjela koliko njezin mali doprinos može nekome značiti.

Za sudionicu S2 posebno dojmljive aktivnosti bile su rad s djecom s posebnim potrebama u bolnici i vođenje školskog volonterskog kluba općenito. Prvu od navedenih aktivnosti sudionica je istaknula jer joj je bila emocionalno zahtjevna, a drugu jer joj je predstavljala veliku odgovornost, što joj je ponekad bilo stresno.

Sudionica S3 rad s djecom u bolnici istaknula je kao ujedno emocionalno ispunjavajuću, ali i emocionalno zahtjevnju aktivnost: *“Nama, odnosno, meni, konkretno je to bilo ujedno i najljepše, ali i najteže iskustvo, zato što sam se ja trebala prilagodit nekako njima, u smislu, ne zaplakat, ne reagirat, nego se ponašat, igrat s njima ko i sa svom drugom normalnom djecom. I onda kad čuješ da je tu djecu, recimo, mater ostavila i nikad se više nije vratila, to je meni neshvatljivo.”*(S3). Iz ovog citata vidi se da je sudionicu emocionalno dotaknula, odnosno, rastužila životna situacija djece s kojom je imala prilike volontirati.

Sudionica S5 izdvojila je volontiranje u udruzi “Mali princ” kao odlučujuću aktivnost za svoj daljnji obrazovni, a samim time i profesionalni put, jer je, sudjelujući u aktivnostima s djecom, shvatila da želi upisati učiteljski fakultet: *“Pa, recimo, kad smo volontirali u toj “Udruzi Mali princ”, kad sam vidjela kolko se zapravo ti ljudi trude oko te djece da bi im približili ono što je nama, recimo, normalno, onda sam zapravo shvatila da – kolko zapravo i ja želim imat neku ulogu u tome, što je, zapravo, onda nekako stopostotno formiralo i moju želju da upišem taj fakultet. Do tad sam se, znači, dvoumila, bi, ne bi, ali nakon toga sam zapravo bila sto posto sigurna da mi je to jedini izbor.”* (S5).

Iz citata sudionice S5 vidi se da je iskustvo volontiranja u udruzi “Mali princ” za nju bilo liminalno, jer je predstavljalo svojevrsnu prekretnicu u obrazovnom i profesionalnom smislu.

5.2. Obilježja školskih volonterskih programa

Aktivnosti

Sudionici su u okviru sudjelovanja u svojim školskim volonterskim programima bili uključeni u nekoliko vrsta aktivnosti: sudjelovali su u edukacijama – npr., u edukaciji koju je organizirao *Plavi telefon*, pomagali su pri organizaciji školskih događaja – u obliku školskih priredbi, odnosno, koncerata prikupljanja novca ili slatkiša koje su kasnije donirali, posjećivali su druge ustanove – pučku kuhinju, bolnicu u kojoj su smještena djeca koja boluju od kroničnih bolesti te su sudjelovali u volonterskim akcijama izvan škole – ponekad u suradnji s, primjerice, Volonterskim centrom Zagreb ili udrugom koja radi s djecom i mladima s posebnim potrebama, gdje su bili uključeni u edukativno-zabavne radionice, a sudjelovali su i na javnim događajima u svojem gradu, kao što su *Dani grada* ili *Festival igračaka*.

Zadaci volontera

Što se tiče volonterskih zadataka koje su mali sudionici, zadaci uključuju sljedeće: vođenje i sudjelovanje u edukativno-zabavnim aktivnostima - u vidu animacije djece u vrtiću, izrađivanja božićnih ukrasa ili ocrtavanja lica bojama, na radionicama s djecom i mladima s posebnim potrebama, informiranja građana na događajima u gradu, zatim, organizaciju, u smislu vođenja školskog volonterskog kluba, organiziranja volonterskih aktivnosti, obavještanja drugih članova školskog volonterskog kluba o volonterskim akcijama i rasporedu volontiranja, održavanje sastanaka članova kluba kako bi se dogovorili daljnji planovi oko volonterskih akcija, logističke zadatke – u smislu uređivanja prostora, postavljanja stolova, uređenja štandova na manifestacijama u gradu i sl., traženja i motiviranja potencijalnih budućih volontera te zadatke koji se odnose na rad s korisnicima ustanova koje su posjećivali, isključivo u vidu druženja i zabave.

Atmosfera

Sudionici atmosferu u svojim školskim volonterskim klubovima opisuju kao poticajnu, ugodnu i opuštenu, što je zasigurno doprinijelo njihovo ukupnom pozitivnom dojmu volonterskog iskustva.

5.3. Volontersko iskustvo u kontekstu osobnog razvoja, obrazovnog puta i profesionalnog razvoja

Iskustvo sudjelovanja u školskom volonterskom programu i osobni razvoj sudionika

Na pitanje smatraju li da je iskustvo sudjelovanja u školskom volonterskom programu usmjerilo njihov osobni razvoj te ako je, na koji način, **svi sudionici su rekli da je doprinijelo - uglavnom u obliku razvoja vještina, vrijednosti te stavova prema volontiranju i želje za daljnjim volonterskim angažmanom. Dvoje sudionika (S1 i S2) smatra da ih je ovo volontersko iskustvo oblikovalo kao osobu, odnosno, ostavilo traga na njihovoj osobnosti.** Navedeno ukazuje na to da se iskustvo sudionika S1 i S2 iskustvo volontiranja u školskim volonterskim programima može definirati kao liminalno, jer ih je oblikovalo kao osobe, a također se može zaključiti da je, uslijed promjene njihovih stavova i stjecanja navike volontiranja došlo i do promjene u njihovim habitusima.

Sudionik S1 volontersko iskustvo je u kontekstu svojeg osobnog razvoja objasnio kao iskustvo koje ga je emocionalno obogatilo, u smislu da ga je usrećilo, što se može vidjeti u sljedećem citatu: *“Dal me oblikovalo u nekom smislu? Ja vjerujem da je. Mislim, ja sam inače bio dosta, onako, emotivna osoba, mislim, još uvijek jesam, ovoga, ono, kao, volim pomoć svima (...), tak da – i prije sam bio takav, onda baš kad sam počeo, nekak, prave volonterske akcije, onda je baš bilo onak „okej, da, ovo je jako, jako lijepo i trebao bi inače to radit, sigurno, jer, jer ono, dok ne osjetiš tu, kao unutarnju sreću, baš ono pravu, jer si pomogo nekome, onda kad osjetiš to, onda je kao droga, ajmo reć, moraš to radit. Mislim, jednostavno, ne znam jel išta može onak, usrećit mene, kako ono, unutarne, ak nije kao da sam pomogo nekom, da sam neš napravio dobro za sebe, a ak radiš nešto dobro za druge, onda je to i dobro za tebe...”* (S1). Osim osjećaja sreće što je nekome pomogao, kod sudionika je volontersko iskustvo **stvorilo želju za daljnjim pomaganjem drugima kroz volontiranje.** Druga sudionica (S2) govori da je volontiranje ostavilo traga na njezinoj osobnosti te ju, kao i sudionika S1 potaknulo na sljedeće volonterske angažmane: *“Mislim da sam uvijek bila nekako sklona tome da pomazem drugima, ali definitivno mogu reći da je taj nekakav, to nekakvo volontiranje u srednjoj školi ipak ostavilo traga na mojoj i osobnosti, i na tome iznutra - što ja želim, pa sigurno je to, zapravo, dalo još i veći poticaj da nastavim, nekako dalje.”* (S2). Osim toga, navela je i nekoliko vještina i naviku koje je usavršavala i koje smatra doprinosom njezinom osobnom razvoju, a to su vještina komunikacije, rada u timu, poduzetništvo te stjecanje radnih navika. Sudionica S3 istaknula je poduzetništvo, vještinu rada u timu i organizacijske vještine, a zbog volonterskog iskustva sada, kako navodi, bolje razumije druge ljude. Sudionica S4 kao najbitnije za njezin osobni razvoj navodi vještine komunikacije i rada u timu, a kaže kako je kroz volontersko iskustvo razvila sklonost za pomaganje drugima i da ju je ono potaknulo na prihvaćanje različitosti, prilagodljivost u različitim situacijama,

suosjećajnost i zahvalnost. Za sudionicu S5 volontersko iskustvo u kontekstu osobnog razvoja značilo je razvoj vještine komunikacije, organizacijskih vještina, prilagodbu radu s djecom – skupini s kojom ranije nije imala prilike raditi, a volontersko iskustvo potaknulo ju je i na više brižnosti prema drugima.

Neke od vještina koje ističu sudionici ovog istraživanja spominju i studenti Sveučilita u Bukureštu. Više od pola ih smatra da je kroz volontiranje u razvilo komunikacijske vještine, socijalizacijske vještine te vještinu timskog rada (Profiroiu i Pacesila, 2017).

Iskustvo sudjelovanja u školskim volonterskim programima i profesionalni razvoj sudionika

Na pitanje je li iskustvo sudjelovanja u školskom volonterskom programu usmjerilo njihov profesionalni razvoj i ako da, na koji način, troje sudionika reklo je da smatra kako volontersko iskustvo nije usmjerilo njihov profesionalni razvoj, dok su dvije sudionice rekle da je. Sudionica S3 rekla je da je upravo na temelju iskustva volontiranja u školskom volonterskom klubu dobila posao u Volonterskom centru Zagreb, što ne ide u prilog samo tome da je na temelju volonterskog iskustva moguće dobiti posao, već i tome da je volontiranje u školskom volonterskom program kod sudionice potaknuo želju da nastavi volontirati. Sudionica S5 rekla je da joj je volontersko iskustvo, osim pomoći pri odabiru profesije, služilo i kao dobra prilika za rad s djecom, jer joj je uvid u razvojne karakteristike djece određene dobi pomogao da se nauči prilagođavati njihovoj dobnoj skupini i prije nego što je počela studirati na učiteljskom fakultetu. Na ulogu volonterskog iskustva u stjecanju uvida u to kako izgleda određeno zanimanje osvrnuli su se i sudionici fokus grupa u jednom britanskom istraživanju, pri čemu je, primjerice, jednoj sudionici volontiranje pomoglo bolje razumjeti koje vještine i kvalifikacije su potrebne za rad sa starijim osobama (The Office for Standards in Education, Children's Services and Skills, 2011).

Iskustvo sudjelovanja u školskom volonterskom programu i daljni obrazovni putevi sudionika

Kada je riječ o odnosu volonterskog iskustva i obrazovnog puta, dvoje sudionika tvrdi da volontersko iskustvo, stečeno kroz školski volonterski klub, nije usmjerilo njihov obrazovni put, dvije sudionice kažu da ih je to iskustvo potaknulo na ozbiljno razmišljanje o upisu fakulteta iz područja društveno-humanističkih znanosti, a jedna sudionica (S5) tvrdi da je iskustvo volontiranja u školskom volonterskom klubu odredilo njezin odabir fakulteta: „Pa, recimo, kad smo volontirali u toj Udruzi Mali princ, kad sam vidjela kolko se zapravo ti ljudi trude oko te djece da bi im približili ono što je nama, recimo, normalno, onda sam zapravo

shvatila da – kolko zapravo i ja želim imat neku ulogu u tome, što je, zapravo, onda nekako stopostotno **formiralo i moju želju da upišem taj fakultet**. Do tad sam se, znači, dvoumila, bi, ne bi, ali **nakon toga sam zapravo bila sto posto sigurna da mi je to jedini izbor.**”. Očito je da je kod ove sudionice volontersko iskustvo bilo od presudne važnosti za odluku o upisu fakulteta kojeg sada pohađa, odnosno, pridonijelo je odabiru njezine buduće karijere, što znači da ga se može obilježiti kao liminalno. U istraživanju Čulum Ilić (2019) pokazalo se da volontersko iskustvo učenika u osnovnoj i srednjoj školi može odrediti daljnje obrazovne i karijernih puteva učenika, posebno u fazi prelaska iz osnovne u srednju školu te iz srednje škole na fakultet.

5.4. Stavovi o volontiranju i volonterima

Iskustvo sudjelovanja u školskom volonterskom programu i stavovi sudionika prema volontiranju

Kada se radi o stavovima sudionika istraživanja prema volontiranju, nakon proživljenog volonterskog iskustva, svi sudionici rekli su da imaju pozitivan stav prema volontiranju. Nekoliko istraživanja (Verba i sur., 1995; Astin i Sax, 1998; Flanagan i sur., 1998; Torres, 2003; Hart i sur., 2007; Haski-Leventhal i sur., 2008; Hill i den Dulk, 2013) na koja se referiraju Walsh i Black (2015) ukazuju na to da će mladi biti skloniji početi volontirati kada njihova škola radi na promociji volonterstva.

Značajan je nalaz da je sudionici S3, osim što ima pozitivan stav prema volontiranju, ono sada prešlo u naviku i usvojila ga je kao nešto normalno: **“Više, ne smatram to kao nekakvu aktivnost, nego smatram kao normalan dio mog života, što i je.”** i kaže da se **“volontiranje od tad nekako cijelo vrijeme provlači kroz moj život”** (S3). Iskaz sudionice S4 također je bilo na tom tragu – iskustvo volontiranja u srednjoj školi kod nje je **potaknulo naviku** traženja i primjećivanja volonterskih prilika u svojoj okolini **i želju da se uključi** u iste: **“Zapravo, baš mi se jučer desila situacija - slučajno sam u prolazu vidjela nekakav plakat, onako, vidim – volontiranje - odmah sam zastala, okrenula se da vidim o čem se radi, zapravo, puno više gledam sad na to, ono, ako vidim nešto gdje bi možda mogla sudjelovat (...) uvijek sam za to neko volontiranje, gdje god mogu, prijavit ću se, ono. Gdje sam u mogućnosti.”** (S4). Autori Walsh i Black (2015) mišljenja su da se kroz poticanje učenika na volontiranja u školama ono ima potencijal postati normalan dio života mlade osobe, što se upravo vidi u iskazima sudionica ovog istraživanja. U slučaju sudionica S4 i S5, koje su usvojile stav o volontiranju kao nečem normalnom, može se reći da je u ovom slučaju došlo do promjene u njihovim habitusima.

Sudionica S5 ostala je ugodno iznenađena utjecajem koje je volontersko iskustvo imalo na nju; uvidjela je da volontiranje može nekoga oblikovati kao osobu i da otvara različite mogućnosti: *“Pa, prije toga, s obzirom da nisam uopće bila upoznata sa samim volontiranjem, definitivno nisam imala osjećaj da će ostavit takav utjecaj na mene; nekako te drugačije kao osobu ispuni, ako je to ono, jel, šta želiš, da nije da ideš volontirat, kao, primoran. A, što sam sad shvatila – pa, definitivno da je to volontiranje nešto što ne radiš svaki dan, imaš apsolutno možda i mogućnosti volontirat na potpuno različite načine, na različita mjesta, u sklopu volontiranja, recimo, putovat, obilaziti neke stvari, koje možda, recimo, kao ne-volonter ne bi bio u mogućnosti ili što se tiče financijske, ili slično. (...) djeci, učenicima, studentima – mislim da je to, ne samo od velike koristi – tipa, za fakultet, nego, jednostavno te kao osobu nekako oblikuje na drugačiji način.”* (S5). Volontersko iskustvo su slično doživjeli i srednjoškolci, koji su u istraživanju Rijavec i sur. (2019) također rekli da ih je ono promijenilo na bolje, odnosno, da su postali bolji ljudi (Rijavec i sur., 2019).

Mišljenje sudionika o značaju i svrsi volontiranja

Na pitanje o tome kakav značaj pridaju volontiranju i što smatraju njegovom svrhom, sudionice S4 i S5 kao svrhu navode pomaganje drugima, sudionice S2 i S3 značaj volontiranja vide u mogućnosti mijenjanja vlastitih stavova, a sudionici S1, S2 i S3 smatraju da volontiranje može pridonijeti promjeni društva, odnosno, pomoći u stvaranje bolje zajednice. Da je volontiranje korisno za zajednicu misli i 90,6% srednjoškolaca, učenika škole za medicinske sestre, koje su o tome u svojem istraživanju pitali Kozina i Mimica (2016).

Sudionik S1 smatra da se promjena društva može postići poticanjem ljudi na zahvalnost: *“Pa, ja mislim da bi svatko trebao u nekom trenu odraditi nekakav, ono, volonterski rad, čisto zato što ljudi...a ono, ljudi se, pogotovo u Hrvatskoj, često žale na situaciju, na njihove probleme, ovo, ono, onak, stari, stani malo. Pogledaj šta drugi imaju – nemaju šta ti imaš/nemaš. Mislim da bi volontiranje bilo jako, jako dobro za ljude da, ajmo reć, osvijeste da su, zapravo, jako sretni, i da im ne fali ništa, i da, kao, da su drugi, potencijalno, u puno, puno gorim situacijama, i onda kad osvijestiš da zapravo ti, koji se, ajmo reć, inače žališ na svoju situaciju, pomažeš nekom drugom, to bi značilo da je on u još goroj situaciji od tebe, sigurno. I onda nekak, ja mislim da se kroz to volontiranje naučiš cijeniti ono šta imaš i dobiš motivaciju da pomogneš drugima.... (...) Mislim da ljudi ne cijene dovoljno ono šta imaju, ajmo reć, ono – zdrav život, krov nad glavom, tak neke stvari, koje puno ljudi nema, ono, ne znam – roditelje.”* (S1). Sudionica S3 smatra da volontiranje može potaknuti izgradnju bolje zajednice kroz

poticanje ljudi na suosjećanje prema drugima: *“Potrebno je, em zbog tih ljudi kojima pomažeš, (...) a potrebno je i nama. Puno više nekad nego njima. Zato što smo se...tolko smo postali sebični. Zatvoreni smo u svom tom nekom svijetu i sve nam je dostupno. Nitko od nas nije gladan, žedan, ne hoda gol, ni ništ, i ne shvaća da oko sebe, da nije samo da ono (...) - ne shvaća da ljudi ne žive tako lagodan život kako svatko od nas živi koji jesmo tu, da je ljudima teško. (...) Treba im neko, treba im pokazat da je zajednici stalo do njih, da nisu ostavljeni, da nisu sami na ovom svijetu.”* (S3). Slično kao i sudionici u ovom istraživanju, u istraživanju s djecom i mladima 11-25 godina, koje je proveo The Office for Standards in Education, Children's Services and Skills u Velikoj Britaniji, pokazalo se da 67% sudionika smatra da volontiranje služi pomaganju drugima, a 42% da volontiranje služi kao sredstvo pomoću kojeg nešto možemo unaprijediti (The Office for Standards in Education, Children's Services and Skills, 2011). U istraživanju na studentskoj populaciji, koje su proveli Profiroiu i Pacesila (2017) na Sveučilištu u Bukureštu, 70% sudionika koncept volontiranja isto povezuje s pomaganjem, ali i prikupljanjem praktičnog iskustva. Također, stav sudionika

Iskustvo sudjelovanja u školskim volonterskim programima i daljnje odluke o volonterskom angažmanu

Kada je riječ o odnosu iskustva sudjelovanja u školskim volonterskim programima i odlukama o daljnjem volonterskom angažmanu, **svi sudionici navode da ih je volontersko iskustvo potaknulo na daljnji volonterski angažman ili, pak, na razmišljanje o istom.** Uzevši ovo u obzir, može se reći da je kod svih sudionika, kada se radi o značenju iskustva sudjelovanja u školskim volonterskim klubovima, došlo do promjene habitusa, je su stekli naviku volontiranja. Naime, tri sudionice nakon iskustva volontiranja u sklopu svojih školskih volonterskih klubova našle su nove volonterske prilike. Jedna sudionica (S2) počela je volontirati na Veterinarskom fakultetu – brinula je o životinjama, dok je druga sudionica (S3) nakon srednje škole nastavila s volontiranjem u svojoj župnoj zajednici, kao voditeljica župnog *Caritasa*. Sudionica S3 nakon srednje škole kratko je nastavila s volontiranjem u udruzi u kojoj je volontirala tijekom srednje škole, ali ubrzo je morala prestati zbog pandemije. Sudionica S5 uključila se u aktivnosti Udruge “Maštara”, a sudionik S1 nakon volonterskog iskustva u srednjoj školi nije, za sada, nigdje volontirao, ali ne zato što nije imao želje, nego zato što zbog pandemije nije mogao pronaći volonterski angažman u svojoj lokalnoj zajednici. Sudionici koji trenutno nigdje ne volontiraju rekli su da imaju namjeru početi s novim angažmanom kada im se ukaže prilika. Hall, Lasby, Ayer i Gibbons (2009) navode da se vjerojatnost volontiranja u

odrasloj dobi povećava što je volontersko iskustvo u osnovnoškolskoj i srednjoškolskoj dobi veće, a rezultati određenih istraživanja pokazuju da iskustvo volontiranja u ranoj dobi može kod pojedinaca potaknuti naviku volontiranja kroz cijeli život (Brown i sur., 2003; Left Right Think-Tank, 2011; prema Walsh i Black, 2015).

Mišljenje sudionika o važnosti volonterskog iskustva za životopis

Na pitanje o važnosti volonterskog iskustva u kontekstu životopisa, svi sudionici odgovorili su da je važno. Sudionik S1 smatra da volontersko iskustvo u životopisu može biti od značaja, ali napominje da nitko ne bi trebao volontirati samo zato da bi mogao staviti konkretno volontersko iskustvo u svoj životopis. Također, dodao je kako je njegov dojam da se volontersko iskustvo, u kontekstu traženja posla, *“vani puno više cijeni, nego kod nas, nažalost”* (S1). Slično kao i ovaj sudionik, sudionica S2 rekla je da dodavanje volonterskog iskustva u životopis ne bi trebao biti primaran razlog volontiranja, ali smatra da ono može pomoći na razgovoru za posao. Sudionica S3 volontersko iskustvo vidi kao specifično iskustvo, koje se razlikuje od ostalih njezinih iskustava u životopisu, zato što je to *“nekakvo iskustvo koje ja ne mogu dobit na poslu. To je iskustvo koje nitko ne može - kroz stručnu praksu, kroz bilo što što poslodavac traži - koje može dobit kroz volontiranje.”* (S3). Autori Profiroiu i Pacesila (2017) također su mišljenja da volonterske aktivnosti donekle mogu nadoknaditi se nedostatak prilika za učenje kroz praktične aktivnosti u sustavu formalnog obrazovanja. Također, sudionica S3 smatra da volonterska iskustva općenito mogu i trebaju istaknuti osobu pred poslodavcem, jer pokazuju da je osobi stalo do zajednice i da je napravila nešto korisno: *“Po meni bi bilo potrebno to uvesti u zakon da, recimo, ako imaš dvije osobe sa sličnim kompetencijama, se da, ajmo reć, prednost onome tko je odvojio svoje vrijeme i nešto korisno napravio za zajednicu, za svijet, za državu, za šta god.”*, ali se također slaže sa sudionikom S1 kada kaže: *“Žao mi je što se to puno ne cijeni.”* (S3). Sudionica S4 osvrnula se na važnost volontiranja općenito te smatra da je volontiranje prilika za razvoj određenih vještina: *“Smatram da je važno. Pored svih naših uspjeha u školi/poslu mislim da je važno da znamo i raditi s ljudima, a takvu vrstu rada možeš ispraksirati kroz volontiranje. Također, vježbamo kako raditi u timu, kako poticati i druge na rad, kako biti odgovoran za svoja djela i poslove, a i kao što sam već rekla, volontiranje te izgrađuje i kao osobu.”* (S4). Sudionica S5 smatra da volontersko iskustvo u životopisu može poslodavcima reći nešto o interesima određene osobe: *“Mislim da može (pomoći). Zato što volontiranje kao takvo nije loše, ni u kojem smislu, a što se tiče životopisa, mislim da osoba kojoj se, jel, daje sam životopis, vidi, zapravo, na neki način*

kakva je ta osoba, otprilike, gdje je volontirala – automatski vidi, na neki način, neka zanimanja te osobe, prema čemu se orijentira, što ju zanima, gdje volontira i slično. Mislim da, da je to definitivno korisna stvar.” (S5). Međutim, kao i sudionici S1 i S3, dojma je da “...ljudi to najčešće ne navode, jer smatraju kao nešto što je nebitno” te “općenito baš ne pridaju nekakvu važnost tome.”(S5). U literaturi nekoliko istraživanja potvrđuje da volontiranjem mladi stječu vještine koje im mogu pomoći povećati svoju zapošljivost, a one se, između ostalog, odnose na razvoj socijalnog kapitala, bolje snalaženje u internacionalnog okruženju i otvorenost prema novome (Austen i Sax, 1998; Jones, 2011; Left Right Think-Tank, 2011; prema Walsh i Black, 2015).

Mišljenje sudionika o stavu društva prema volontiranju i volonterima u Republici Hrvatskoj

Kada je riječ o tome kako sudionici procjenjuju odnos društva prema volonterstvu i volonterima, četvero od pet sudionika smatra da stav društva prema volonterstvu i volonterima nije dobar. Sudionik S1 smatra da se volontersko iskustvo ne cijeni i ne potiče dovoljno u društvu: “*Ja mislim da bi se, ajmo reć, to trebalo puno više poticati*” i “*da bi ljudi bili malo više motivirani da krenu u to, kad bi se malo više cijeno.*” (S1). Sudionica S2 položaj volontera u društvu smatra povoljnim, međutim, mišljenja je da su “*ljudi ponekad skeptični prema organizacijama (civilnog društva)*” (S2). Sudionica S3 ima dojam “*...da je volontiranje kod nas još necijenjeno*”, da su volonteri “*u nikakvom položaju*” i da im se ne daje dovoljno zasluga za njihov angažman, pri čemu se osvrnula na događaj potresa na području grada Petrinje 2020. godine: “*Jer, okej, oni se sjete volontiranja možda ne znam, na dan kad Hrvatska volontira, kad se...evo kad, kad odemo u Petrinju. Tad smo svi bili volonteri, svi smo si bili super. Tri mjeseca nakon, em su zaboravili na volontere, em su zaboravili na sve te ljude koji su tamo dolje pogođeni.*” (S3). Osim toga, misli da se općenito “*više treba raditi na tome da se građani, da se djeca, da se svi upoznaju s tom terminologijom, i da vide koliko ima ljudi koji to rade u svakodnevnom životu...*” (S3). Sudionica S4 također smatra da u društvu postoji nedovoljna upoznatost s konceptom volontiranja, a sudionica S5 stav društva prema volontiranju i volonterima vidi kao negativan: “*...nekako imam osjećaj da je volonterstvo nekako u društvu kao manje, manje vrijedno, jer ono, ne plaća se pa ljudi nemaju nekakvu želju ić volontirati.*” (S5). Za usporedbu, u istraživanju o volontiranju srednjoškolaca s područja grada Vinkovaca proveli koje su proveli Čavar, Pavić i Racz (2018), pokazalo se da 21% učenika smatra 21% ispitanika smatra da se volonterstvo u Republici Hrvatskoj nedovoljno

cijeni, a njih 25% da se u školama ne pridaje dovoljno pažnje volontiranju pa djeca nemaju gdje o tome naučiti.

5.5. Promocija i unaprjeđenje školskog volontiranja

Mišljenje sudionika o osnivanju novih školskih volonterskih klubova

Na pitanje o mišljenju sudionika o uvođenju školskih volonterskih programa u škole u kojima još ne postoje, svi sudionici slažu se da bi ih trebalo uvesti. Sudionik S1 smatra da je lakše početi volontirati ako već postoji organizirano volontiranje u školi, stoga bi se ono trebalo poticati, ali naglašava kako ne bi trebalo biti obavezno. Oko toga da volontiranje u školama ne bi trebalo biti obavezno, slaže se i sudionica S2. Sudionica S3 mišljenja je da bi volonterske aktivnosti trebale biti uvedene već u osnovnoj školi, jer smatra da je mlađoj djeci lakše mijenjati stavove, nego djeci srednjoškolske dobi. Kao neke od razloga na temelju kojih sudionica S4 smatra da bi trebalo uvesti volontiranje u škole, odnosno, osnovati volonterske klubove u onim školama gdje ih nema, navodi da bi sudjelovanje učenika u školskim volonterskim programima moglo potaknuti sklapanje novih prijateljstava, stjecanje radnih navika, razvijanje odgovornosti i samostalnosti. Pritom se osvrnula na vlastito iskustvo: ***“Definitivno sam za to i mislim da bi svaka škola to trebala imati, bila osnovna ili srednja, zato što mislim da djeca – treba im rad sa drugima, treba im to nekakvo...prvenstveno to druženje međusobno, jer, stvarno, mi smo znali nekada pješice ić do mjesta gdje smo volontirali i to je trajalo ili pet, ili trideset minuta, ali mi smo za to vrijeme pričali, upoznaš se, onda se već sljedeći dan pozdravljaš na hodnicima, imaš novog prijatelja, novu prijateljicu – prvo to. A drugo, (...) da im se, ono, uvede nekakva radna navika i nekakva odgovornost, da znaju da neće sve mama i tata obaviti za njih...”*** (S4). Važnost stvaranja novih prijateljstava, koju naglašava sudionica S4, kao jednu od prednosti sudjelovanja u školskom volonterskom programu istaknuli su i učenici volonteri u istraživanju koje je provela Čulum Ilić (2019). Slično poput sudionice S4, na širenje socijalne mreže učenika te stjecanje vještina, navika i promjenu stavova te razvoj ideja i novog načina razmišljanja, kao i dobivanje iskustva osvrće se i sudionica S5, koja kaže da bi bilo korisno uvesti volontiranje u škole ***“zbog zbog bolje povezanosti, nekako, te djece, tih učenika, stjecanje tih nekakvih, em vještina, em tih nekih...možda i stavova, neki će steć neke nove stavove, neka nova mišljenja, ideje, iskustva, definitivno. Kažem, mislim da volontiranje kao takvo nema ništa negativno, što bi moglo ostaviti na samu djecu, odnosno na učenike.”*** (S5).

Rezultati istraživanja koje su proveli Brown i sur. (2003; prema Walsh i Black, 2015) pokazuju da su mladi Australci koji tijekom svojeg obrazovanja nisu volontirali, rijetko započeli volontirati nakon završene škole.

Prijedlozi sudionika za promociju volonterstva i motivaciju novih volontera za volontiranje

Kada je riječ o promoviranju volonterstva i načinima motivacije potencijalnih učenika volontera za volonterski angažman, sudionici daju nekoliko prijedloga, koji uključuju održavanje radionica o volontiranju za učenike, održavanje predavanja o radu aktivnostima školskog volonterskog kluba u školi te prezentiranju o volonterstvu ljudima u lokalnoj zajednici, ukazivanje drugima na dobrobiti volontiranja na primjeru konkretne volonterske akcije ili, pak, organiziranje posjeta nekoj udruzi, kako bi učenici mogli vidjeti kojim se aktivnostima u njoj bave. U istraživanju Čavar, Pavić i Racz (2018), 35% srednjoškolaca također tvrdi da je, s ciljem unaprjeđenja volonterstva, potrebno informirati javnost o tome što je volontiranje, a 33% ih smatra da je potrebno u škole uvesti sadržaj o volontiranju.

Sudionik S1 stava je da bi se više učenika uključilo u školski volonterski klub, ako bi ih se direktno pitalo: *“jako puno ljudi, ajmo reć, je čuo za volonterski klub i volontiranje, ali, možda, ako im se približi to, ako ih se baš, ono, izravno pita, kao: “Ej, jel bi ti možda htio?”, mislim da bi puno više ljudi se učlanilo, jer ne znam, nekak mislim da ljudi će teško baš, ono, pokucati na vrata i reć: “Ej, ja bi htio to, to i to.”. Ne jer ne žele, nego jednostavno, ljudska psiha ne funkcionira na taj način. Ak se nekog pita nešto, onda će prije reć: “A, može, zapravo, ajde.”, ako im se, kao, pokaže ta ideja, jel.”* (S5). U skladu s ovim su i podaci iz literature. Geale i sur., 2010 (prema Walsh i Black, 2015) upravo naglašavaju da mladi, ukoliko ih se direktno pita žele li se uključiti u volonterske aktivnosti, imaju četiri puta veće šanse započeti s volonterskim angažmanom od onih koji sami moraju naći volonterske prilike u koje bi se mogli uključiti.

6. Zaključak

Ovo istraživanje provedeno je kako bi se utvrdilo je li i na koji način iskustvo sudjelovanja u školskim volonterskim programima imalo značaj za volontere, posebice za njihov osobni, obrazovni i profesionalni razvoj. Rezultati istraživanja mogu doprinijeti proširivanju znanstvenih spoznaja o školskim volonterskim programima i akademskoj raspravi o njihovom značaju te poticanju škola na osnivanje školskih volonterskih programa i uključivanja što većeg broja učenika.

Analiza podataka dobivenih istraživanjem pokazala je kako je prije uključivanja u školski volonterski klub samo jedna sudionica volontirala, i to u crkvi, dok ostali sudionici nisu imali prethodnog volonterskog iskustva. Kao razloge uključivanja u svoje školske volonterske klubove, sudionici navode želju za pomaganjem, pozitivna iskustva drugih učenika koji su otprije volontirali, dovoljno slobodnog vremena za sudjelovanje u izvannastavnim aktivnostima, želju za stjecanjem iskustva u radu s djecom i znatiželja. Sudionici su istaknuli one osobe koje su bile od posebnog značaja za njihovo volontersko iskustvo, a to su koordinatorice njihovih školskih volonterskih klubova, članovi njihovih obitelji, prijatelji i članovi crkvene zajednice. Njihov se značaj očitovao kroz poticaj da počnu volontirati i podršku koju su im pružale tijekom volonterskog angažmana. Kao pozitivne aspekte svojih volonterskih iskustava, sudionici su istaknuli pomaganje drugima, odnosno zajednici, razvoj vještina i stavova, upoznavanje novih ljudi, stjecanje novih iskustava, proširivanje vidika, dobivanje spoznaje o budućem zanimanju/profesiji, stjecanje radnog iskustva, osvajanje nagrade, dobitak posla, razvoj sklonosti za pomaganje drugima, senzibilizaciju na osobe s teškoćama, zrelost, dobivanje šire perspektive, poboljšanu komunikaciju s drugim ljudima, poznanstva s drugim učenicima iz škole, koje inače ne bi upoznali, razvijanje odgovornosti, dobru reputaciju u očima profesora, prepoznavanje svojih sklonosti prema određenom zanimanju, prepoznavanje svojih potencijala/jačih strana te prilika za direktnu interakciju s marginaliziranim skupinama. S druge strane, koordinaciju članova kluba, usklađivanje sa školskim obavezama te negativan stav drugih učenika prema učenicima koji volontiraju izdvojili su kao negativne aspekte ili prepreke. Aktivnosti kojima su se sudionici bavili tijekom svojeg volonterskog angažmana uključuju sudjelovanje u edukacijama, pomaganje pri organizaciji školskih događaja, posjećivanje različitih ustanova, sudjelovanje u volonterskim akcijama izvan škole, ponekad u suradnji s drugim ustanovama te sudjelovanje na javnim događajima u svojem gradu. Zadaci koje su sudionici imali odnose se na vođenje i sudjelovanje

u edukativno-zabavnim aktivnostima, provođenje vremena s korisnicima ustanova u smislu druženja i zadatke koji podrazumijevaju organizaciju i logistiku. Atmosferu u svojim školskim volonterskim klubovima svi sudionici opisuju kao poticajnu, ugodnu i opuštenu. Od svih aktivnosti u kojima su sudjelovali, sudionici su izdvojili one koje su na njih ostavile posebno snažan dojam. Te se aktivnosti mogu podijeliti na one koje su za njih bile emocionalno ispunjavajuće – organizacija humanitarne akcije za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi te sudjelovanje na radionicama s osobama s teškoćama, zatim, aktivnosti koje su bile emocionalno zahtjevne - rad s djecom s posebnim potrebama u bolnici i vođenje školskog volonterskog kluba općenito te aktivnosti odlučujuće za njihov daljnji obrazovni put – volontiranje s djecom u jednoj udruzi. Jedna sudionica rad s djecom u bolnici istaknula je kao istovremeno emocionalno ispunjavajuću, ali i emocionalno zahtjevnu aktivnost. Kada je riječ o osobnom razvoju sudionika, svi su rekli da je iskustvo volontiranja u okviru njihovih školskih volonterskih klubova doprinijelo njihovom osobnom razvoju, najviše u obliku razvoja vještina i oblikovanja stavova prema volonterstvu. Dvoje sudionika također je direktno reklo da ih je ovo volontersko iskustvo oblikovalo kao osobu, odnosno, ostavilo traga na njihovoj osobnosti. Kada se radi o tome je li i kako iskustvo volontiranja u školskom volonterskom programu, odnosno klubu, usmjerilo profesionalni razvoj sudionika, dvije sudionice tvrde da je usmjerilo, pri čemu je jedna sudionica na temelju srednjoškolskog volonterskog iskustva počela raditi u Volonterskom centru Zagreb, a drugoj sudionici je volontersko iskustvo u srednjoj školi bilo prilika za rad s djecom, tijekom čega je usavršavala neke od vještina koje joj trebaju za posao učiteljice te joj je pomoglo opredijeliti se za buduću profesiju. O tome je li i kako iskustvo sudjelovanja u školskim volonterskim programima usmjerilo daljnje obrazovne puteve sudionika, dvoje sudionika tvrdi da nije, dvije sudionice rekle su da ih je to iskustvo potaknulo da razmisle o upisu fakulteta iz područja društveno-humanističkih znanosti, dok je jedna sudionica rekla da je upravo zbog konkretnog volonterskog iskustva odlučila upisati učiteljski fakultet. Svi sudionici ističu da, nakon sudjelovanja u školskim volonterskim klubovima, imaju pozitivan stav prema volontiranju, a osim toga, dvije sudionice na volontiranje počele su gledati kao na normalan, sastavni dio njihovih života te su, zahvaljujući volontiranju u školskom volonterskom klubu, stvorile naviku volontiranja. Na spomenuto se nadovezuje i pitanje o tome je li i kako iskustvo volontiranja oblikovalo daljnje odluke sudionika o volonterskom angažmanu. Pokazalo se da je iskustvo volontiranja u školskim volonterskim programima sve sudionike potaknulo na daljnji angažman, odnosno, na promišljanje o njemu. Tri sudionice nakon srednje škole nastavile su volontirati, jedan sudionik imao je namjeru, ali je naišao na

prepreke uslijed pandemije, dok je jedna sudionica iz istog razloga morala prestati sa svojim volonterskim angažmanom, kojeg je započela nakon završetka srednje škole. Važno je, međutim, napomenuti da sudionici koji trenutno ne volontiraju, ističu kako imaju želju i volju nastaviti volontirati, kada za to bude prilike. Nadalje, sudionici svrhom volontiranja smatraju pomaganje drugima i unošenje promjena u društvo, odnosno, stvaranje bolje zajednice, a na njegov značaj gledaju kroz mogućnost mijenjanja vlastitih stavova. Kada se radi o važnosti volonterskog iskustva u kontekstu životopisa, svi sudionici smatraju da je važno, jer potencijalno može pomoći na pri traženju posla, ali mišljenja su da mnogi ljudi volonterska iskustva općenito ne smatraju dovoljno bitnima da bi ih navodili u životopisu te također napominju da pojedinci ne bi trebali biti motivirani za odluku o volontiranju isključivo zato da bi volontersko iskustvo mogli dodati u svoj životopis. Na pitanje o procjeni odnosa društva prema volonterstvu i volonterima, četvero od pet sudionika smatra da bi stav društva prema volonterstvu i volonterima mogao biti bolji; njihovo viđenje je da se volonterstvo i volonteri u društvu ne cijene dovoljno te da javnost nije dobro informirana o tome što volontiranje uopće jest. Ovo, prema mišljenju sudionika, pridonosi slabijem odazivu potencijalnih volontera na volonterske prilike, od onoga kakav bi mogao biti. Svi sudionici slažu se oko toga da bi se školski volonterski programi trebali uvesti u one škole u kojima još ne postoje, a kao razloge navode širenje socijalne mreže učenika kroz druženje s drugim učenicima volonterima, potencijal volontiranja da kod učenika promijeni stavove i način razmišljanja te ih potakne na stjecanje radnih navika i razvijanje odgovornosti i samostalnosti, razvoj novih ideja te da im olakša donošenje odluke o početku volontiranja jer će se, kako navodi jedan od sudionika, prije odlučiti na volontiranje ukoliko u školu već postoji organizirano volontiranje. No, važno je napomenuti da sudionici smatraju kako volontiranje u školama za učenike ne bi trebalo predstavljati obaveznu aktivnost. U svrhu promicanja volonterstva i motiviranja učenika na volonterski angažman, sudionici predlažu nekoliko ideja: održavanje radionica o volontiranju za učenike, održavanje predavanja o radu aktivnostima školskog volonterskog kluba u školi te prezentiranju o volonterstvu ljudima u lokalnoj zajednici, ukazivanje drugima na dobrobiti volontiranja na primjeru konkretne volonterske akcije ili, pak, organiziranje posjeta nekoj udruzi, kako bi učenici mogli vidjeti kojim se aktivnostima u njoj bave.

Ovo istraživanje ukazalo je na značaj školskih volonterskih programa za pojedince koji su u njima sudjelovali, ali i društvo općenito.

Preporuke za buduća istraživanja odnose se na obuhvaćanje većeg broja sudionika, ali i perspektive nastavnika koordinatora volonterskih klubova i učenika koji su odlučili da se ne

žele uključiti u volonterske aktivnosti, što bi omogućilo bolji uvid u mogućnosti promocije i unaprjeđenja školskog volontiranja.

7. Preporuke za srednje škole

U nastavku slijede preporuke usmjerenim srednjim školama, koje se odnose na promociju volonterstva i unaprjeđenje postojeće prakse školskog volontiranja. Preporuke su osmišljene na temelju dokumenata i rezultata istraživanja prikazanih u ovom radu.

7.1. Preporuke za promociju volonterstva

- Organizirati događaj u školi na koji će biti pozvani svi učenici i na kojem će učenici volonteri s drugim učenicima, koji nisu uključeni u školski volonterski program, podijeliti svoja iskustva volontiranja, koristeći, primjerice *World café* metodu
- Napraviti prezentaciju, koja može biti u obliku videa, o aktivnostima školskog volonterskog kluba, a koja će se prikazati povodom Dana škole ili u nekoj drugoj prilici koja uključuje veću publiku
- Napraviti profile na društvenim mrežama za školski volonterski klub, gdje će se objavljivati informacije u obliku tekstova, slika i videa o prošlim volonterskim aktivnostima i iskustvima sudjelovanja učenika volontera ili bivših učenika volontera
- Ukoliko u školi postoje školske novine, napraviti prilog o nedavno provedenim volonterskim aktivnostima
- Na roditeljskim sastancima prezentirati neke od dosadašnje provedenih volonterskih aktivnosti i spomenuti prednosti uključivanja učenika u školski volonterski program
- U okviru volonterskih aktivnosti, potaknuti učenike da snime *podcast* o svojim volonterskim iskustvima, koji može biti objavljen na društvenim mrežama ili stranici škole
- U školu pozvati goste iz zajednice, primjerice, iz volonterskog centra ili neke udruge, da održe radionice o volontiranju, za učenike, ali i nastavnike
- Zamoliti razrednike prvih razreda da učenicima daju informaciju o postojanju školskog volonterskog programa i kontakt osobe kojoj se mogu javiti

7.2. Preporuke za unaprjeđenje postojeće prakse školskog volontiranja

- Pitati učenike koji odluče sudjelovati u školskom volonterskom programu o njihovim motivima za sudjelovanje, željama, očekivanjima, interesima, znanju i vještinama te ih sukladno tome usmjeriti onim volonterskim aktivnostima ili zadacima u okviru neke volonterske aktivnosti, u kojima bi se najbolje snašli
- Napraviti plan volontiranja za svakog volontera prije početka provođenja volonterskih aktivnosti, u kojem će biti definirano u kojim će aktivnostima sudjelovati tijekom polugodišta te koliko će vremena izdvojiti tjedno
- Učenike volontere kontinuirano nagrađivati pohvalama za uloženi trud i potvrdom o volontiranju na kraju svakog polugodišta
- Potaknuti druženje volontera, po mogućnosti na početku svakog polugodišta, što će učenicima biti prilika za *teambuilding*, a ujedno i za proširivanje svoje socijalne mreže
- Tijekom polugodišta učenicima dati anonimne pismene evaluacije rada školskog volonterskog kluba, odnosno, provedbe aktivnosti školskog volonterskog programa
- Na početku svakog polugodišta na zidove škole zalijepiti plakate na kojima će biti informacije kome i kada se mogu javiti ukoliko se žele uključiti u aktivnosti školskog volonterskog programa
- Kroz davanje primjera iz zajednice i ukazivanje na probleme, odnosno, nedostatke u zajednici potaknuti učenike na samostalno osmišljavanje ideje za sljedeću volontersku akciju
- Organizirati odlazak učenika u određenu ustanovu, gdje će imati priliku vidjeti kako može izgledati njihov potencijalni angažman, u smislu zadataka i očekivanja, ukoliko odluče volontirati u zajednici, odnosno, toj konkretnoj ustanovi
- Rasporediti obaveze vođenja školskog volonterskog kluba, tj. koordiniranja volonterskih aktivnosti na dvoje voditelja, čime bi se, ukoliko je potrebno, rasteretilo trenutnog voditelja

8. Popis tablica i slika

<i>Tablica 1. Vrste volontiranja.....</i>	<i>4</i>
<i>Tablica 2. Prednosti volontiranja za djecu i mlade, odgojno-obrazovne ustanove i društvo.....</i>	<i>16</i>

9. Literatura

- Aiken, M., Taylor, M. (2019). Civic Action and Volunteering: The Changing Space for Popular Engagement in England. *Voluntas*, 30, 15-28.
- Alleyne, B. (2014). *Narrative networks: storied approaches in a digital age*. Sage.
- Begović, H. (2006). *O volontiranju i volonterkama*. Zagreb: Volonterski centar Zagreb.
- Bežovan, G., Zrinščak, S. (2007). *Civilno društvo u Hrvatskoj*. Zagreb: Naklada Jasenski i Turk.
- European guidelines for validating non-formal and informal learning (2016). Luxembourg: Publications Office. Cedefop reference series; No 104. Preuzeto 1. Lipnja 2022., s <http://dx.doi.org/10.2801/008370>
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry&research design: Choosing Among Five Approaches*. Sage.
- Čavar, J., Pavić, J. i Racz, A. (2018). Procjena stavova i zastupljenost volontiranja u srednjoškolskoj populaciji na području grada Vinkovaca. *Medica Iaderna*, 48(3), 143-156.
- Čulum, B., Doolan, K. (2015). "A truly transformative experience": the biographical legacy of student protest participation. U Klemenčić, M., Bergan, S. i Primožič, R. (Ur.), *Student engagement in Europe: society, higher education and student governance* (Council of Europe Higher Education Series No. 20) (str. 83-97). Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Čulum Ilić, B. (2019). Volontiranje i odgoj za volontiranje u odgojno-obrazovnim ustanovama. Preuzeto 20. kolovoza 2020., s <http://www.volonterski-centar-ri.org/wp-content/uploads/%C4%86ulum-Ili%C4%87-2019.-Volontiranje-i-odgoj-za-volontiranje-odgojno-obrazovnim-ustanovama.pdf?fbclid=IwAR2Ry3ctljpKFN9pu3vHbU9zbOOLb2izkjtVbuXu20rZ775np1cW-oF-WXE>
- Etički kodeks volontera, Narodne novine, 55/2018 (2008).
- European Economic and Social Committee (2012). *Active Citizenship. For a Better European Society*. Bruxelles: European Union. Preuzeto 5. Kolovoza 2022., s <https://data.europa.eu/doi/10.2864/14076>
- European Parliament resolution of 22 April 2008 on the role of volunteering in contributing to economic and social cohesion. (2008, travanj). *European Parliament*. Preuzeto 26. Siječnja 2020., s

<https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0131+0+DOC+XML+V0//EN>

- European Volunteer Centre (2019). CEV Policy Statements on Volunteering Issues in Europe. Preuzeto 10. studenog 2020., s <https://www.europeanvolunteercentre.org/volunteering-policies>
- Evers, A., Essen, J. (2019). Volunteering and Civic Action: Boundaries Blurring, Boundaries Redrawn. *Voluntas*, 30, 1-14.
- Hall, M., Lasby, D., Ayer, S., & Gibbons, W. D. (2009). *Caring Canadians, involved Canadians: Highlights from the Canada Survey of giving, volunteering and participating*. Ottawa: Imagine Canada. Preuzeto 14. Listopada 2020., s <https://www150.statcan.gc.ca/n1/en/catalogue/71-542-X>
- Halmi, A (1996). *Kvalitativna metodologija u društvenim znanostima*. Samobor: "A.G. Matoš".
- Juzbašić, M., Vukasović Hlupić, T. (2015). Osobine ličnosti i motivi za volontiranje. *Psihologijske teme*, 24(2), 279-304.
- Kamenko Mayer, J., Šehić Relić, L., Kovačević, M., Fabac, T., Hauser, M., Matković, A., Tešija, T., Milinković, D., Šimunković, G., Forčić, G. (2019). *Generacija za V: Zašto i kako organizirati volonterske programe u ustanovama odgoja i obrazovanja?*. Osijek: Volonterski centar Osijek. Dostupno na: <https://www.vcst.info/publikacije/596-generacija-za-v-za%C5%A1to-i-kako-organizirati-volonterske-programe-u-ustanovama-odgoja-i-obrazovanja-2019>
- Kotlar, V., Milanja, I., Jakšić, K., Bionda, M. (2016). Stavovi o volontiranju i vrednovanju volonterskog rada studenata Sveučilišta u Zadru. *Magistra Iadertina*, 11(1), 105-130.
- Kozina, M., Mimica, N. (2016). Stavovi učenika škole za medicinske sestre o volontiranju. *Sestrinski glasnik*, 21(3), 216-220.
- Ledić, J., Brajdić Vuković, M. (2017). *Narativi o profesionalnoj socijalizaciji mladih znanstvenika*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci.
- Ledić, J. i Ćulum, B. (2010). Učenje zalaganjem u zajednici-integracija visokoškolske nastave i zajednice u procesu obrazovanja društveno odgovornih i aktivnih građana. *Revija za socijalnu politiku*, 17(1), 71-88.

- Lončar, M., Šuljug Vučica, Z., Bubić, T. (2019). Teorijsko-metodološki aspekti pristupa životne povijesti u sociologiji. *Revija za sociologiju*, 49(3), 377-398.
- Milas, G. (2009). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Miljković, D., Jurčec, L. (2013). Povezanost pristupa sreći, motiva za volontiranje i subjektivne dobrobiti volontera. *Napredak*, 156 (1 - 2), 115-129.
- MZO (2019). Kurikulum međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Preuzeto 29. srpnja 2022., s <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Medupredmetne/Kurikulum%20medupredmetne%20teme%20Gradanski%20odgoj%20i%20obrazovanje%20za%20osnovne%20i%20srednje%20skole.pdf>
- MZOŠ (2011). Nacionalni okvirni kurikulum. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH. Pristupljeno 1. Lipnja 2022., s http://mzos.hr/datoteke/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf
- MSPM (listopad, 2014). Nacionalni program za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine. Zagreb: Ministarstvo socijalne politike i mladih. Preuzeto 1. srpnja 2022., s <https://demografijaimladi.gov.hr/istaknute-teme/mladi-4064/nacionalni-program-za-mlade-4072/4072>
- Pavlović, V., Munivrana, A., Roth, M. i Perak, J. (2017). *Pokreni promjenu! - mladi u svijetu različitosti: vodič za škole*. Zagreb: Forum za slobodu odgoja. Preuzeto 20. lipnja 2022., s <https://fso.hr/fso-publikacije/pokreni-promjenu-mladi-u-svijetu-razlicitosti-vodic-za-skole/>
- Penner, L. A. (2002). Dispositional and Organizational Influences on Sustained Volunteerism: An Interactionist Perspective. *Journal of Social Issues*, 58(3), 447-467.
- Pološki Vokić, N., Marić, I., Horvat, G. (2013). Motivacija za volontiranje – jesu li motivi za volontiranje povezani sa spolom, ličnosti i područjem studiranja?. *Revija za socijalnu politiku*, 20(3). 225-252.
- Prgić Znika, J., Kordić, I., Jeđud Boric, I. (2015). *Menadžment volontera: priručnik za vođenje volontera i volonterskih programa*. Volonterski centar Zagreb, Zagreb. Preuzeto 1. kolovoza 2022., s <https://www.mmh.hr/pretrazi?pojam=menad%C5%BEment+volontera>

- Profiroiu, A. G., Pacesila, M. (2017). Volunteering: a route to the students' professional development. *Administratie si Management Public*, (29), str. 91-107.
- Rijavec, M., Jurčec, L. i Pavlović, V. (2019). *Školski volonteri: dobrobiti volontiranja u školama*. Zagreb: Forum za slobodu odgoja. Preuzeto 1. lipnja 2022., s <https://fso.hr/nova-publikacija-skolski-volonteri-dobrobiti-volontiranja-u-skolama/>
- Siurala, L. (2005). *A European framework for youth policy*. Strasbourg: Council of Europe. Dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/youth/search-youth-publications>
- Skočić Mihić, S., Lončarić, D., Rudelić, A. (2011). Volontiranje studenata s djecom i mladima s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. *Ljetopis socijalnog rada*, 18(3), 579-600.
- MZOS (2014). Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Preuzeto 1. kolovoza 2022., s https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/Strategija%20obrazovanja,%20znanosti%20i%20tehnologije.pdf?fbclid=IwAR1pzRNRbY-JxSR3JMPDmcSXnygat9UBlp7q_CZbl397aHkyswddJWZerDA
- Šehić Relić, L., Kamenko, J., Kovačević, M., Prgić Znika, J., Pavelić Šprajc, I. i Forčić, G. (2014). *Generacija za V – priručnik o volontiranju za srednjoškolce*. Zagreb: Volonterski centar Zagreb.
- Šimunković, G., Forčić, G., Milinković, D., Kamenko, J., Šehić Relić, L. (2011). *Generacija za V - zašto i kako organizirati volonterski program u školi*. Osijek: Volonterski centar Osijek. Preuzeto 10. srpnja 2022., s <https://www.hcrv.hr/images/doc/Generacija%20za%20V%20finalno%20FINAL.pdf>
- The Office for Standards in Education, Children's Services and Skills (Ofsted) (2011). *Choosing to volunteer - A small scale survey to evaluate the experiences of young people involved in volunteering in a range of settings*. Dostupno na: http://dera.ioe.ac.uk/13858/1/Choosing_to_volunteer%5B1%5D.pdf
- Udruga Delta (2019, svibanj). Preporuke za unaprjeđenje školskog kurikulumu odgojno-obrazovnih ustanova u području građanskog odgoja i obrazovanja. *Web stranica Udruge Delta*. Preuzeto 24. siječnja 2020. s <http://uduga-delta.hr/Aktivnosti/VOLLUMEN-sirenje-mreze-skolskog-volontiranja>
- UN (2018). *2018 state of the world's volunteerism report. The thread that binds - Volunteerism and community resilience*. United Nations Volunteers (UNV) programme. Preuzeto 6. Siječnja 2022. s <https://www.unv.org/publications/swvr2018>

- Volonterski centar Zagreb (2021). *Vodič za razvoj školske volonterske zajednice*. Preuzeto 1. kolovoza 2022., s <https://www.vcz.hr/izdavastvo-2/>
- Walsh, L., i Black, R. (2015). *Youth volunteering in Australia: An evidence review*. Report prepared for the Australian Research Alliance for Children and Youth. Canberra: ARACY. Pristupljeno 1. kolovoza 2022. s https://www.aracy.org.au/publications-resources/command/download_file/id/275/filename/Youth-volunteering-in-Australia-evidence-review.pdf
- Wilson, J. (2000). Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 26, 215-240.
- Zakon o volonterstvu, Narodne novine, 58/07, 22/13 (2021).

10. Prilozi

Prilog 1. Informirani pristanak za sudjelovanje u intervjuu

INFORMIRANI PRISTANAK

Na sudjelovanje u kvalitativnom istraživanju za potrebe pisanja diplomskog rada
DOPRINOS ŠKOLSKIH VOLONTERSKIH PROGRAMA OSOBNIM, OBRAZOVNIM
I PROFESIONALNIM BIOGRAFIJAMA SUDIONIKA

Istraživačica: Sandra Malek

Institucija: Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za pedagogiju

Kratak opis teme istraživanja:

Cilj ovog istraživanja je opisati i razumjeti značaj volontiranja u školskim volonterskim programima za volontere, odnosno, utvrditi je li i na koji način iskustvo sudjelovanja u školskim volonterskim programima imalo značaj za volontere, posebice za njihov osobni, obrazovni i profesionalni razvoj. Svrha istraživanja sastoji se u doprinosu znanstvenim spoznajama o školskim volonterskim programima i akademskoj raspravi o njihovom značaju te izrada preporuka za srednje škole s ciljem poticanja škola na osnivanje školskih volonterskih programa i uključivanja što većeg broja učenika.

Opis procesa istraživanja:

S ciljem prikupljanja podataka, provodi se terensko istraživanje metodom narativnog (polustrukturiranog) intervjua. Predviđeno trajanje je oko 30 minuta. Intervju se provodi s pojedincima koji imaju recentno iskustvo volontiranja u školskim volonterskim programima svojih matičnih škola. Intervju će biti sniman, a snimka intervjua koristit će se isključivo u svrhu analize dobivenih podataka.

Mogući rizici i dobici:

Mogući rizik ovog istraživanja je taj da pojedina pitanja mogu kod sudionika izazvati negativne emocije. Ne postoji konkretan osobni dobitak, ali sudjelovanjem u istraživanju moguće je dati doprinos unaprjeđenju školskog volontiranja i promociji volonterstva općenito.

Pravo na odbijanje i odustajanje:

Sudjelovanje u ovom istraživanju je dobrovoljno. Ukoliko sudionici neko od postavljenih pitanja smatraju neprikladnim, ne moraju na njega dati odgovor. Također, sudionici su slobodni odustati od sudjelovanja u istraživanju u bilo kojem trenutku.

Povjerljivost:

Informacije prikupljene provedbom ovog istraživanja povjerljive su, stoga će se koristiti samo u istraživačke svrhe. Nigdje se neće navoditi ime i prezime sudionika, a ostali podaci neće se dijeliti s drugim osobama - pristup će imati samo istraživačica.

Dostupni izvori informacija:

U slučaju pitanja, istraživačicu možete kontaktirati na sljedeću adresu e-pošte: smalek@student.uniri.hr ili na broj mobitela 095 9040 746.

AUTORIZACIJA:

Pročitao/la sam i razumio/razumjela ovaj informirani pristanak te pristajem sudjelovati u ovom istraživanju.

Datum:

Ime i prezime sudionika istraživanja: _____

Potpis sudionika: _____

Informirani pristanak potpisan je u dva istovjetna primjerka, od kojih jedan pripada sudioniku/ci, a drugi istraživačici.

Prilog 2. Kodno stablo

Volontersko iskustvo	Prethodno volontersko iskustvo	<ul style="list-style-type: none"> • Prethodno iskustvo • Bez prethodnog iskustva
	Razlozi uključivanja u školske volonterske programe	<ul style="list-style-type: none"> • Pozitivna iskustva drugih učenika volontera • Dovoljno slobodnog vremena za izvannastavne aktivnosti • Želja za pomaganjem drugima • Znatiželja • Želja za stjecanjem konkretnog iskustva rada s djecom
	Značajni drugi	<ul style="list-style-type: none"> • Obitelj • Prijatelji • Nastavnik/ca koji/a vodi klub • Crkvena zajednica
	Pozitivni aspekti	<ul style="list-style-type: none"> • Pomaganje drugima • Razvoj vještina i stavova • Upoznavanje novih ljudi • Stjecanje novih iskustava • Proširivanje vidika • Dobivanje spoznaje o budućem zanimanju/profesiji • Stjecanje radnog iskustva • Osvajanje nagrade • Dobitak posla • Razvoj sklonosti za pomaganje drugima • Senzibilizacija na osobe s teškoćama • Zrelost • Dobivanje šire perspektive • Poboljšana komunikacija s drugim ljudima, u smislu smanjene treme • Poznanstva s drugim učenicima iz škole, koje inače ne bi upoznala • Razvijanje odgovornosti • Dobra reputacija u očima profesora • Prepoznavanje svojih sklonosti prema određenom zanimanju • Prepoznavanje svojih potencijala/jačih strana • Prilika za direktnu interakciju s marginaliziranim skupinama
	Negativni aspekti	<ul style="list-style-type: none"> • Koordinacija članova kluba • Usklađivanje sa školskim obavezama • Negativan stav drugih učenika prema učenicima koji volontiraju
	Posebno dojmjljive aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Emocionalno ispunjavajuća aktivnost • Emocionalno zahtjevna aktivnost • Odlučujuća aktivnost za daljnji obrazovni put
Školski volonterski klubovi - obilježja	Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Sudjelovanje na edukacijama • Organizacija školskih događaja • Sudjelovanje u akcijama izvan škole u suradnji s drugim ustanovama • Posjete drugim ustanovama
	Zadaci	<ul style="list-style-type: none"> • Vođenje edukativno-zabavnih aktivnosti • Organizacija

		<ul style="list-style-type: none"> • Logistika • Druženje/zabava
	Atmosfera	<ul style="list-style-type: none"> • Poticajna • Ugodna • Opuštena
Volontersko iskustvo u kontekstu osobnog razvoja, obrazovnog puta i profesionalnog razvoja	Volontersko iskustvo i osobni razvoj	<ul style="list-style-type: none"> • Doprinijelo • Nije doprinijelo
	Volontersko iskustvo i obrazovni put	<ul style="list-style-type: none"> • Usmjerilo • Nije usmjerilo
	Volontersko iskustvo i profesionalni razvoj	<ul style="list-style-type: none"> • Doprinijelo • Nije doprinijelo
Stavovi o volontiranju i volonterima	Stavovi o volontiranju	<ul style="list-style-type: none"> • Pozitivan stav • Negativan stav
	Značaj i svrha volontiranja	<ul style="list-style-type: none"> • Promjena vlastitih stavova • Promjena društva/Izgradnja bolje zajednice • Pomaganje drugima
	Daljnji volonterski angažman	<ul style="list-style-type: none"> • Da • Ne
	Važnost volonterskog iskustva za životopis	<ul style="list-style-type: none"> • Važno je • Nije važno
	Procjena stava društva o volontiranju i volonterima u RH	<ul style="list-style-type: none"> • Pozitivan • Negativan
Promocija i unaprjeđenje (školskog) volontiranja	Osnivanje novih školskih volonterskih klubova	<ul style="list-style-type: none"> • Trebalo bi ih osnovati • Ne bi ih trebalo osnovati
	Motivacija novih volontera za volontiranje	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivnosti u školi • Aktivnosti u zajednici

PROTOKOL INTERVJUA

1. Što te potaknulo na uključivanje u školski volonterski program?
2. Koliko dugo si bio/la uključen/a u školski volonterski program?
3. Jeste li prije odluke o uključivanju u školski volonterski klub imalo/la prethodnog volonterskog iskustva?
4. Smatraš li da je tvoja zajednica (obitelj, prijatelji, učitelji, mediji...) imala ulogu u odluci da se uključiš u školski volonterski program? Ako da, kakvu?
5. Možeš li opisati kako je izgledao tvoj angažman u školskom volonterskom programu? Koje aktivnosti si provodio/la, koji su bili tvoji zadaci?
6. Postoji li neka aktivnost koja je na tebe ostavila snažan dojam - pozitivan ili negativan?
7. Možeš li izdvojiti pozitivne aspekte svojeg sudjelovanja u školskom volonterskom programu?
8. Možeš li izdvojiti negativne aspekte svojeg sudjelovanja u školskom volonterskom programu?
9. Smatraš li da je iskustvo sudjelovanja u školskom volonterskom programu usmjerilo tvoj osobni razvoj? Ako da, na koji način?
10. Smatraš li da te iskustvo sudjelovanja u školskom volonterskom programu promijenilo kao osobu? Ako da, na koji način?
11. Smatraš li da je iskustvo sudjelovanja u školskom volonterskom programu usmjerilo tvoj obrazovni put, u smislu odabira područja studiranja?
12. Smatraš li da je iskustvo sudjelovanja u školskom volonterskom programu usmjerilo tvoj profesionalni razvoj? Ako da, na koji način?
13. Smatraš li da je volontersko iskustvo važno u kontekstu životopisa?
14. Na koji način je iskustvo sudjelovanja u školskom volonterskom programu oblikovalo tvoje daljnje odluke o volonterskom angažmanu?
15. Na koji način je iskustvo sudjelovanja u školskom volonterskom programu oblikovalo tvoje stavove prema volontiranju?
16. Možeš li mi reći kakav značaj pridaješ volontiranju i što je njegova svrha?

17. Koji je tvoje mišljenje o stavu društva prema volontiranju i volonterima u Republici Hrvatskoj?
18. Kakvo je tvoje mišljenje o uvođenju školskih volonterskih programa u škole u kojima ne postoje?
19. Bi li preporučio/la učenicima srednjih škola koji još nisu uključeni u školske volonterske programe, odnosno, klubove da se uključe? Zašto?
20. Bi li htio/htjela dodati nešto što niste do sada nisi spomenuo/la?